

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Hana Čermáková

Aparát OV KSČ, upevňování režimu, perzekuce obyvatelstva
a třetí odboj v letech 1948 – 1953 na území okresu Sedlčany

Apparatus of the district committee CCP of the Czechoslovak
communist party, consolidation of the regime, persecution of
the population and the third resistance in Sedlčany district
between 1948 and 1953

Praha 2010   Vedoucí práce: prof. PhDr. Jan Rychlík, Dr.Sc.

Děkuji svému vedoucímu práce prof. PhDr. Janu Rychlíkovi, Dr.Sc.
za cenné rady, připomínky, ochotu a podporu.

Dále bych ráda poděkovala rodině a přátelům za jazykovou korekturu
a především psychickou podporu.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 22. července 2010

ANOTACE

Bakalářská práce se věnuje struktuře a uplatňování komunistické moci na okresní úrovni, propagandě, upevňování režimu, perzekuci obyvatelstva a třetímu odboji na území okresu Sedlčany v letech 1948 -1953.

KLÍČOVÁ SLOVA

Sedlčany, okresní výbor, Komunistická strana Československa, třetí odboj, propaganda, kolektivizace, Vesnické noviny, Černý lev 777, akce Kulak, Katolická akce

ANNOTATION

This bachelor thesis deals with the structure and application of communist power on the district level. It is mainly focused on consolidation of the regime connected with propaganda, persecution of the population and a third resistance in the Sedlčany district between 1948 and 1953.

KEYWORDS

Sedlčany, District committee, Czechoslovak communist party, the third resistance, propaganda, collectivisation, The Village news, The Black lion 777, the action "Kulak," The Catholic action

OBSAH

1. Úvod.....	9
2. Prameny, literatura a metoda.....	11
3. Sedlčany.....	13
3.1. historie Sedlčan	13
3.2. Sedlčany po válce.....	15
3.3. vznik národních výborů a reforma územní správy v roce 1948/1949.....	16
3.4. správní reforma na Sedlčansku, vznik a fungování sedlčanského ONV po válce	20
4. Aparát KSČ, hierarchie OV na Sedlčansku po roce 1948	23
4.1. Okresní výbor v Sedlčanech a jeho místo ve struktuře aparátu KSČ 1948-1953	24
4.1.1. činnost OV KSČ v Sedlčanech	27
4.2. Státní bezpečnost 1948-1953	30
4.2.1. situace po převratu	30
4.2.2. činnost Státní bezpečnosti.....	33
4.2.3. Státní bezpečnost na Sedlčansku	35
4.3. Okresní soud v Sedlčanech	37
4.3.1. justice po únoru 1948.....	37
4.3.2. Okresní soud a okresní prokuratura v Sedlčanech.....	39
5. Propaganda.....	42
5.1. Vesnické noviny	44
5.2. divadlo a film	49
5.3. pořádání oslav, manifestací	50
6. Společenská situace v letech 1948-1953, aneb utváření podmínek pro komunistickou expanzi.....	54
6.1. kolektivizace	56
6.1.1. dějiny zemědělského stavu	56
6.1.2. pozemková reforma za první republiky	57
6.1.3. začátek kolektivizace po převratu v únoru 1948	58
6.1.4. vrchol kolektivizace 1951–1952.....	62
6.2. zprůmyslňování a zakládání nových podniků	64
6.3. veřejný život, společenské spolky a kultura.....	65
7. Nesouhlas obyvatelstva s komunistickým režimem a následná perzekuce nepohodlných lidí na Sedlčansku	66

7.1.	vymezení pojmu – třetí odboj	66
7.1.1.	mezinárodní i domácí situace po roce 1948.....	67
7.1.2.	zhodnocení třetího odboje.....	69
7.2.	Černý lev 777	70
7.2.1.	kdo byl kdo	70
7.2.2.	průběh akcí.....	72
7.2.3.	chycení Černého lva 777 a následný trest.....	74
7.2.4.	bombový útok na sekretariát OV KSČ v Sedlčanech	75
7.2.5.	pohled ze strany OV KSČ.....	76
7.2.6.	informační temno	77
7.2.7.	dozvuky skupiny Černý lev 777	78
7.3.	Katolická akce	79
7.4.	akce Kulak.....	81
7.4.1.	situace kulaků v sedlčanském okrese.....	84
7.4.2.	shrnutí akce Kulak	86
7.5.	Akce K	87
7.5.1.	proces s představiteli řádů.....	87
7.5.2.	ThDr. Stanislav Bohuslav Jarolímek.....	88
7.5.3.	případ děkana Bučila	89
8.	Závěr	91

SEZNAM ZKRATEK

AV = akční výbor

ČL 777 = Černý lev 777

ČSM = Československý svaz mládeže

ČSR = Československá republika

ČSSR = Československá socialistická republika

ed. = editor

f. = fond

i.č. = inventární číslo

JŠČZ = Jednotný svaz českých zemědělců

JZD = jednotné zemědělské družstvo

kart. = karton

KNV = krajský národní výbor

KSČ = Komunistická strana Československa

KV KSČ = krajský výbor Komunistické strany Československa

MNV = místní národní výbor

NB = Národní bezpečnost

NF = Národní fronta

NV = národní výbor

ONV = okresní národní výbor

org. = organizace

OV = okresní výbor

OV KSČ = okresní výbor Komunistické strany Československa

PŠP = právnická škola pracujících

RG = reálné gymnázium

ROH = Revoluční odborové hnutí

RVHP = Rada vzájemné hospodářské pomoci

s. = soudruh

SNB = Sbor národní bezpečnosti

SOA = Státní okresní archiv

SOPVP = Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých

SS = vojenské jednotky nacistického Německa

SSSR = Svaz sovětských socialistických republik

StB = Státní bezpečnost

UNRA = Organizace spojených národů pro pomoc a obnovu

ÚV KSČ = Ústřední výbor Komunistické strany Československa

ÚRO = Ústřední rada odborů

VB = Veřejná bezpečnost

VN = Vesnické noviny

ZO = závodní organizace

1. ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá politickými dějinami okresu Sedlčany v letech 1948-1953. Práce se snaží o zevrubnější popis uplatňování moci komunistické strany na Sedlčansku z hlediska všech oficiálních sfér. První kapitola zmapuje dějiny Sedlčan a okolí do roku 1948. Další kapitola se bude zabývat komunistickou stranou jako takovou, strukturální hierarchií OV KSČ, a zejména její rolí na vytváření nepřátelského ovzduší v sedlčanském okrese. Zbývající tři kapitoly se věnují uplatňování komunistické moci v praxi. Zaměří se na tři důležité pilíře udržení moci a režimu, na kterých každá diktatura stojí. Zprvu zkoumá formy propagandy na Sedlčansku, jak a čím se ovlivňovalo veřejné mínění. Jaké propagandistické akce probíhaly na okrese a jak vypadaly zprávy v místních novinách. Další část se zaměří na nejobsáhlejší činnosti straníků, které sloužily k upevnování pozic KSČ. Jedná se zejména o hromadnou kolektivizaci venkova, zprůměrnování a zakládání JZD. Poslední kapitola následně rozebere nejdrastičtější komunistickou praxi, a to perzekuci té části populace, která se propagandou ani činností strany zlákat a přesvědčit nenechala. Jde zejména o nezákonná opatření proti zemědělcům, kteří nesouhlasili s kolektivizací a následně byli vyvlastněni jako kulaci, vyprovokovaná akce K namířená proti kněžím, tzv. Katolická akce, a v neposlední řadě působení Černého lva 777 na zdejším okrese.

Všechny části práce se svým způsobem prolínají, jelikož žádná složka komunistického vměšování nemohla fungovat bez té druhé. Zaměření mého výzkumu klade vysoké nároky na výběr a kritiku pramenů. Na myšlení a chování občanů měly největší vliv právě postupy stranických orgánů. Je zaznamenáno, jak představitelé strany s občany jednali a komunikovali. V archivních fondech jsou k dispozici prameny ke studiu programů (např. zasedání orgánů KSČ, výroční a mimořádné schůze, okresní a krajské konference) a činností vedoucích orgánů, zatímco reakce obyvatelstva v tomto období a čase citelně schází.

Uvědomuji si i základní problémy mého výzkumu. Právě absence pramenů o diferencovaných názorech a postojích obyvatelstva k probíhajícím změnám by mohla vést k jisté jednostrannosti a tendenčnosti práce. Prameny z počátku 50. let je nutné podrobit kritickému zkoumání. Zprávy o názorech vyjadřovaných na schůzích a při ostatních příležitostech byly zaznamenávány a upravovány podle přání vedoucích složek KSČ a badatelů, to musí mít neustále na paměti. Z tisku, rezolucí a zpráv z členských schůzí se lze dočíst hlavně oficiální a obecně na veřejnosti uznávané názory. Vzhledem k povaze mé studie je však tento pramenný materiál klíčový. Má bakalářská práce si klade za cíl pojednat

o situaci v sedlčanském okrese v letech 1948 – 1953 právě z hlediska komunistické strany. Ze studovaných dokumentů těchto institucí si můžeme udělat obrázek hlavně o fungování a mechanismu tehdejší vládní moci.

Práce chce zaplnit mezeru v bádání o Komunistické straně Československa. Dnes už je celkem dobře popsána činnost strany na celostátní úrovni. Stále ovšem neznáme určité mechanismy, které fungovaly na nižších složkách KSČ, a přitom zrovna okresní funkcionáři nejvíce ovlivňovali život samotných občanů. Doufám, že moje bakalářská práce poskytne alespoň kousek do chybějící mozaiky historického poznání.

V závěru se chystám shrnout výsledky mého bádání. Uvědomuji si, že jsem překročila rámec zadání své bakalářské práce. Původně jsem chtěla psát jen o perzekuci obyvatelstva na Sedlčansku, avšak záhy mi došlo, že nemohu psát o nezákonnostech na občanech, aniž bych nejdříve nepopsala fungování aparátu OV KSČ. Právě okresní výbor je totiž hlavní hrdina nejen mé bakalářské práce, ale života téměř všech obyvatel sedlčanského okresu v letech 1948 -1953.

2. PRAMENY, LITERATURA A METODA

Studie se snaží navázat na dosavadní výsledky výzkumu politických, hospodářských a sociálních dějin Československa onoho sledovaného období (1948-1953), avšak její vypovídající hodnota je limitována hranicemi sedlčanského okresu. Základními pracemi o tomto období jsou knihy historika Karla Kaplana¹, který se poválečnými událostmi zabývá už několik let. Jedná se o základní literaturu k pochopení situace, která vedla k únoru 1948 a následujícím událostem. Co se týče samotné komunistické strany, nejpropracovanější a pro mě nejpřínosnější jsou práce Michala Reimana a Jacques Rupnika.²

Během devadesátých let chyběly publikace zabývající se 50. lety v komunistickém Československu, avšak poslední dobou, díky Ústavu pro studium totalitních režimů, vzniklo mnoho badatelských programů, jejichž řešitelé pravidelně vydávají plody své práce. Existuje bohatý zdroj knih o třetím odboji a perzekuci obyvatelstva³, stejně tak i o kolektivizaci nebo akci Kulak.⁴ Hůře se sháněly informace o náboženských otázkách.

Dodnes chybí ucelené dějiny Sedlčan a Sedlčanska po roce 1945. O starších dějinách sledovaného regionu pojednává rozsáhlé vlastivědné dílo místního kronikáře, laického historika a ředitele obecní školy Čenka Habarta, *Sedlčansko, Sedlecko a Voticko*, které vyšlo ve třech dílech v letech 1925 - 1938. Poválečný vývoj alespoň trochu osvětluje Josef Souček v článku: *Sedlčany včera a dnes; Pohled na hospodářský a kulturní rozvoj města od roku 1945*, vydaném v Sedlčanském sborníku v Sedlčanech v roce 1971.

---

¹ KAPLAN, KAREL: *Nekrvavá revoluce*. Mladá fronta, Praha 1993, KAPLAN, KAREL: *Největší politický proces*. „M. Horáková a spol. ÚSD – Doplněk, Praha – Brno 1995, KAPLAN, KAREL: *Kádrová nomenklatura KSČ 1948–1956*. Ústav pro soudobé dějiny AVČR, Praha 1992, KAPLAN, KAREL, KOSATÍK, PAVEL: *Gottwaldovi muži*. Paseka, Praha – Litomyšl 2004, KAPLAN, KAREL: *Pět kapitol o únoru*. Doplněk, Brno 1999

² REIMAN, MICHAL: *O komunistickém totalitarismu a o tom, co s ním souvisí*, Karolinum, Praha 2000, RUPNIK, JACQUES: *Dějiny Komunistické strany Československa; od počátků do převzetí moci*. Academia, Praha 2002

³ BABKA LUKÁŠ – VEBER VÁCLAV (eds.): *Za svobodu a demokracii III. Třetí (protikomunistický) odboj*. Univerzita Hradec Králové a Evropské hnutí v ČR, Praha 2002, BLAŽEK, PETR (ed.): *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968–1989*. Dokořán, Praha 2005, BURSÍK, TOMÁŠ: *Osud odbojové organizace Černý lev 777*. OABS MV, Praha 2008, CUHRA JAROSLAV – VEBER VÁCLAV (eds.): *Za svobodu a demokracii I. Odpor proti komunistické moci*. Evropské hnutí v ČR, Praha 1999, ČAPEK, MILOSLAV: *Poražení vítězové. Kapitoly z třetího odboje*. Mladá fronta, Praha 2003.

⁴ JECH, KAREL: *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2000, RŮŽIČKA, MILOSLAV, Vyhnaní Akce “Kulak“ Zločin proti lidskosti, 2008.

Vycházela jsem především z archivních materiálů Státního okresního archivu Příbram, kde jsem měla k dispozici fondy OV KSČ Sedlčany, ONV Sedlčany, Okresní soud Sedlčany. Svoje bádání jsem doplňovala studiem místního tisku – Vesnických novin, které jsou uloženy v Městském muzeu Sedlčany. Neocenitelným pomocníkem mi byla i ručně psaná kronika města Sedlčany, kterou již 40 let píše manželka bývalého ředitele Gymnázia a historika Jiřího Páva.

Vzhledem k velkému množství studovaného materiálu jsem se pokoušela vybírat vždy reprezentativní vzorek citací pramenů zastupující mnohem širší skutečnosti. Nesnažila jsem se postihnout absolutní historii Sedlčanska v letech 1948-1953, ale spíš jsem si našla obecně platná hlediska o dílčích problémech či institucích⁵ v literatuře a hledala jsem podobnosti, či naopak odlišnosti v pramenech⁶, týkající se Sedlčan.

---

⁵ Např. *Poměrně frekventovanou věcí, jež se rovněž poměrně často objevovala na programu zasedání, byla otázka průmyslu v příbramském okrese.*- BURSÍK, TOMÁŠ: Okresní výbor KSČ v Příbrami a jeho místo ve struktuře aparátu Komunistické strany Československa v letech 1948-1955, In. Podbrdsko Sv. XII. (2005),s. 134 Příbram.

⁶ Sedlčany byly zemědělským okresem, navíc chudým. Průmysl se na zasedáních OV KSČ řešil minimálně.

3. *SEDLČANY*

3.1. historie Sedlčan

Sedlčany byly založeny na křižovatce obchodních cest jako malá osada a první písemná zmínka o ní pochází z roku 1294. V této době patřila osada do majetku pánů z Hradce. Kolem poloviny 14. století se staly Sedlčany poddanským městem a v jeho okolí probíhala těžba zlata. Ve středověku plnily Sedlčany funkci hospodářského a správního střediska tehdejšího Vltavského kraje. V roce 1352 získali panství Rožmberkové. Od roku 1418 byly Sedlčany povýšeny na město. Rozvoj města zastavily až husitské války. Jako součást dominia Oldřicha z Rožmberka se Sedlčany ocitly mezi protivníky husitského Tábora.

K dalšímu rozkvětu došlo po roce 1475, kdy se město stalo majetkem Popelů z Lobkovic. V 16. století ve městě kvetlo pořádání trhů, vaření piva i obchod s obilím, sladem a solí. Kromě toho se rozvíjela řemeslná výroba a to především soukenictví. Současně se uskutečňoval bohatý kulturní život. Ve městě byla latinská škola, při kostele působilo literátské bratrstvo, které si pořídilo bohatě zdobené kancionály (nejznámější tzv. Krčínův kancionál). V letech 1580 až 1604 patřilo panství známému rybníkáři Jakubovi Krčínovi z Jelčan. Za jeho vlády se město dále úspěšně rozvíjelo, ale poddaní trpěli jeho krutým zacházením.

Po jeho smrti se majetku ujali Lobkovicové, kteří zavedli do nekatolického města v období po Bílé hoře velmi tvrdou rekatolizaci. V období třicetileté války město několikrát napadla a vydrancovala procházející vojska. Negativně se na rozvoji města podepsalo několik požárů a morová epidemie. V 18. století město stagnovalo a pozdější pomalý rozvoj byl opět zastaven a to díky dalším, rozsáhlým požárům. V důsledku těchto požárů přišlo město o svůj starobylý vzhled. Lepší časy pro obyvatele města nastaly po roce 1848, kdy bylo zrušeno nevolnictví. Železniční doprava zavítala do města až v roce 1894, a to na trase z Olbramovic.

Město nebylo opevněno, hradby byly vybudovány jen kolem kostela svatého Martina. Středověká zástavba města vyrostla v místech pod kostelem a kolem prostoru tržiště, které dnes tvoří náměstí. Kostel svatého Martina patří k nejcennějším památkám ve městě a byl postaven ve 13. až 14. století. Nedaleká barokní budova děkanství pochází z 18. století. V roce 1903 byla postavena novorenesanční budova radnice na náměstí T. G. Masaryka. Střed náměstí zdobí mariánský sloup zhotovený v 18. století. Na území města stojí několik soch od sochaře B. Bendy.

V době pobělohorské má svůj původ slavnost „ROSA“. Měla připomínat událost z husitské revoluce, kdy sedlčanští měšťané údajně porazili husity nedaleko města. Slavnost

byla zrušena v r. 1789 jako protireformační akce nezdůvodněná historickou vědou. Bylo prý pochybné oslavovat vítězství nad Žižkou v r. 1420, když údajně nikdy porážku neutrpěl. V r. 1990 se tradice oslav obnovila a každoročně jsou v měsíci červnu pořádány „Městské slavnosti ROSA“.

V období druhé světové války se okolí města využívalo jako cvičiště vojsk SS a v důsledku toho byli obyvatelé okolních obcí donuceni se vystěhovat. Vysídlení obyvatel Benešovska, Neveklovska a Sedlčanska se uskutečnilo v letech 1942 až 1944. Jednalo se o území ohraničené řekami Vltavou a Sázavou, silnicemi na Tábor, Příbram a železniční tratí Olbramovice-Sedlčany. V tomto prostoru vzniklo vojenské cvičiště Zbraní SS Benešov (SS-Truppenübungsplatz Beneschau, později přejmenované na SS-Truppenübungsplatz Böhmen) o rozloze 441 km². Vysídlení probíhalo v několika etapách a týkalo se 70 obcí, 180 osad a 30 000 lidí. První vysídlení bylo nařízeno dne 14. března 1942 vyhláškou Okresního úřadu v Benešově. Pro lepší zajištění vystěhování fungovaly pobočky přesídlovací kanceláře, a to nejprve v Netvořicích a následně i v Sedlčanech.

Přesídlenci si museli sami nalézt nové ubytování mimo území cvičiště. Většina se chtěla ubytovat někde poblíž, ale někdy museli Sedlčanaři odejít mnohem dál do celého Protektorátu. Podmínky vysídlení se lišily podle jednotlivých etap. Nejdřív si vysídlenci směli s sebou odvézt veškeré movité věci. Později byli nuceni veškerý majetek ponechat na místě, sice měli nárok na náhradu výloh na stěhování jedné usedlosti, ale kolikrát nedostali téměř nic. Z obcí se vysídlilo veškeré obyvatelstvo kromě těžko nahraditelných profesí. Počítalo se s tím, že se méně kvalifikovaná pracovní síla nahradí vězni z koncentračních táborů, ale vzhledem k značným hospodářským komplikacím a poklesu zemědělské produkce se od toho nařízení upustilo. Z dalších zón tedy byly intenzivně vysídleny pouze obce se strategickým významem, ve zbývajících obcích zůstala větší část obyvatelstva jako námezdní pracovní síla. Vystěhování byli především majitelé polností, zatímco dělníky nechali být.

Po skončení války se během května 1945 lidé vraceli domů. Pokud jejich usedlost byla nenávratně poničena, raději odcházeli do oblastí, původně patřících odsunutým Němcům.

3.2.Sedlčany po válce

Situace okresu po 2. světové válce nevypadala nijak příznivě, 18 obcí bylo za války úplně vystěhováno pro výstavbu cvičiště SS. Ke zpusťošnému hospodářství se v roce 1947 přidalo katastrofální sucho. Na život obyvatel Sedlčanska mělo vliv i shromažďování nepohodlných Němců ve sběrném táboře na Chlumu u Sedlčan nebo uvalená nucená národní správa na 24 velkostatků na území Sedlčanska. Podmínky života lidí v prvních letech po válce, kteří si prošli zlým obdobím vystěhování a nacistické zločiny, nebyly jednoduché. Velkým problémem okresu se jevil populační pokles, vysoká úmrtnost za války, ať už v koncentračních táborech nebo táborech nucených prací a preference řady sedlčanských zemědělců, kteří před návratem do rodného bydliště raději odešli do téměř vylidněných pohraničních oblastí.

Vyvrcholil tím proces vylidňování, který probíhal už před válkou. Zatímco v roce 1930 měl celý správní okres sedlčanský asi 48 860 obyvatel, v roce 1945 už jen 42 650, roku 1947 dokonce 39 200 obyvatel. Způsoboval to zejména zemědělský charakter okresu s převahou více jak 60 procent zaměstnanosti v zemědělském odvětví. Jen asi 1% lidí bylo zaměstnaných v průmyslu a 1,5 % vlastnilo živnosti. Na Sedlčansku citelně chyběly podmínky pro rozvoj průmyslu, vyšší elektrifikace, lepší stav komunikací (ačkoliv za okupace vzniklo dobré spojení na Příbram) a organizovanost kulturního života.

V roce 1946 došlo k volbám do Národního shromáždění. Na Sedlčansku také vyhrála komunistická strana a to s počtem 10 293 hlasů, nezaostávala ani strana lidová s počtem 9 371 hlasů, následována stranou sociálně demokratickou s 2 058 hlasy a stranou národně socialistickou s 5 359 hlasy.

Dalším velkým mezníkem se stala územní reorganizace z roku 1949, která rozrušila staletí tradice pevného územního spolku Sedlčan, Sedlecka a Votic a vytvořila mnohem menší celky s celkovým počtem 21 843 obyvatelů (údaje z roku 1950). Vzniklé národní výbory fungovaly v obcích, okresech i krajích a označovaly se jako MNV, ONV a KNV. O těchto organizacích bude práce více pojednávat v další kapitole, která se bude přímo věnovat struktuře KSČ na Sedlčansku, jejíž nedílnou součástí národní výbory byly.

3.3.vznik národních výborů a reforma územní správy v roce 1948/1949

Národní výbory byly založeny na základě Ústavního dekretu prezidenta republiky č. 18 z roku 1944 a také Košického vládního programu. Národní výbory jsou zde definovány jako nové orgány státní a veřejné správy, volené lidmi, dále pak kontrolovatelné a z funkce odvolatelné. NV měly spravovat všechny veřejné záležitosti a vytvořit demokratický úřednický aparát. Další vládní nařízení pojednávalo o volbě a pravomoci národních výborů, které zavádělo třístupňovou strukturu (místní, okresní a zemské národní výbory). Došlo tak k označení jediných správních orgánů, opírající se o veškeré pravomoce, které NV potřeboval. Okresní národní výbory získaly práva a povinnosti všech dosavadních orgánů okresu, stejně tak zemské národní výbory převzaly působnost zemských orgánů. Po drobných změnách provedených dalším dekretem prezidenta se česká část území republiky rozčlenila do 110 okresů a moravskoslezská do 44 okresů. Národní výbory zastávaly funkci bývalých starostů, na okresní úrovni okresních hejtmánů, v případě zemských národních výborů i zemských prezidentů. Vykonávaly rovněž věci, které předtím zastávala obecní, okresní a zemská zastupitelstva. Zabezpečovaly ochranu veřejného pořádku, všeobecnou vnitřní správu, stavební řád, péči o školství, zdravotnictví, sociální služby a další záležitosti. Napoprvé byly ustavovány na základě dohody politických stran či na veřejném shromáždění občanů nebo zůstaly v podobě, v níž existovaly za okupace.

Dne 26. května 1946 se uskutečnily první volby, došlo i k obnovení národních výborů a to poměrným zastoupením jednotlivých politických stran. Přímým následkem těchto voleb bylo především posílení statutu KSČ v těchto orgánech. V místních národních výborech získali komunisté více jak polovinu předsednických míst a v okresních národních výborech dokonce 78 %. Takto zvolené národní výbory zůstaly zachovány fakticky až do roku 1954. Po únorovém převratu 1948 došlo ovšem k velkým personálním čistkám.

Struktura orgánů byla následující, v Čechách a na Moravě fungovaly na nejvyšší úrovni zemské národní výbory, dále pak okresní národní výbory a místní národní výbory. V Praze působil Ústřední národní výbor města Prahy a obvodní národní výbory. Orgány národních výborů tvořilo plénum, rada národního výboru, předseda a jeho náměstci a příslušné komise. Rozhodujícím orgánem NV bylo plénum, které tvořili všichni členové. O klíčových věcech hlasovala mimo pléna i rada národního výboru. Komise připravovala podklady pro jednání pléna či rady. V čele těchto komisí stáli členové rady. Národní výbory si zřizovaly i svá

předsednictva, kde byl předseda a jeho náměstkové. Předseda národního výboru disponoval mimořádnými kompetencemi, zastupoval národní výbor navenek, v jednání s nadřízenými složkami a byl odpovědný za dodržování právních předpisů a celkovou organizaci práce národního výboru.

Stále ještě existovaly v tomto období obecní, okresní a zemské úřady. Ty se však v té době staly jen výkonnými orgány příslušných národních výborů a jejich pole působnosti se neustále zmenšovalo. Národní výbory všech stupňů vlastně v tomto poválečném období plnily funkci státní správy a zároveň orgánů samosprávy. Systém národních výborů znamenal přechod od správního členění existujícího před válkou k důsledné centralizaci státní správy. V souvislosti s přípravou nové ústavy se řešila i otázka územní organizace veřejné správy, zda má být zachováno zemské uspořádání, a jaká vlastně bude funkce národních výborů. Únor 1948 neznamenal jenom politický zvrat, ale výrazně poznamenal i vývoj a strukturu orgánů veřejné správy, zvítězila komunistická koncepce územní reorganizace. Definitivní podobu územně-správní reformy přinesla ústava z května 1948.

Vztahy v oblasti veřejné správy, jejich činnost a jednotlivé orgány řešila kapitola VI. Poznává, že národní výbory se mají stát nositeli a vykonavateli státní moci v obcích, okresech a krajích. NV jsou podle správní soustavy: místní, okresní a krajské. V § 124 se doslovně uvádělo: „(1) Národní výbory, vykonávají na území, pro které jsou zvoleny veřejnou správou ve všech jejích oborech, zejména obecnou správu vnitřní, správu kulturní a osvětovou, ochranu práce a správu zdravotní a sociální; správu finanční pak podle zvláštních ustanovení.

(2) Jiným orgánům přísluší výkon veřejné správy jen výjimečně a na základě zákona.“⁷ Fakticky mizí rozdělení veřejné správy na samosprávu a státní správu. Moc národních výborů se zvýšila (například NV smělo řešit bezpečnostní otázky). Ustanovení § 125 uvádí: „Chrání a posilují lidově demokratické zřízení; spolupůsobí při plnění úkolů obrany státu; pečují o národní bezpečnost; podporují udržování a zvelebování národního majetku; účastní se vypracovávání a provádění jednotného hospodářského plánu; v rámci jednotného hospodářského plánu plánují a řídí hospodářské, sociální a kulturní budování na svém území, zajišťují předpoklady plynulé zemědělské a průmyslové výroby a starají se o zásobování i o výživu obyvatelstva; pečují o národní zdraví; nalézají právo v oboru své působnosti, zejména vykonávají v mezích stanovených zákonem pravomoc trestní.“⁸ Tyto široké

---

⁷ SCHELLE, Karel. Vývoj státní správy v dokumentech II. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1992. s. 244

⁸ SCHELLE, Karel. Vývoj státní správy v dokumentech II. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1992. s. 244

kompetence NV obhajovala KSČ od počátku diskusí, dlouho před rokem 1948, ovšem až poúnorová situace umožnila jejich zakotvení v ústavě. Absolutní podřízenost vyšším orgánům znamenala v podstatě vytváření centralistického systému řízení.

V oblasti veřejné správy hrála klíčovou roli ve druhé polovině roku 1948 otázka správy krajského zřízení. Územní přerozdělení se řídilo několika hledisky: hospodářstvím, demografií, geografii a především politikou. Komunistická strana musela neustále upevňovat svoje pozice v nově vzniklých územních celcích. Zákonem, který byl v platnosti od 1. ledna 1949, se území Československé republiky rozdělilo na 19 krajů, z toho 13 v českých zemích a 6 na Slovensku, zrušily se obecní, okresní a zemské úřady. V českých zemích byly zřízeny tyto kraje: Pražský, Českobudějovický, Plzeňský, Karlovarský, Ústecký, Liberecký, Hradecký, Pardubický, Jihlavský, Brněnský, Olomoucký, Gottwaldovský, Ostravský. Zároveň se ustanovila sídla krajské správy - krajská města a územní hranice krajů.

Územní reorganizace okresů v českých krajích se dočkala svého vládního nařízení až v lednu 1949. Hlavním požadavkem bylo, aby se hranice okresních soudů kryla s hranicemi správních okresů. V souvislosti s těmito změnami se některé okresy zrušily, daleko více nových okresů však vzniklo. V českých zemích tak stoupl počet okresů ze 154 v době zemského zřízení (česká země 110, moravskoslezská 44) na 179.

V květnu se dále upravovalo vymezení lidové správy v kraji. Byla zrušena kategorie tzv. Statutárních měst. Založily se jednotné národní výbory (JNV) pro obce a okresy, v nichž sídlily krajské národní výbory. Postavení Prahy podléhalo zvláštnímu zákonu a u města Brna byl ponechán jako správní orgán ústřední národní výbor působící na území příslušného města. Ustanovilo se zřízení krajských národních výborů. Původně se měly konat volby, ale členové nových KNV a jejich vedoucí funkcionáři byli dosazeni na základě předcházejícího projednání v krajských orgánech KSČ. Takto jmenované krajské národní výbory působily až do roku 1954. Nejvyšším orgánem národního výboru bylo plenární zasedání, které určovalo politiku a směřování kraje. Jako výkonné složky krajského národního výboru se v zákoně uváděla rada, předseda (jeho náměstkové), referenti a komise. Významně se změnil zákon o krajském zřízení, který začlenil do struktury krajského národního výboru i krajská velitelství Sboru národní bezpečnosti, čímž se prakticky podřídila činnost bezpečnostních orgánů na území kraje krajským národním výborům.

Následně v roce 1949 byla podle stávající struktury KNV zreorganizována i struktura okresních národních výborů (vládní nařízení č. 139/1949 Sb.). Na okresních orgánech se vytvořila stejná struktura jako na KNV. Znamená to tedy, že veřejnou moc drželo v rukou

plénum okresního národního výboru, výkonnými orgány byly rada ONV, předseda ONV, referenti a taktéž zřízené komise. Jejich vzájemné vztahy vypadaly podobně, jako tomu bylo v případě KNV. Analogií k funkci “tajemníka KNV“ se zřídila funkce “tajemníka ONV“. V roce 1949 vznikl institut újezdních tajemníků, jejichž posláním bylo zabezpečovat politické řízení místních národních výborů a zefektivnit komunikaci mezi nimi a národními výbory vyššího stupně – především okresními. Příslušný újezdní tajemník vykonával svoji funkci vždy ve vztahu k několika místním národním výborům, teprve v pozdější době se ve větších obcích přistoupilo k ustavování tajemníků místních národních výborů a újezdní tajemníci působili pouze v menších a zpravidla rozptýlených obcích. Do konce roku 1949 byl systém národních výborů v zásadě dobudován.

Zvolená koncepce organizace a funkcí územní správy v letech 1948–1949 se od svých prvních dní ukazovala jako málo funkční. Zrušení samosprávy vedlo k tomu, že občané ztratili zájem o komunální záležitosti. Špatné fungování národních výborů ještě znásobila častá a mnohdy chaotická reorganizace jejich referátů. Podobný stav existoval i na úrovni ústředních orgánů státní správy. Tato situace vyústila ve výrazný pokles efektivity výkonu veřejné správy. Snaha centrálních orgánů o zlepšení úrovně stávající veřejné správy vyústila počátkem padesátých let k legislativní úpravě činnosti centrálních orgánů a národních výborů.

Podle zákona z roku 1953 bylo všeobecné řízení národních výborů vyňato z působnosti ministra vnitra a národní výbory se podřídily přímo vládě republiky. Další zákon pojednávající o NV byl schválen počátkem března 1954. Ústavní zákon definoval národní výbory jako místní orgány státní moci pracujícího lidu a nejširší organizace pracujících. Podobně nekonkrétní bylo i vymezení úkolů národních výborů, které měly řídit hospodářskou a kulturní výstavbu socialismu. Uvedený zákon jako základní stupně národních výborů uváděl národní výbory krajské, okresní, městské, obvodní a místní a pro hlavní město Prahu – Ústřední národní výbor hlavního města Prahy. Zákon rovněž uváděl, že národní výbory jsou ve své činnosti absolutně podřízeny vládě. Městské a obvodní národní výbory byly v tomto zákoně uvedeny poprvé. Ve vnitřní organizaci národních výborů legislativa zrušila referentský systém. Místo něho se zřídily odbory a správy národního výboru, které řídili “politicky a odborně kvalifikovaní zaměstnanci“. K výrazné změně došlo v oblasti činnosti komisí národních výborů, jelikož nevznikaly u jednotlivých odborů jako doposud, nýbrž byly jako stálé komise orgány rady národního výboru. Určitým novým prvkem bylo, že při národních výborech mohly ústřední orgány se souhlasem vlády zřizovat správy, které se podřizovaly přímo jim.

Dne 16. května 1954 se uskutečnily první přímé volby do národních výborů. Předložila se jedna společná kandidátka Národní fronty, schválená příslušnými orgány KSČ. Voleb se účastnilo 99,2 % oprávněných voličů, z nichž 92,7 % hlasovalo pro navržené kandidáty. Přesto ani nová úprava z roku 1954 nepřinesla obrat v činnosti národních výborů. Celý systém byl ve své podstatě postaven tak, aby prakticky vylučoval jakoukoliv angažovanost občanů. To, co mělo být náplní činnosti národních výborů (školství, kultura, lokální ekonomika), vyřizovala ministerstva a na místní orgány zbývalo jen provádění jejich rozhodnutí. Během druhé poloviny 50. let pokračovaly pokusy o oživení činnosti národních výborů a současně došlo k rozšíření jejich působnosti zejména v oblasti hospodářské. Veškerou činnost národních výborů však poznamenával nedostatek odborně připravených a kvalifikovaných pracovníků. Národní výbory byly charakterizovány jako rozhodující články při řízení a výkonu správní agendy, avšak neobornost příslušných lidí způsobovala značné potíže. Všechny tyto nemalé problémy nakonec vedly k přípravě nového územního členění státu, který vyvrcholil v roce 1960.

3.4.správní reforma na Sedlčansku, vznik a fungování sedlčanského ONV po válce

Správní okres sedlčanský měl v letech 1945 až 1949 celkovou rozlohu 74 334 ha a skládal se ze tří soudních okresů Sedlčany, Votice a Sedlec. V roce 1949 proběhla správní reforma, při které bylo zřízeno 19 krajů a země jako správní jednotky byly zrušeny. Během této správní reorganizace v roce 1949 byl sedlčanský správní okres rozdělen a podstatně jinak upraven vládním nařízením č.3/1949 ze dne 18. 1. 1949. Zatímco přišel o téměř celé území soudního okresu Votice, asi polovinu soudního okresu Sedlec a malou část okresu Sedlčany, získal některé obce na severovýchodě z bývalého okresu Neveklov. Tento nový útvar se podstatně zmenšil na rozlohu okolo 42 930 ha. Do další velké správní reorganizace v roce 1960 dochází pak jen k několika menším korekturám, které se týkaly vždy několika jednotlivých obcí. „S. Kupeček dále předkládá předsednictvu zprávu spolu se žádostí obce Kosobud, která novým krajským zřízením připadá nyní do rámce okresu Milevsko s tím, že zástupci tamní obce, kteří jako delegace se k němu dostavili na okresní sekretariát kategoricky žádají, aby celá obec Kosobudy zůstala nadále v okrese Sedlčany. Odůvodnění jejich písemné a ústní žádosti jest pochopitelné a správné.“⁹ Předsednictvo se usneslo tuto žádost doporučit úřadu

---

⁹ Státní oblastní archiv v Praze- Státní okresní archiv Příbram (dále jen SOA Příbram), Okresní výbor KSČ Sedlčany 1947 -1960, kart. 4, i. č. 24, III. Zápisy z předsednictva

předsednictva vlády ke kladnému vyřízení a stejně jako mnoho dalších takových žádostí ji nakonec jmenovaný úřad uznal a Kosobudy se staly trvalou součástí okresu Sedlčany až do jeho zrušení.

Okresní národní výbor v Sedlčanech se ustavil na základě nařízení č. 4 Sb. z. a n. ze dne 5. května 1945. Činnost zahájil poměrně pozdě kvůli nucenému vyklizení okresního města a většiny okresu během okupace. Nejprve se uskupil pod názvem okresní národní rada a sídlila ve Voticích. První schůzka proběhla 7. července 1945. V srpnu bylo označení tohoto orgánu změněno na radu ONV a na počátku října se přestěhoval do Sedlčan, do budovy bývalého okresního úřadu na náměstí T. G. M.

V prvním období se ONV skládalo z předsedy, 3 místopředsedů, 10 členů a 17 komisí a na podzim 1946 se mezi členy ONV rozdělilo 26 referátů (například bezpečnostní, stavební nebo zásobovací). Na základě výsledků parlamentních voleb z roku 1946 zvítězila s největším počtem hlasů strana komunistická a získala tak 9 mandátů, dále pak získala strana lidová 8 mandátů, sociálně-demokratická strana jen 2 mandáty a národně socialistická strana 5 mandátů. Podle výsledků voleb byly obsazeny i všechny funkce ONV. Předsedou ONV se stal komunistka a 3 náměstkové se vybrali ze strany lidové, národně-socialistické a komunistické. Měl 20 členů a dělil se na 13 komisí.

Dne 27. února 1948 byl v Sedlčanech ustanoven 25 - ti členný okresní akční výbor. Stalo se tak na schůzi ONV, která se ten den konala v Sedlčanech a vznikla na přímou objednávku Krajského akčního výboru v Táboře, který vznikl už 21. února 1948. Akční výbor v Sedlčanech pak ihned odvolal a zbavil funkce 9 členů ONV (5 lidovců a 4 národní socialisty), další tři členy, kteří dobrovolně rezignovali, vzal výbor na vědomí a odsouhlasil složení nového ONV, kde vedle 9 komunistů a 3 sociálních demokratů zůstali jen 3 lidovci a 2 národní socialisté. Ti byli doplněni o příslušníky nikoliv politických stran, ale o členy různých organizací, jako 2 zástupci za ÚRO nebo 2 zástupci za JSČZ a po jednom člověku z ČSM, SOPVP a SNR. Všechny tyto změny se provedly na plenární schůzi okresního národního výboru dne 21. dubna 1948, kde nakonec bylo vyloučeno rovnou deset členů ONV místo plánovaných devíti.

O instituci ONV se dá říci, že prakticky vystřídala okresní úřad a přebrala jeho pole působnosti. Nadále se zachovával spisovný plán pro okresní úřady, který zde fungoval už od poloviny 30. let 20. století. Činnost okresního úřadu pomalu ustávala během prvních poválečných let, až definitivně tento úřad zrušila květnová ústava. Zároveň v tu dobu docházelo k posilování moci ONV. Právě vystřídání okresního úřadu okresním národním výborem není v práci spisovny nijak patrné a je zde dobře vidět, jak plynule a kontinuálně

přešla z jednoho orgánu státní moci do druhého. Zaměstnanci úřadu dokonce nepovažovali za důležité nijak označit tuto změnu, popřípadě zahájit nové manipulační období.

Další převratné změny přišly až s prvními dny ledna 1949. Tehdy byl totiž založen nový systém, stojící na úplně jiných základech. Radikálně se tak přerušil kontinuální téměř stoletý vývoj spisové agendy. Tento nový řád s několika úpravami trvá až do roku 1960, kdy byl zrušen jak okres, tak Okresní národní výbor v Sedlčanech.

4. APARÁT KSČ, HIERARCHIE OV NA SEDLČANSKU PO ROCE 1948

Okresní výbor KSČ je zajímavým historickým uskupením. Šlo o organizaci, která se vymezovala na okresní úrovni se specifickou strukturou, pravomocemi a funkcionářskou základnou. Jaké postavení OV KSČ zaujímalo v hierarchii strany? Jde o druhou nejnižší složku stranické organizace.

Komunistická strana na okresní úrovni disponovala několika uskupeními. Nejvyšším orgánem byla okresní konference, jejímž hlavním úkolem bylo zvolit na dobu jednoho roku okresní výbor KSČ, dále pak kontrolní a revizní komisi. Okresní konference se scházela každý rok po výroční členské schůzi základních složek a dále se pak angažovala v krajských konferencích, kde zastupovala celý okres. Okresní výbor se dělí na dvě organizace: plénum OV a předsednictvo OV, neboli byro v čele s předsedou a několika místopředsedy. Právě předsednictvo okresního výboru se zabývalo nejširším polem působnosti. Z toho vyplývá, že největší moc ve svých rukou soustředili tajemníci, vysocí úředníci výboru, kteří organizovali a vedli veškerý úřední aparát.

Nezákladnějším okresním orgánem KSČ jsou základní organizace, které se pak dále dělily na místní a závodní. Právě z vybraných adeptů těchto organizací se na výročních členských schůzích nominovala delegace na okresní konferenci. Tak fungoval věčný koloběh struktur KSČ. Archiv OV KSČ je poměrně bohatý informační zdroj pro poznání politických dějin ČSR, dějiny mentality aparátu KSČ, včetně způsobu její vlády a manipulace s občany.

Okresní výbor KSČ zabíral na Sedlčansku krátké časové období (zaniká zrušením sedlčanského okresu v roce 1960). Přesto právě tento úřad nejvíce působil na život obyvatel na Sedlčansku, organizoval zejména socializaci vesnic a zakládání JZD. Tato činnost OV KSČ na Sedlčansku vyvrcholila v polovině 50. let 20. století. OV se podílel i na zprůmyslňování okolí Sedlčan, poněvadž v příslušném směru patřil tento okres k jednomu z nejzaostalejších v Československu. Zejména v Sedlčanech a Sedlci se tento úřad zasloužil také o založení velkých a prosperujících průmyslových podniků. Okresní výbor je někdy označován jako okresní sekretariát KSČ a jinými podobnými názvy.

4.1. Okresní výbor v Sedlčanech a jeho místo ve struktuře aparátu KSČ 1948-1953

Okresní výbory KSČ rozhodovaly o funkcionářích a pracovnících OV, mimo jejich kompetence spadali placení tajemníci strany, tajemníci celonárodních organizací, předsedové ONV, vedoucí zaměstnanci závodů, úřadů a mnoho dalších, kteří svojí činností a významem přesahovali rámec okresu.¹⁰ Tyto zaměstnance strany schvaloval krajský výbor KSČ.

Došlo tak k vymezení pravomocí jednotlivých orgánů KSČ. Okresní výbor KSČ nestojí v hierarchii komunistické moci nijak vysoko, dalo by se říci, že se jedná o instituci téměř provinciálního významu. Jeho hlavním úkolem bylo ohlídnání základních stranických organizací, které měly největší vliv na samotné obyvatele státu. Figuroval jako prodloužená ruka nejvyššího vedení, všechna nařízení, která přicházela “shora“, měl uvádět v praxi. Tomáš Bursík poznamenává: *„Plénum OV bylo formálně nejvyšším okresním stranickým orgánem. Z řad předsednictva okresních výborů vycházeli nejvyšší straničtí funkcionáři okresu, jako vedoucí tajemník, první tajemník, atd. Při jejich volbě však plénum OV hrálo pouze roli komparsistů, protože o nejvyšších funkcionářích okresu se rozhodovalo v nejvyšších stranických orgánech Komunistické strany Československa.“*¹¹ Ve své práci popisuje typického okresního funkcionáře jako věrného člena komunistické strany, bezvýhradně poslušného, s kladným postojem k lidové republice a samozřejmě s nezbytným třídním původem a postojem. Většina z nich přicházela z místních národních výborů nebo závodních organizací. Někteří z nich ovšem práci na okrese brali jako přestupovou stanicí před dalším kariéerním vzestupem buď do krajských institucí, nebo až na ministerstva.

Komunistická strana Československa předvedla během krátké doby svého bytí famózní schopnost vypracovat se z extrémistické pozice přes nejisté vyhlídky přežití během války až k absolutnímu ovládnutí země. Zatímco se většina politických stran zdiskreditovala, dokázala si udržet svoji tvář i přes německo-sovětské flirtování a do poválečných let vstoupila silnější než kdy předtím. Stranu podporovalo mnoho levicově orientovaných intelektuálů a už na jaře 1946 měla víc členů než ve chvílích největšího prvorepublikového rozvoje. *„V únoru 1948 měla Komunistická strana Československa organizaci v každé obci.“*¹²

---

10 BURSÍK, TOMÁŠ, Okresní výbor KSČ v Příbrami a jeho místo ve struktuře aparátu Komunistické strany Československa v letech 1948-1955, In. Podbrdsko Sv. XII. (2005), Příbram, s. 126

11 BURSÍK, TOMÁŠ, Okresní výbor KSČ v Příbrami a jeho místo ve struktuře aparátu Komunistické strany Československa v letech 1948-1955, In. Podbrdsko Sv. XII. (2005), Příbram, s. 129

12 MĚCHÝŘ, JAN, Komunistická strana Československa 1945-1989, In: Přehled politického stranictví na území

Po převratu 1948 se komunistická strana stala jedinou a absolutní mocenskou silou v zemi. Osvojovala si právo nejen řídit všechny oblasti společenského života, ale i myšlení a život každého občana tohoto státu. Fakticky vládla úzká skupina nejvyšších funkcionářů strany a jejich nařízení vykonávala masová skupina straníků na všech úrovních státní i nestátní správy. V roce 1949 na IX. sjezdu strany byl vyhlášen socialistický program a vypracován první pětiletý plán. Právě na tomto sjezdu vznikají zárodky přísné kolektivizace zemědělství, vyprofilování hlavních nepřátel republiky a strany a zavedení zásad likvidace jakéhokoliv projevu nepřátelství a forem opozice.

Jan Maňák tvrdí, že každá komunistická strana je organizována jako armáda, proto nikdy nebyl problém během několika hodin zmobilizovat členskou základnu strany. Po únoru se do nové strany přihlásilo až milion nových členů, proto byl v prosinci 1948 vydán zákaz přijímání nových členů a brzy následovaly velké vnitrostranické prověrky. Do roku 1952 tak bylo vyloučeno více jak 250 tisíc členů. V tomto čísle jsou ovšem zahrnuti i členové, kteří odešli dobrovolně, jelikož nesouhlasili s novým směrem politiky KSČ, a komunisté, kteří emigrovali. Neexistovala volba vedoucích stranických orgánů “zdola“, jak tomu bývá u demokratických zřízení, naopak u moci se držela malá skupinka funkcionářů kolem 1. tajemníka strany, která dokázala dobře manipulovat celou členskou základnou a vnutit jí vlastní představy o politice. Michal Reiman zmiňuje i tzv. *mechanismus souhlasu*. Na první pohled musela být KSČ naprosto jednotná, nesouhlas znamenal v lepším případě vyloučení nebo vězení, v horším smrt. Mechanismus souhlasu měl představovat absolutní ztotožnění obyvatelstva s vládnoucími elitami, přebírání myšlenek, nálad a názorů.

Jak vlastně vypadal aparát Komunistické strany Československa? V Československu na konci 40. a v průběhu 50. let 20. století nebylo oblastí, kde by jejím řízením, kontrolou či vedením nebyl pověřen politický pracovník stranického aparátu.¹³ Jinými slovy to popsal historik Karel Kaplan¹⁴: Aparát KSČ byl politicky a třídně pevný, dále byl budován jako dělnický a v neposlední řadě univerzální. Jen jeho rozhodnutí se uplatňovala. Výběr správných lidí do politických funkcí se realizoval skrze kádrovou politiku.

Jednoduše řečeno okresní výbor KSČ volil předsednictvo OV, potvrzoval vedoucího tajemníka a předsedu OV, zatímco o předsedovi ONV, okresních placených tajemnicích strany a okresních tajemnicích celonárodních organizací rozhodoval po konzultaci s okresy

---

českých zemí a Československa v letech 1861-1998, Pavel Marek a kol. (ed.), Olomouc 2000, s. 324

¹³ BURSÍK, TOMÁŠ, Okresní výbor KSČ v Příbrami a jeho místo ve struktuře aparátu Komunistické strany Československa v letech 1948-1955, In. Podbrdsko Sv. XII. (2005), Příbram, s. 124

¹⁴ KAPLAN, KAREL: Kádrová nomenklatura KSČ 1948–1956. Ústav pro soudobé dějiny AVČR, Praha 1992

KV KSČ. Krajský výbor strany si ovšem v mnoha případech osvojoval právo mluvit i do složení ONV. „S. Zelinka oznámil předsednictvu nové složení rady ONV v Sedlčanech, schválení ještě starým okresním výborem KSČ. Vzhledem k telefonickému rozhovoru s KV KSČ Praha, jest nutno kooptvati do rady ONV jednoho zástupce Čsl. strany lidové.“¹⁵ Dále OV schvaloval např. referenty OV, posluchače večerní okresní školy, politické pracovníky OV v masových organizacích, členy rady v orgánech lidové správy, průmyslu, dopravy, zemědělství, vedoucí funkcionáře ve školství a kulturních organizacích atd.¹⁶ Politické pracovníky OV schvalovalo opět KV KSČ.

Jak se okresní výbor podílel na chodu okresu? Jakou měl moc a jaké pravomoci? Tomáš Bursík polemizoval ve svém článku¹⁷ s Janem Maňákem, který tvrdí, že okresní výbory měly zachytit první známky nespokojenosti či narůstání problémů mezi členskou základnou a předávat hlášení stranickému vedení. Místo toho se T. Bursík domnívá, že funkcionáři OV KSČ jen striktně plnili nařízení a doporučení stranického vedení. Kromě realizace těchto nařízení nebo výjimečných celospolečenských krizí nevyvíjel téměř žádnou aktivitu, aby zjišťoval náladu mezi členy KSČ. Já si myslím, že pravda je někde uprostřed. Plně souhlasím s Bursíkovým tvrzením, že OV zejména přijímal nařízení „shora“ a na nějakou samostatnou okresní politiku zcela rezignoval, ale přesto zrovna postoje nejen obyvatelstva, ale i vlastních členů bedlivě sledoval. Pokud někde v místních organizacích KSČ vše nefungovalo, jak mělo (nedostatečný počet členů, příliš liberální předseda, nezdravé názory, kritika KSČ apod.), na schůzích se o tom diskutovalo. „Do diskuse se přihlásil s. Holan, předseda ONV který konstatoval, že byl na schůzi v Pořešišicích a celý průběh schůze zapůsobil na něho velice trapně. Organizace má 10 členů a výbor organizace není vůbec zvolen. Předseda vykonává všechny funkce sám, stranický tisk neobírá nikdo a členové nežijí v dobré shodě mezi sebou a organizací tříští různými osobními výstupy.“¹⁸ Nebo jiný příklad: „(...) byl na schůzi v Krašovicích, kde resignoval předseda MNV na funkci. Volbu nového předsedy provádělo před jeho zásahem občanstvo tajným lístkovým hlasováním

---

¹⁵ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947 -1960, kart. 4, i. č. 24, III. Zápisy z předsednictva

¹⁶ Více a podrobněji o aparátu KSČ a kádrové nomenklatuře: BURSÍK, TOMÁŠ, Okresní výbor KSČ v Příbrami a jeho místo ve struktuře aparátu Komunistické strany Československa v letech 1948-1955, In. Podbrdsko Sv. XII. (2005), Příbram, nebo KAPLAN, KAREL, Kádrová nomenklatura KSČ 1948-1956, Sborník dokumentů. Sešity, svazek 2, ÚSD 1992; KAPLAN, KAREL, Aparát ÚV KSČ v letech 1948-1968, Studie a dokumenty. Sešity, svazek 10, ÚSD 1993,

¹⁷ BURSÍK, TOMÁŠ, Okresní výbor KSČ v Příbrami a jeho místo ve struktuře aparátu Komunistické strany Československa v letech 1948-1955, In. Podbrdsko Sv. XII. (2005), Příbram, s. 128 -129

¹⁸ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947 -1960, kart. 4, i. č. 24, III. Zápisy z předsednictva

za dirigování újezdního tajemníka veřejné správy s. Jarše. Za předsedu byl zvolen příslušník strany lidové, ještě větší odpůrce lidově-demokratického zřízení, nežli byl předseda předchozí. Organizace KSČ má celkem 3 členy, a z toho ještě jeden nestojí za nic. Situace jest tam velice kritická.¹⁹ Z výše citovaných úryvků je zřejmé, že OV pravidelně řešil krizové situace v základních a místních organizacích, posílal tam své členy na kontroly a snažil se mít vše plně v rukou: „S. Ježek odpovídá na tuto otázku v tom smyslu. Že okresní výbor strany, resp. Předsednictvo při projednávání otázky prověrky členstva vzalo si za úkol věnovati větší pozornost organizačně slabým organizacím a naráží dále na síť instruktorů, že jest nutno, aby do takovýchto organizací byli vysíláni vyspělejší a organizačně silnější instruktoři, aby tyto slabiny v organizacích přivedli opět na správnou kolej a nenechali to bez povšimnutí osudu té které organizace. Musíme do té doby vyměňovat a doplňovat kádr instruktorů, dokud nám nebudou řádně fungovat a nebudou dávat záruky řádného chodu jim svěřeni místní organizace.“²⁰

4.1.1. činnost OV KSČ v Sedlčanech

Už jsme si tedy řekli, že v čele OV stál volený předseda OV a okresní výbor se dělil na několik oddělení, jejichž vedoucí se nazývali tajemníci. Předseda OV měl vedle svojí funkce i občanské povolání, připravoval schůze OV i POV. Prováděl kontroly usnesení a dohlížel na činnost komisí. Celý aparát OV KSČ řídil vedoucí tajemník. Vesměs se dá tvrdit, že spolu s vedoucím tajemníkem měli největší moc na okrese organizační, kádrový a propagační tajemník. Jejich jména se na zasedání OV KSČ objevovala nejčastěji. Nejvýše v hierarchii byl postaven politický tajemník a po něm tajemník organizační. V rámci aparátu působili referenti pro průmysl, zemědělství, kádrový referent a regent kulturně propagační. V rámci OV KSČ fungovala i celá řada komisí.²¹ Například na schůzi předsednictva OV KSČ v Sedlčanech 18. ledna 1949 se ustanovily tyto stranické komise:

- 1. Organizační**
- 2. Kádrová**
- 3. Kulturně-propagační a školská**
- 4. Zemědělská**
- 5. Družstevní a živnostenská**

¹⁹ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947 -1960, kart. 4, i. č. 24, III. Zápisy z předsednictva

²⁰ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947 -1960, kart. 4, i. č. 24, III. Zápisy z předsednictva

²¹ BURSÍK, TOMÁŠ, Okresní výbor KSČ v Příbrami a jeho místo ve struktuře aparátu Komunistické strany Československa v letech 1948-1955, In. Podbrdsko Sv. XII. (2005), Příbram, s. 129

6. *Mládeže*
7. *Žen*
8. *Lidové správy*
9. *Hospodářská*
10. *Revisní*
11. *Branná a tělovýchovná*
12. *Disciplinární*
13. *Sociální a zdravotní*²²

Hlavním úkolem předsednictva OV KSČ bylo schválení usnesení a následná kontrola provádění nařízení do praxe. Ačkoliv byly okresní výbory KSČ neustále kontrolovány vyššími stranickými orgány (ty tak vlastně prakticky řídily celý okres), měl OV na okrese možnost uplatnění. Okresní výbor Sedlčany dohlížel na činnost základních organizací, ať už šlo o místní nebo závodní organizace (např. nejznámější ZO Madeta nebo ZO Pivovar Vysoký Chlumeč), účastnil se zasedání a předával jim většinu nařízení. Funkcionáři z okresu pravidelně pořádali setkání se členy ze základních organizací, kde je informovali o současné světové situaci, o hospodářství, o plánech okresu, o nepřátelích režimu, ale především je třídně vzdělávali. Nejvíce se ovšem sedlčanský okresní výbor věnoval otázkám zemědělství, méně už průmyslu. Na schůzích se pravidelně diskutovalo o zakládání JZD, průběhu kolektivizace nebo problému kulaků. Členové OV se zasadili o vznik několika průmyslových podniků. Dalším frekventovaným bodem jednání byly kádrové posudky, rozhodovalo se, koho přijmou do strany a kdo bude vyloučen. Řešili obsazování postů ve všech složkách společenského života okresu. Navrhovali, kdo má jít studovat na vysokou školu nebo koho pošlou do táborů nucených prací. „S. Jos. Nápravník, bezpečnostní referent ONV předkládá předsednictvu návrh na zařazení pěti lidí do pracovních táborů. (...) Jednomyslně schváleno uvedené osoby předati pracovnímu táboru.“²³ Nedílnou součástí jednání byla i otázka vztahu k náboženství, zejména Katolická akce a později akce K. Dále se projednávala činnost Lidových milicí, různé požadavky SNB a po bombovém útoku i bezpečnostní zabezpečení okresu. Velmi často se jednalo o nuceném odběru tiskovin, zejména Rudého práva. „Do předsednictva se dostavil zástupce Rudého Práva z Prahy a z Benešova. Soudruh z Prahy uvedl předsednictvu, že Rudé Právo hodlá rozepisovat na okresní sekretariáty časopisy:

---

²² SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 4, i. č. 24, III. Zápisy z předsednictva

²³ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 4, i. č. 24, III. Zápisy z předsednictva

*Funkcionář, Novou Mysl, Za trvalý mír a lidovou demokracii a Světové rozhledy. Tyto časopisy by distribuoval okresní sekretariát základním organizacím při odběru příspěvkových známek. Okresní sekretariát by měl na této akci 21,5 % provise.*²⁴

Zápisy z předsednictva velmi dobře ilustrují okruhy zájmu komunistických funkcionářů. Mnohem těžší je ovšem vypátrat stopy jednání, které je k různým usnesením vedly. Jednoduše řečeno víme, o čem rozhodli a jak, ale nevíme proč! Můžeme se tak jenom domýšlet, co za jednotlivými rozhodnutími stálo, výsledky hlasování nezaznamenávaly, jako by se na všem všichni pokaždé shodli, což je přinejmenším nepravděpodobné, spíše podivné. Velmi zajímavým pramenem se jeví zaznamenaná diskuse při řešení některých problémů. Alespoň zčásti naznačuje, že přece jenom nebyla všechna rozhodnutí jednoznačně schvalována, jak to na první pohled vypadá. Ani jednou nedošlo k nějakému názorovému rozporu, byla přípustná kritika, ba dokonce v dalších letech režimu očekávaná. Všichni si totiž začali uvědomovat, že nic nefunguje, tak jak by mělo, a dokonce ani KSČ není neomylná. Právě sebekritické sypání popela na hlavu se neslo mnoha těmito diskusemi, aby se stejně nakonec všichni shodli na jednomyslném a jediném správném řešení. Často se objevovala kritika bývalých členů KSČ, byli označováni za nepřátele republiky, zrádce, rozvraceče.

Důležitým systémem k zachování stranické jednoty byla povinná stranická školení. S ideologickou výchovou se stranický pracovník setkával prakticky nepřetržitě. V krajské, popř. ústřední politické škole, na pracovištích, školeních, poradách, konferencích, kurzech pořádaných komunistickou stranou, v tisku atd. Politické myšlení funkcionáře bylo přesně vyznačeno mantinely a řídilo se během doby vytvořenou praxí a zásadami. *Mezi hlavní pilíře takto budované ideologie jistě patřila nekritická důvěra v Sovětský svaz a jeho politiku, nesmiřitelný boj dvou světů – kapitalistického a komunistického, důvěra ve správnost vlastního režimu a jeho politiku a řada dalších věcí.*²⁵ Nutnost neustálého stranického školení si uvědomovali i funkcionáři na sedlčanském okrese, dostávalo se jim i rad z kraje. Zejména v prvních měsících své vlády se zasedání schůzí předsednictva pravidelně účastnil krajský instruktor s. Ježek, který „*zdůraznil, aby okresní výbor vyhledával a postupně vychovával pro každou organizaci schopného instruktora, který by řídil politiku svěřené organizace. Z prověrky vytáhnout schopné jedince, které nutno zapojit do práce a tím vychovávat nové kádry pracovníků. Jest nebezpečí, podotýká dále soudruh Ježek, že nebude-li ta které organizace života schopná, bude na vesnicích šířit šeptanda a reakce. Jest velkou chybou*

²⁴ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 4, i. č. 25, III. Zápisy z předsednictva

²⁵ BURSÍK, TOMÁŠ, Okresní výbor KSČ v Příbrami a jeho místo ve struktuře aparátu Komunistické strany Československa v letech 1948-1955, In. Podbrdsko Sv. XII. (2005), Příbram, s. 136-137

*předsednictva, že neškolí a nové jedince a kádry nevychovává. Sekretáři sekretariátu musí dávat své zlepšovací návrhy předsednictvu, které o nich bude rozhodovat. Tento nedostatek se musí v okresním sekretariátu odstranit dělbou práce a jejím systematickým rozplánováním na jednotlivé zaměstnance. Organizační sekretář má být hybnou pákou předsednictva.*²⁶

Okresní konference se v Sedlčanech konala jednou do roka. Docházelo zde ke zvolení nových členů OV a členů mandátové, volební a návrhové komise. Trvala vždy dva dny, během kterých mělo projev mnoho komunistických delegátů ze základních organizací, místních a městských výborů, funkcionářů z okresu i z KV KSČ, následovala zpráva vedoucího tajemníka o činnosti a fungování okresního výboru v předešlém roce, vytyčení cílů pro rok následující a nakonec schválení delegátů pro nadcházející krajskou konferenci. Účastníky konference byli i pozvaní hosté, pozvánku na konferenci dostali za zásluhy jako vzorní pracovníci nebo zasloužili členové strany. Ačkoliv byla stranická konference nejvyšší organizací v okrese, její vliv na dění na okrese byl téměř minimální. Měla spíše reprezentativní a slavnostní ráz a její kompetence se léty jenom snižovaly.

4.2. Státní bezpečnost 1948-1953

4.2.1. situace po převratu

Těsně po válce vznikl SBN = Sbor národní bezpečnosti, který slučoval celý policejní aparát. Obsahoval dvě důležité složky: Veřejnou bezpečnost, která vykonávala činnost příslušející policii a Státní bezpečnost - zčásti zpravodajské organizaci, namířené proti vnitřnímu i vnějšímu nepříteli. Státní bezpečnost se snažili komunisté ovládnout okamžitě po skončení 2. světové války. Komunistický ministr vnitra V. Nosek získal vliv mezi ústředními a zemskými veliteli SNB. Od poloviny roku 1947 tlak komunistů na nejvyšších bezpečnostních místech podstatně zesílil a hlavní prioritou se stalo ovládnutí okresních velitelů bezpečnosti.

Po převratu 1948 se záhy rozrostla základna pracovníků Státní bezpečnosti a pole jejich působnosti se rozšířilo. Významným motivem narůstání řad Státní bezpečnosti byl především strach, který panoval mezi vedoucími funkcionáři KSČ. „*Měli strach o režim, který vytvářeli, a také strach o sebe.*“²⁷ Od roku 1949 začal nábor nových příslušníků StB a také proběhly

---

²⁶ SOA Příbram, OV KSČ Sedlčany 1948-1953, kart. 4, i. č. 24, III. Zápisy z předsednictva

²⁷ KAPLAN, KAREL, Nebezpečná bezpečnost, Státní bezpečnost 1948-1956, Doplněk Brno 1999, s. 8

čistky původních členů, nakonec musela odejít více než třetina příslušníků z předválečné doby. Hlavní hledisko náboru do Bezpečnosti spočívalo v přijímání mladých dělníků z proletářských rodin a starších bytostně se stranou srostlých komunistů.

Nová krev ovšem znamenala především úpadek odbornosti a kvality jejich práce, třídní postoj a komunistické vědomí jaksí nestačilo. Tito noví zaměstnanci Bezpečnosti neznali právo ani zákony a jejich nadřízeným, kteří byli především zpravodajci a požadovali jenom talent pro zpravodajskou činnost, to bylo jedno. Odborné školení mladých příslušníků StB se zlepšilo až po příchodu sovětských poradců. Na konci roku 1947 pracovalo v Bezpečnosti v zpravodajství 2 793 osob, v roce 1949 už to bylo 4 531 zaměstnanců, v roce 1950 5 708 lidí, a během let 1951, 1952 a 1953 to bylo dokonce 8 621, 9 502 a až 13 000 osob. Počet narůstal zejména v krajských organizacích StB a na okresech.

Po únoru 1948 se organizace StB ukázala jako stěžejní jazýček vah. Režim potřeboval pomoc v boji proti třídním nepřítelům. StB plnila konkrétní nařízení KS i celou politickou linii. Instituce spadala do pravomoci R. Slánského a ten ji stranicky řídil. Některé problémy, které měla StB řešit, dojednávala jen dvojka Gottwald - Slánský. Tak situace vypadala do roku 1951, než komunistická mašinerie semlela i tajemníka strany R. Slánského. Příslušníci StB museli být ve straně, nebo minimálně ve svazu mládeže. Stranická příslušnost stála výše než znalost zákonů státu, kterému sloužili. Záležitostí Bezpečnosti se na okresní úrovni věnoval politický tajemník. V letech 1948-1950 se SNB zabývala bezpečnostní komise ÚV KSČ, která řešila 1. problémy komunistické organizace v StB a vězenství, 2. záležitosti vězenství, péče o Lidové milice, personální a školské věci, bezpečnostní záležitosti, ochranu prezidenta, politiků a nakonec justiční záležitosti, které souvisely s procesy, jako byla například výše trestu.

Od roku 1949 se Státní bezpečnost dělila dlouhodobě na operativní, vyšetřovací a pomocný útvar. Operativa se členila na obranný, hospodářský a politický sektor, v roce 1951 se rozrostla o oddělení kontrarozvědky. Po únoru 1948 se vyostřily snahy reorganizovat státní bezpečnostní služby. Zásadním dokumentem se stal zákon o SNB č. 286 z prosince 1948, v kterém se komunisté rozhodli zachovat jednotnou formu Sboru národní bezpečnosti, a v kterém prosadili zavedení naprosté autonomie Státní bezpečnosti a její vůdčí postavení vůči ostatním bezpečnostním složkám. Státní bezpečnost měla být centralizována s úkolem, aby beze zbytku poslechla a plnila příkazy z vnitř.

V listopadu 1948 vznikla Skupina I. – Bezpečnost, která se dále dělila na tři útvary – prezidium, odbor BA (Státní bezpečnost) a odbor BC (Veřejná bezpečnost). Státní bezpečnost se původně dělila na dalších jedenáct oddělení (například politické zpravodajství,

obránné zpravodajství, hospodářské zpravodajství atd.).²⁸ Strukturální změny se udály v květnu 1950, kdy vzniklo ministerstvo národní bezpečnosti, iniciace samostatného ministerstva byla vysvětlena zostřením boje s třídním nepřítelem, vystupňováním ostražitosti a bdělosti vůči nepřátelům republiky, a v nemalé míře i díky právě probíhajícím velkým politickým procesům. Prvním ministrem se stal Ladislav Kopřiva. Založení nového ministerského resortu posílil vliv a pozici Bezpečnosti na veškeré politické a společenské dění v ČSR. Během svého krátkého působení se ministerstvo organizačně nezměnilo a zaniklo v září 1953, kdy došlo k jeho opětovnému sloučení s ministerstvem vnitra. Svoji činnost skončila i hlavní správa StB, došlo tak k rozdrobení moci Státní bezpečnosti ve prospěch ministerstva vnitra. V okresech nejdříve fungovala velitelství oddílů a oddíly Státní bezpečnosti jako výkonné orgány krajských velitelství, později se nazývaly oddělení Správy Státní bezpečnosti, členěným na tři referáty.²⁹ Funkcionáři KSČ se domnívali, že „*Jedině Státní bezpečnost a její oddaní pracovníci jsou zárukou nejen komunistické moci, ale i správně prováděné komunistické politiky.*“³⁰

Na začátku padesátých let došlo k faktické likvidaci vedení Státní bezpečnosti, odstranili se vedoucí funkcionáři Bezpečnosti a zpravodajských služeb, kteří tam sloužili už od roku 1945, někteří i dříve, a beze zbytku všichni z nich se podíleli na převratu v únoru 1948. Toto organizační zemětřesení vneslo chaos mezi řady prostých příslušníků SNB, obávali se podezření z denního styku s vyloučenými, zatčenými nebo jinak zdiskreditovanými nadřízenými. Do tohoto vzduchoprázdna přišli sovětští poradci, kteří se pro mnoho vyšetřovatelů stali vzory, do vrcholných funkcí se zatím dostali neschopní, nezkušení a morálně nezralí pracovníci.

---

²⁸ Více o této problematice: KOUDELKA, FRANTIŠEK: Státní bezpečnost 1954-1968. (Základní údaje), Praha 1993, Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR 13; MÁLEK, JIŘÍ: Metody Státní bezpečnosti a likvidace třetího odboje v letech 1948-1953. In: Za svobodu a demokracii. Díl 1. Odpor proti komunistické moci. Praha, Karolinum 1999, s. 60-84; ŽÁČEK, PAVEL: Všední den represivního aparátu. In: Za svobodu a demokracii. Díl 1. Odpor proti komunistické moci. Praha, Karolinum 1999, s. 156-166; FROLÍK, JAN: Ještě k nástinu organizačního vývoje státobezpečnostních složek Sboru národní bezpečnosti v letech 1948-1989. In: Sborník archivních prací 52, 2002, č. 2, s. 371-520

POVOLNÝ, DANIEL: Operativní technika a StB. Securitas imperii 10, 2003, s. 73-145

²⁹ KAPLAN, KAREL, Nebezpečná bezpečnost, Státní bezpečnost 1948-1956, Doplněk Brno 1999, s. 24

³⁰ KAPLAN, KAREL. Nebezpečná bezpečnost, Státní bezpečnost 1948-1956, Doplněk Brno 1999, s. 31

4.2.2. činnost Státní bezpečnosti

Obecné úkoly Státní bezpečnosti vypadaly po státním převratu 1948 následovně: ochrana, upevnění nového režimu a aktivní účast na realizaci oficiální politiky a záměrů komunistického vedení. Své poslání plnila StB především a výlučně represí, výrazně se podílela na perzekuci občanů a na šíření nezákonností, které tehdy patřily ke každodennímu životu obyvatelstva.³¹ Státní bezpečnost znamenala nosný sloup komunistické strany, který se vždy pohotově přizpůsobil rychle se měnícím požadavkům strany a režimu. Jediným jistým posláním StB byla ochrana komunistického režimu a udržování komunistického vedení v čele státu a společnosti, zajištění vládnoucího monopolu nad společností. Nejúčinnějšími nástroji jejich činnosti byly represe, nezákonnosti, pronásledování, konstruování, fyzické násilí, psychický nátlak a neustálé prohlubování a udržování strachu občanů. Ve sledovaném období v letech 1948 - 1953 se StB hlavně zabývala tvorbou procesů a vytvářením umělých nepřátel strany. Do jejich kompetence dále spadala ochrana ústavních činitelů, nebo tajná cenzura. V této době dosáhla Státní bezpečnost absolutního vrcholu své existence, její moc a vliv byly bez hranic. Dle Gottwaldových slov se velmi lehce, „z *politického odpůrce stává otevřeným nepřítelem, konspirátorem, diverzantem, teroristou, atentátníkem*“³², a proto bylo nutno je najít, vytipovat, vyselektovat na okraj společnosti a nakonec se jich úspěšně zbavit.

V polovině roku 1948 se situace v zemi začala přiostrňovat, byla vyhlášena Jugoslávská rezoluce. Odehrál se atentát na vrcholného komunistického funkcionáře A. Šrama, proběhl masový nesouhlas proti režimu na sokolském sletu a při pohřbu prezidenta Edvarda Beneše. Nejprve se činnost StB soustředila proti členům sokola a širitelům protistátních letáků a tiskovin během pohřbu. Následovala další opatření jako například akce I, jejímž cílem bylo zpřetrhat svazky se západním světem. Omezil se dovoz tisku a publikací, docházelo ke kontrole a cenzuře korespondence ze zahraničí.

Jak StB pracovala? V lednu 1949 přišly z vedení první pokyny, o koho by se měla Státní bezpečnost zajímat. Sestavovala seznamy podezřelých a nepřátel režimu, sledovala vybrané skupiny občanů, podněcovala různé zákroky proti nim. Okruh jejich zájmu se rozšiřoval, ať už šlo o bývalé funkcionáře nekomunistických stran, důstojníky armády, účastníky nekomunistického odboje za 2. světové války, odbojáře ze západu, národnostní menšiny, kněží, věřící, rolníky, vesnické boháče, oběti politických procesů, účastníky živelných demonstrací, emigranty, buržoazní nacionalisty, trockisty, sionisty a v neposlední řadě

---

³¹ KAPLAN, KAREL, Nebezpečná bezpečnost, Státní bezpečnost 1948-1956, Doplněk Brno 1999, s. 183

³² Uvedená slova použil Karel Kaplan ve své knize: KAPLAN, KAREL, Nebezpečná bezpečnost, Státní bezpečnost 1948-1956, Doplněk Brno 1999

samotné vrcholné komunistické představitele. Dalo by se říci, že StB nevynechala ze svého podezření téměř nikoho. „*Vřadách Státní bezpečnosti se snadno ujímaly a šířili názory o všeobecné nedůvěře ke všem občanům, neboť všichni jsou potenciálními nepřáteli režimu.*“³³

Právě tvorba politických procesů proti těmto skupinám obyvatel tvořila hlavní pracovní náplň Státní bezpečnosti v letech 1948 - 1953. Politické procesy byly vizitkou komunistického režimu, měly utvrzovat ve správnosti jejich politiky, legitimovat stranické počínání a věrohodně přesvědčovat masy. Pracující lid musel nenávidět třídního nepřítele a plně podporovat všechny věci, které se mu děly. Karel Kaplan ve své knize píše: „*Svým počínáním zostřovala politické napětí, stupňovala strach a výrazně tak spoluvytvářela politické klima v zemi. Svými represivními zákroky zasahovala do všech oblastí státního života, jednak ovlivňovala politiku, hospodářství i kulturu, jednak se podílela na rozvratu jejich řídicích struktur.*“³⁴ Tak dlouho hledala Státní bezpečnost třídního nepřítele, až ho samozřejmě našla. Nejhoršími akcemi StB byly vlastní provokace, organizace protistátních skupin, podněcování jejich vytváření, jejich řízení, vystupňování protirežimních aktivit. Jako organizátoři zločinu se sami stávali zločinci.

„*Státní bezpečnost patřila k hlavním a k nejvěrnějším oporám komunistického režimu.*“³⁵ Vzájemná potřeba komunistické strany a StB jí zaručovala jedinečné postavení v uplatňování moci a vůči ostatním složkám Bezpečnosti. Psychologie strachu zaznamenala největší úspěch v zoufalé potřebě politických elit udržet své postavení v Československu. Brzy se StB stala nekontrolovatelnou, všemocnou a velmi nebezpečnou organizací i pro vlastní členy. StB se ve vrcholné fázi svého fungování báli i vrcholní představitelé strany.

Vztah Státní bezpečnosti a komunistické strany byl odvozen z role represivní složky v komunistickém režimu. Byl symbolem i oporou a vykonavatelem komunistické moci.³⁶ StB byla silně centralizovaná a podléhala pouze nejvyšším orgánům komunistické strany. Byla tak mocná, že mohla ovlivňovat i konkrétní politická rozhodnutí. Až s nástupem krize režimu v SSSR a dalších komunistických zemích se otřásl suverénní postavení nejen pod politickou elitou ČSR, ale především pod represivní složkou SNB. V září 1953 se tedy ministerstvo národní bezpečnosti sloučilo s ministerstvem vnitra a ministrem se stal Rudolf Barák. S nástupem politických změn zavedl v říjnu 1953 reorganizaci bezpečnostních složek, čímž

---

³³ KAPLAN, KAREL, Nebezpečná bezpečnost, Státní bezpečnost 1948-1956, Doplněk Brno 1999, s. 86

³⁴ KAPLAN, KAREL, Nebezpečná bezpečnost, Státní bezpečnost 1948-1956, Doplněk Brno 1999, s. 190

³⁵ KAPLAN, KAREL, Nebezpečná bezpečnost, Státní bezpečnost 1948-1956, Doplněk Brno 1999, s. 208

³⁶ KAPLAN, KAREL, Nebezpečná bezpečnost, Státní bezpečnost 1948-1956, Doplněk Brno 1999, s. 172

oslabil vliv a moc StB. Komunistická strana nikdy nepřijala možnost absolutního přiznání viny SNB za vykonstruované procesy a další nezákonnosti, avšak Bezpečnost stejně ztratila hodně ze své autority a všemocnosti. V polovině 50. let přišla StB o svoji pověst i tvář a jen velmi těžce si je nabývala zpět. Nedošlo k progresivnější změně v zaměření nebo metodách Bezpečnosti, jelikož tím by komunistická strana popřela svoji legitimitu moci a neměla by se o koho opřít. Velké veřejné procesy vystřídaly menší a neveřejné.

Jistá změna přesto nastala, StB už neměla aktivně vyhledávat nepřítel, ale měla přísně dohlížet nad společností a orientovat se spíše na zahraniční zpravodajské agentury. StB sice ztratila svoji absolutní moc a kus své prestiže, ale poslání, či náplň zůstala, protože přesně takových organizací je v každé diktatuře potřeba. Žádný totalitní režim nemůže zkrátka bez své takové „Bezpečnosti“ existovat.

4.2.3. Státní bezpečnost na Sedlčansku

V prvních letech po převratu se OV KSC přiliš nevměšoval do pravomocí Státní bezpečnosti v Sedlčanech. Na schůzích předsednictva se sice občas zmíní jméno nějakého příslušníka StB, je patrné, že spolu obě organizace úzce spolupracují, ale důvěrnějších kontaktů se nedopouštěly. Po překotných celorepublikových událostech však záhy OV KSC přebírá dozor i nad StB a činností soudů. Během let 1950 a 1951 se čím dál častěji dostávají členové StB na zasedání OV. Vypracovávala se pravidelná hlášení o stavu kriminality na okrese. Tzv. **Zpráva o trestnosti na okrese a dodržování státní disciplíny** obsahovala např. za rok 1952 tyto údaje:

„1./Oproti roku 1951 se počet trestních oznámení podaných Sborem národní bezpečnosti okresní prokuratuře zvýšil o 26%. Za rok 1952 bylo okresní prokuratuře oznámeno celkem 269 osob, z nichž na 175 byla podána žaloba, v ostatních případech bylo trestní řízení zastaveno.

Pokud jde o třídní původ oznámených osob: 28% zemědělců, z toho 21 kulaků, 34% dělníků a 38% ostatních/živnostníků, obchodníků, důchodců, úředníků a podobně/.

2./Druhy trestních činů: Bylo 20% dopravních nehod (...) zemědělských věcí 20%/55 případů/, proti národnímu majetku včetně majetku JZD a ČSSS 19% / 39 případů /, trestních věcí politické povahy a výroků proti našemu zřízení nebo proti veřejným činitelům 9% / 18 případů / ostatních (...) 27% /59 případů /.

3. /Rozhodnutí lidového soudu:

Za uplynulý rok bylo souzeno 150 osob, z toho 53 osob odsouzeno nepodmínečně /33%, 46 osob odsouzeno podmíněně /29%/ a 24 osobám uloženo nápravné opatření/tj. 15%. Ostatní byli zproštěni.

4. Odvolání:

Prokurátor se odvolal celkem ve 13 případech, odsouzení celkem v 18 případech. Z toho bylo 9 odvolání prokurátora zamítnuto, pouze ve 4 případech vyhověno. Pokud jsem o odsouzené ve 12 případech zamítnuto a v 6 případech vyhověno.

(...)

Z toho vyplývají určité závěry:

a/ Vzrůstá oproti roku 1951 počet třídních nepřátel, zejména venkovských boháčů / více než o 100%, nikoliv však stále takovou měrou, jaká by odpovídala zostřenému třídnímu boji na vesnici.

b/Počet oznámených dělníků je dosti značný, lze jej však vysvětlit tím, že v osobních údajích jsou velmi často uváděna data jako by šlo o dělníka, ačkoliv ve skutečnosti jde o bývalého soukromého podnikatele, brigádníka a podobně, takže skutečných příslušníků dělnické třídy je ve skutečnosti v této statistice méně.³⁷

Mnoho vedoucích špiček OV KSČ si přesto stěžovalo na neadekvátní spolupráci s StB. Při příležitosti ponechání Františka Novotného náčelníkem StB si s. Holan posteskl, „že spolupráce je s OV malá buď je to tím, že je s. Novotný skromný nebo je to takový nedostatek.“³⁸ Na okresním výboru se každoročně řešila přijímací kvóta do SNB. V roce 1953 mohli přijmout 12 nových příslušníků Sboru. O tom, kdo bude přijat, rozhodovala náborová komise skládající se z členů nejužšího vedení OV KSČ.

Okresní funkcionáři se vyjadřovali i k orgánům VB. „Starší příslušníci si velmi chytře dovedou získat lidi. Mladí příslušníci někdy netaktickým způsobem lidi odradí. S. Vinkl: K sebekritice členů VB – máme nedostatky – u mladých příslušníků – překypují elánem a pak se dopouštějí chyb. Mladí příslušníci někdy svým netaktickým jednáním vzbuzují nedůvěru u lidí. Dále je ještě slabá pomoc okr. zmocněnců – nedostatečná spolupráce s MNV. Musíme tuto spolupráci zlepšit.“³⁹ Jak to tak vypadá, OV KSČ si nevěděl ohledně Veřejné bezpečnosti rady. Staří jsou chytří, ale zkrátka už na svoji práci nestačí. Mladí překypují elánem, ale zase jim chybí takt.

³⁷ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 6, i. č. 28, III. Zápisy z předsednictva

³⁸ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 6, i. č. 28, III. Zápisy z předsednictva

³⁹ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 6, i. č. 28, III. Zápisy z předsednictva

4.3. Okresní soud v Sedlčanech

4.3.1. justice po únoru 1948

Úkolem prokuratury bylo připravení obžaloby a prokázání její pravdivosti, soudci řídili líčení, posuzovali vinu obžalovaných a vynášeli tresty. Obhájce měl obhajovat svoje klienty. „V pojetí Státní bezpečnosti měly orgány justice jen jeden úkol – dát výsledkům její práce a jejím praktikám právní zdůvodnění“.⁴⁰ Soudní líčení završovalo jejich snahy, a proto muselo mít před veřejností správnou formální podobu, jinak by se dala zpochybnit její věrohodnost. Vytratila se nezávislost justice, soudy ustupovaly politické moci a jejím oporám (Státní bezpečnost). O soudním přelíčení rozhodovala nejprve kolem roku 1949 bezpečnostní komise KSC na ústředí a v krajích, za dva roky tato funkce přešla na politický sekretariát ÚV KSC a především na obdobné orgány v krajích a okresech! Do čela ministerstva spravedlnosti byl v únoru dosazen Alexej Čepička⁴¹, jehož úkolem bylo začlenit justici do soukolí komunistického režimu. Měl sladit justiční roli s politikou strany a podřídit ji absolutně stranické moci. Během dvou let, kdy byl na ministerstvu, tuto přestavbu dokončil, a poté ho vystřídal ministr Š. Rais.

Velká potíž tkvěla v nedostatečném počtu komunistů na ministerstvu a v celé justici, většina zaměstnanců byli nekomunisté, a co hůř, chyběl jim potřebný třídní původ. Nejprve se všechna politická rozhodnutí prodiskutovala v komunistických institucích a posléze se ministerstvu spravedlnosti poslalo rozhodnutí. Vzájemný vztah strany a justice se dá vyjádřit prohlášením ministra vnitra Karola Bacílka: „*O tom, kdo je vinen a kdo je nevinen rozhodne strana za pomoci orgánů národní bezpečnosti.*“⁴² Tuto kontrolu prováděl kabinet a tzv. šestka, které fungovaly jako orgány ministra s nevídanými pravomocemi. Třídní pojetí justice vypadalo následovně: „*Žaloba, soudní líčení a rozsudek v trestně politických procesech obsahovaly obě pojetí třídnosti, hlavní důraz však kladly na sociální původ obžalovaných.*“⁴³

Probíhaly i změny v organizaci a systému fungování soudu. Prokurátorovi byla určena vedoucí role v soudním řízení, soudci se měli řídit návrhy prokurátora, prokurátor byl podřízen přímo vládě - ministru spravedlnosti. Byla zrušena instituce vyšetřovacího soudce,

---

⁴⁰ KAPLAN, KAREL, Nebezpečná bezpečnost, Státní bezpečnost 1948-1956, Doplněk Brno 1999, s. 97

⁴¹ Alexej Čepička byl český komunistický politik, zeť Klementa Gottwalda, ministr., více: PERNES, JIŘÍ; POSPÍŠIL JAROSLAV; LUKÁŠ ANTONÍN. Alexej Čepička - šedá eminence rudého režimu. Brána: Praha, 2008; KAPLAN, Karel, KOSATÍK, Pavel: Gottwaldovi muži. Paseka, Praha – Litomyšl 2004

⁴² Tuto větu použil Karel Kaplan: KAPLAN, KAREL, Nebezpečná bezpečnost, Státní bezpečnost 1948-1956, Doplněk Brno 1999

⁴³ KAPLAN, KAREL, Nebezpečná bezpečnost, Státní bezpečnost 1948-1956, Doplněk Brno 1999, s. 102

protože zdržovala přípravu politických procesů. Přijal se zákon, který se zasloužil o zlidovění soudu, soudci z lidu zasedali v soudním senátu. Většinou byl předsedou senátu vystudovaný právník - soudce a místopředsedové soudu byli laici. Komunisté nevěřili vystudovaným soudcům, kteří měli jak špatný třídní původ, tak i osobní etické problémy s vykonstruovanými procesy. Zatímco občané se u lidového soudu vyznačovali politickou vyhraněností a třídním instinktem, profesionálům to chybělo. Očekávaný efekt se však nedostavil. Další změna se týkala obhájců, vytýkala se jim obhajoba klientů a znevažování práce vyšetřovatelů. Neustále probíhaly velké prověrky, až nakonec v justici zůstali jen lidé, kteří spolupracovali se Státní bezpečností a jednali tak, aby podpořili obžalobu. Největším problémem ovšem bylo zaplnění těchto funkcí kvalifikovanými pracovníky-právníky. Proto vznikla tzv. rychlovýroba, kdy studenti vystudovali právnickou školu pracujících PŠP, která trvala jen jeden rok, a po ukončení nastoupili rovnou na místa uvolněných prokurátorů a soudců v okresech a krajích. Po nástupu do práce raketově zazářili, už v letech 1952/1953 zastávali takto vystudovaní právníci téměř 80 % funkcí v okresních prokuraturách.

Byl vypracován nový právní řád, zákon na ochranu republiky, rozšiřoval trestné činy proti republice a zvyšoval postihy. Vázanost na právní řád a nikoliv pouze na zákony znamenala, že soudy se řídily nařízením vlády, ministerstev a nižších úřadů. Následovala řada změn v uspořádání justice, které zákonem fakticky omezovaly nezávislost soudců, a spolu s vnitřními mechanismy zavedenými ministerstvem spravedlnosti ji změnilo v závislost na moci. V tehdejší politické terminologii se tento stav prezentoval jako uplatňování vedoucí role KSČ v justici.⁴⁴

Jaký poměr byl mezi Státní bezpečností a justicí v letech 1948-1953? Pokud šlo o trestné činy politické povahy, podřizovala se soudní praxe záměrům a nařízením Státní bezpečnosti. Výsledky StB se odvíjely od politiky režimu a požadavků komunistické strany. Věděli soudci a prokurátoři o represivních opatřeních, která StB prováděla vůči podezřelým? Zřejmě ano a všechny tyto nezákonnosti tolerovali a neprotestovali proti nim. Soudnictví tak vlastně chránilo porušování zákonů, a místo aby dohlížela na StB, Bezpečnost sledovala soudy. Obrázek o chování StB: „*Odmítali poskytnout prokurátorům informace o stavu vyšetřování, oddalovali nebo zcela ignorovali jejich požadavky na došetření trestních věcí. Bez účinku zůstávaly i stížnosti prokurátorů nejen na pozdní podávání žádostí o uvalení vazby, ale také na neúplnost návrhů, které postrádaly údaje o datu, místu a důvodu zatčení.*“⁴⁵ Politickou nedůvěru projevovali příslušníci Státní bezpečnosti také vůči soudcům. Kritizovali výši trestů

---

⁴⁴ KAPLAN, KAREL, Nebezpečná bezpečnost, Státní bezpečnost 1948-1956, Doplněk Brno 1999, s. 117

⁴⁵ KAPLAN, KAREL, Nebezpečná bezpečnost, Státní bezpečnost 1948-1956, Doplněk Brno 1999, s. 122

a neuznávali podmíněné nebo vedlejší tresty. Pokud došlo k zproštění viny obžalovaného pro nedostatek důkazů, utvrzovali se v tom, že soudci nejsou dostatečně politicky uvědomělí a prorežimně nakloněni. Až postupem času se poměr justice a Bezpečnosti změnil, příslušníci trestní justice dosáhli vyšší vážnosti, zatímco v instituci StB probíhala hluboká a dlouhotrvající krize.

4.3.2. Okresní soud a okresní prokuratura v Sedlčanech

Okresní soud v Sedlčanech fungoval po únoru 1948 stejně jako v předcházejících letech. Když byl souzen Antonín Vančát v květnu 1948 za urážku předsedy vlády Klementa Gottwalda, zastavilo se trestní řízení proti němu na základě celorepublikové prezidentské amnestie. A. Vančát se údajně ptal svého souseda během únorových událostí: „*To jdeš poslouchat toho bejka Gottwalda?*“⁴⁶ Jaká ironie, že osoba, kvůli které se dostal obžalovaný do problémů se zákonem, ho vlastně díky zvolení Gottwalda prezidentem zachránila. Během roku 1948 většina případů plynula v poklidu. Soud projednává klasická podezření z hospodářské sabotáže nebo občanský spor dvou rolníků, kde i během soudu padají silná slova: „*Obžalovaný mi vynadal, že jsem šupák a světák a prohlašoval, že lžu.*“⁴⁷ Nakonec obě strany uzavřely mír.

Z let 1949 a 1950 se žádné spisy od soudu nedochovaly. Změnila se i praxe procesů, instituce lidového soudu vypadala jinak. Bodrého JUDr. Rokytu nahradil v čele okresního soudu ctižádostivý JUDr. Lehovec a snaživý JUDr. Jaroslav Novodvorský. J. Novodvorský ztělesňoval pravý ideál komunistického soudce. Měl potřebný dělnický původ, byl synem kartáčníka, Právnickou fakultu Karlovy univerzity vystudoval až po 2. světové válce, během války byl nasazen jako pomocný dělník a v roce 1950 byl přeložen jako prokurátor do Sedlčan. Aktivně se podílel na veřejném životě okresu, byl politicky uvědomělý a dokonce za okres kandidoval do KV KSČ. Často se účastnil schůzek OV KSČ a referoval o bezpečnostních otázkách. „*S. Novodvorský doplnil zprávu, hovořil o porušování státní a stranické disciplíny a o jejím trestání u funkcionářů i u ostatních. Dále hovořil a seznámil byro s úkoly prokurátora, jaké má a jak je má plnit o spolupráci s bezpečností a ostatními orgány a sektory a pod*“.⁴⁸

⁴⁶ SOA Příbram, fond Okresní soud Sedlčany 1948- 1955, Kart. 1948, i. č. T 144

⁴⁷ SOA Příbram, fond Okresní soud Sedlčany 1948- 1955, Kart. 1948, i. č. T 144

⁴⁸ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 6, i. č. 28, III. Zápisy z předsednictva

Tyto dvě jména se pravidelně střídala ve funkci předsedy soudního senátu a prokurátora. Oba úzce spolupracovali s okresním velitelstvím Národní bezpečnosti- II: oddělením, které vždy připravovalo obžalobu. Většinou také NB podávala tajné zprávy o pověsti obžalovaného. Nejčastěji se u soudu řešily urážky veřejného činitele a hospodářské činy, zejména proti jednotnému hospodářskému plánu a pletichám při veřejných dodávkách a pracích. Některé případy se projednávaly opakovaně, pokud odsouzený po pár letech žádal milost. V některých spisech jsou vloženy dodatky, datované po roce 1990, kdy někteří odsouzení byli rehabilitováni u tehdejšího Okresního soudu v Příbrami. Po podání trestního oznámení následovala výpověď obžalovaného a svědků vedená prokurátorem.

Například Františka Ježila, podezřelého z úmyslného maření plnění jednotného hospodářského plánu, popisovala zpráva o pověsti takto: „*František Ježil jest přívržencem kapitalistického zřízení, nemá kladný postoj k lidově-demokratickému zřízení a jest jeho pověst špatná vzhledem k tomu, že jmenovaný používá neúměrně lihových nápojů.*“⁴⁹ Menší servítky si bral Okresní akční výbor v Benešově u Prahy, který k soudu zaslal následující řádky: „*Choval se tipycky měšťáckým způsobem, téměř stále v podnapilé stavu, rád měl okolo sebe společnost, která hodovala alkoholu, tak jako on. K tomu hodování měl vždy dosti finančních prostředků, aby mohl tyto pitky provádět a tím si získávat přívržence ke svým vykořisťovatelským plánům. (...) Lidově – demokratické zřízení nenáviděl. Byl vždy velmi úlisný, chytrý, špatného charakteru a schopen k provedení každé špatnosti. (...) Státně spolehlivý nebyl, což vyplývá z jeho výroku dalšího / když byl v podnapilém stavu/: „ Až to praskne, tak vás budu věšet, neboť mám v západní armádě příbuzného, až sem přijdou, tak jen budu ukazovat a on bude střílet.“ Tyto výroky pronášel vždy tak, aby mu to nemohl nikdo dokázat. Zapojení do socialistického sektoru mu bylo mnohokrát nabízeno formou přesvědčování, ale on to vždy vyhybavě odmítl. Je člověkem, štítícím se poctivé práce.*“⁵⁰ Tento benešovský kameník byl odsouzen na 5 let. Před sedlčanským soudem stálo i mnoho bývalých komunistických funkcionářů, například bývalý předseda OV KSČ Břetislav Kočí se zapletl do kauzy Fr. Ježila.

Instituce lidových soudů patřila k jedné z nejfrekventovanějších otázek na schůzích OV KSČ Sedlčany. „*S. Holan: Ke zprávě – nedostatek není tam hovořeno o soudcích z lidu a jak tyto úkoly plní. Jsou v jejich práci nedostatky – příliš často jsou voláni k přeličení*

---

⁴⁹ SOA Příbram, fond Okresní soud Sedlčany 1948- 1955, Kart. 1951, i. č. T 17

⁵⁰ SOA Příbram, fond Okresní soud Sedlčany 1948- 1955, Kart. 1951, i. č. T 17

funkcionáři ONV – což nepokládám za správné, měli by tam chodit více opravdový soudci z lidu. (...) Vystupování funkcionářů MNV při přelíčení s kulaky stále nízká pol. uvědomělost. Je to vidět na tom, že MNV nám nejsou s to označit kulaky.

S. Novodvorský: K otázce soudců z lidu – ve zprávě to není proto, že je to věc soudu. Ted' je nová kampaň náboru soudců z lidu pro funkční období 1953-1954, návrhy však nechodí, přišli 2 z Lichov. Potřebujem 20 soudců. Bylo by správné, aby zpráva o soudcích z lidu byla vyžádána od soudu.⁵¹ Na schůzích OV KSČ se řešily přesně ty samé otázky jako na celostátní úrovni. Mnoho kulaků uniká trestům, lidé jsou k nim shovívaví, chtělo by to přitvrdit. Okresní funkcionáři se chtěli zřejmě zavděčit vedení. Zajímavou informaci spatřuji v tom, že o zasedání u lidového soudu patrně moc lidí velký zájem nemělo. Dvě přihlášky jsou opravdu žalostným výsledkem, tím spíš, když po celém okrese fungovala kampaň a každou chvíli se o náboru soudců z lidu psalo ve Vesnických novinách.

---

⁵¹ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 6, i. č. 28, III. Zápisy z předsednictva

5. PROPAGANDA

„Československý komunistický režim už od uchvátenia moci sústredoval svoje propagandistické snahy na vrstvy svojich potenciálnych podporovateľov a v značnej miere rezignoval na ideologické presvedčovanie potenciálnych odporcov – tých z pozície moci vydieral alebo likvidoval.“⁵²Tak popisuje komunistickú propagandu Marína Zavacká. Každý totalitní štát musí projevovať životaschopnú silu a najlepším nástrojom, jak si udržet moc, je šírení strachu medzi občany. I přes velké úspěchy komunistické propagandy, však nebyla vždy a všude stoprocentně úspěšná. Hlavní princip spočíval v šírení strachu a existenční nejistoty. Komunistický režim svoji propagandu uplatňoval na vrstvy podporovateľů, zatímco na přesvědčování svých odpůrců naprosto rezignoval. Ve vztahu k nim se choval represivně. Forma a obsah propagandy sloužily především k ovlivňování mas, šlo o utváření kolektivní identity a používání kouzelného slovíčka *my*: *my chceme, my žádáme, my potřebujeme, my bojujeme...* Vznikl tak nový typ socialistického, komunistického člověka, jehož hlavním vymezením byl boj proti třídnímu nepříteli.

Komunistická identita měla několik základních vzorců myšlení, musela mít třídní uvědomění a názory, mít vyhraněný vztah k buržoazii, náboženství. Ve sledovaném období se propagace zaměřovala především na dění doma. Politické procesy, kolektivizace, zakládání JZD byly témata, která v tehdejší společnosti rezonovala a musela tedy být v dostatečné míře veřejně diskutována a rozšiřována. Co se týče zahraničních událostí, byla patrná snaha izolovat československého občana od všech informací ze západu a připoutat ho k východnímu bloku. Jde o dobu upevnění komunistické moci, nejtvrďšího a nejděsivějšího období v dějinách 40 let komunistické diktatury. Celkový obraz světa byl nejvyššími špičkami předkládán skrze texty v oficiálních novinách. Oblíbené a časté byly karikatury. Šíření propagandy bylo řízeno směrnicemi a pokyny, které vydávaly centrální stranické a vládní orgány.

Propaganda se dá vyložit jako šíření informací, které mají ovlivnit širší společenskou skupinu a její mínění, v praxi komunistické diktatury šlo o ovlivňování postojů, představ a názorů občanů k různým událostem, ideám nebo lidem. Propaganda může být prováděna slovně, obrazově, gesty, stylem odívání anebo upřednostňováním nějakého způsobu života.

---

⁵² ZAVACKÁ, MARÍNA; Kto žije za ostatným drótom?, vydavateľstvo SAV, Bratislava 2005, s. 45

Důležitá je určitá zmanipulovatelnost faktů, selekce informací a upravení argumentů. Totalitní stát nedezinterpretovat dílčí součásti, ale pokrýval celý náhled na realitu. Hlavní témata propagandy podle Davida Welche :

1. posilnění ducha národní komunity;
2. potřeba rasové čistoty;
3. umělá potřeba nenávisti k vnitřnímu a vnějšímu nepříteli;
4. budování mýtu vůdců.

Tyto body splňoval nacismus i komunismus. Existuje i jiný model základních tezí, přímo šitých na komunismus od Bogdana Cywińského, avšak není tak často používaný, je v něm mnoho nepřesností. Dalším autorem, který rozpracovává hlavní přístupy totalitarismu, je Basil Liddel-Hart.

Právě neustálé lživé informace o klíčových tématech, jako je například kategorie třídního nepřítele, změnil celkový pohled společnosti na realitu a faktickou skutečnost, kdo vlastně ten třídní nepřítel je. Má to za následek nejen deformaci mínění obyvatelstva, ale i následné spontánní a hysterické chování lidí, jako typický *“hon na čarodějnice“*. Ačkoliv byla propaganda neustále přítomna v životě lidí v ČSSR, nějaké příručky na začátku 50. let neexistovaly. Na československou veřejnost působila zřejmá a osvědčená praxe marxistické propagandy, která měla šířit vědecký světový názor. Vystupňovala se dobová umělecká reflexe propagandy skrze knihy, noviny nebo rádio.

Mezi nejdůležitější nástroje propagandy patřila selekce informací a téměř nulová informovanost o světovém dění. O události se zkrátka nemluvilo, navodila se situace, že se vlastně nikdy nestala. Šířilo se mnoho deformovaných informací, které zkrátka nešlo ignorovat, docházelo ke změně příběhů, poupravění dějinných událostí. Vznikaly tzv. *účelové informace*, jejichž jediným cílem bylo odpoutat pozornost od mnohem důležitějších věcí a skutků. Nezřídka byly úplně vymyšlené. Nešlo ani o pravdivost ani o lživost jednotlivých informací, při rozhodování, které informace se pustí dál, a které ne, záleželo jen na jediném hledisku: Hodí se tato informace mým záměrům?

Důležitý je **faktor lidské paměti**. Podle Maríny Zavacké: *„Asi najrozšířenejšou a najstabilnejšou predstavou, ktorá sa spája s pojmom kominustickej propagandy, je záplava červenej farby, tribún, portréty, mávatká.“*⁵³ Právě vizuální vjemy byly pro komunistickou diktaturu důležité. Nástěnky, praporky v oknech, prvomájové demonstrace, portréty politiků, květinová výzdoba a mnoho dalších věcí každoročně odrážela propagandistický trend v ČSR-

---

⁵³ ZAVACKÁ, MARÍNA; Kto žije za ostatným drótom?, vydavateľstvo SAV, Bratislava 2005, s. 45

hesla. Mnohokrát měli propagandisti problémy nejen s nepřátelskou propagandou, ale i s informacemi, které zveřejnili už někdy předtím. Zkrátka se ty informace neshodovaly. Důležitou činností komunistických propagátorů se tak stala skartace starších učebnic, novin, všeho, kde byly napsány jiné informace, než které se hlásaly teď. *„Interpretácie dejín a súčasnosti se menili tak rýchlo, že v niektorých prípadoch nebolo možné používať isté učebnice a príručky ani pre dav po sebe idúce ročníky.“*⁵⁴

Další důležitou proměnou byl tzv. **faktor lidské nedokonalosti**. Ani komunistická propaganda nebyla ve všem dokonalá a docházelo tak k únikům nežádoucích informací, kontrola veřejné informovanosti nebyla a ani nemohla být absolutní. **Faktor specifika střetů zájmu** zase zaznamenává problém frází a různých nepřesností propagandy.

5.1. Vesnické noviny

*„Zahajujeme vydávání „Vesnických novin Sedlčanska“ ne proto, abychom jen rozmnožili počet časopisů už vycházejících, ani ne proto, abychom s jinými konkurovali. Příčina je daleko hlubší, ano dokonce velmi hluboká. Jde o to, jaká má být naše vesnice, jaký má být celý okres a jakými cestami k cíli dojít. Půjdeme směleji vpřed, vcítíme se bezpečněji v naše domácí poměry i potřeby a dojdeme rychleji k socialismu. Usnadníme svému pracujícímu a hrdinskému lidu, který miluje nový ten a rušný náš život, cestu k vítězství a nevynecháme nikoho, kdo vidí a slyší. Budeme se především obracet k naší vesnici a k jejím družstevnímu hnutí. V nejširším rámci budeme psát o tom, co které JZD dělá dobře a co chybně. Budeme psát o lidech, kteří plní svou každodenní práci čestně a obětavě a nevynecháme ani ty, kteří se dosud dobře hospodařit nenaučili.“*⁵⁵ Tak zní úvodník okresních novin z dubna 1951. Okres vydával svoje noviny už od roku 1949 pod názvem Žňové noviny, ty byly plně zaměřeny na zemědělské události během žní, proto vycházely nepravidelně a zejména během léta. Potřeba vyjádřit se k aktuálnímu světovému dění, veřejná obhajoba družstevnictví a v nezanedbatelné míře i štvavé a nenávistné komentáře vůči kulakům, to vše vedlo k rozhodnutí mít vlastní okresní časopis. *„K miliónům tisku, který přichází denně k našim pracujícím, patří i naše Vesnické noviny. Vesnických je v českých okresech 180. Typ časopisu, který v kapitalistické republice vůbec neexistoval a který má být tiskem pracujících každého okresu. Naše Vesnické noviny se dosud tímto časopisem nestaly i když jejich obliba u našich čtenářů stoupla a jejich náklad vzrostl z 1200 kusů na 2000 týdně k 1. Září 1953. Naši občané*

⁵⁴ ZAVACKÁ, MARÍNA; Kto žije za ostatným drótom?, vydavateľstvo SAV, Bratislava 2005, s. 49

⁵⁵ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

hlavně zemědělci málo dosud do našich novin píší, následkem toho naše noviny málo bojují za jejich zájmy. Rovněž dopisy v nichž by vesnické noviny kritizovali, ukazovali na jejich nedostatky, docházejí redakci velmi málo.⁵⁶

Obsah novin byl každé číslo téměř identický. Šlo o pestrou směs povzbuzujících článků, v kterých vyzdvihovali jednotlivce, obce, ale zejména výkonná JZD s názvy jako **Vzorná pracovnice ČSSS, 70 nejlepších pracovníků, Zemědělci plní na 100%**, nebo **Pracující okresu sedlčanského nezradí leninsko - stalinský odkaz Klementa Gottwalda**, s pomlouvačnými, štvavými a nenávisťnými články o vesnických boháčích. Titulky, jako **Kdo dělá hanbu našemu okresu v dodávce mléka, Příklad Radíče výstrahou ostatním, Do boje proti americkému brouku – mandelince bramborové** nebo **Vesnický boháč – neplnič a vykořisťovatel**, byly na denním pořádku. Články o kulacích byly zřejmě velmi oblíbené čtivo. *„Mezihoří je až příliš známou osadou, kde by rádi budovali socialismus, ale tzv. „náš“, jak říká reakce. To je, že vesnický boháč bude pánem gruntu, kde chodí s rukama v kapsách a dřít na něho budou děvečky a kočí. Po těchto dobách se strašně vesnickým boháčům Mezihoří stýská. Proto v Mezihoří nemají vymláčeno, dělají si po svém, žádné výzvy na ně neplatí. Hlavně, že mají dost pro sebe, pracující našeho státu mohou podle nich pojit hladu.⁵⁷ nebo Tam, kde se příliš mluví o tom, že Jednotné družstvo není možno vybudovat, že pole jsou v samých vrškách, že půda je chudá atd., tam vždycky za takovými tvrzeními, které mají drobné a střední rolníky odvrátit od socialistické velkovýroby stojí kulak.⁵⁸*

Nejčastěji se ovšem psalo o zakládání JZD, proč je jednotné družstvo lepší než soukromý sektor. Noviny apelovaly na obyvatele okresu, aby si rozmysleli vstup do družstva a udělali tu jedinou možnou správnou věc. *„Proč JZD sklídila, vymlátila a odevzdala obilí rychleji než ostatní rolníci? Protože mohla organizovat práci ve skupinách a v jednom čase konat několik prací. Protože jednotná družstva mohla daleko lépe využít mechanizačních prostředků nežli soukromě hospodařící rolníci. Družstevníkům vyšla výkonná práce také daleko levněji než-li ostatním rolníkům a to proto, že v JZD jsou velmi podstatně snižovány ztrátové časy, jsou omezeny jízdy naprázdno, ve velkých celcích jsou stroje lépe využity.⁵⁹* Neustále informovaly o tom, kdo všechno už do JZD vstoupil, jaký typ v té které vesnici JZD mají apod. Během roku 1952 a 1953 se zvýšil počet reportáží o kulacích, kteří se vetřeli do již založených JZD s úmyslem škodit malým a středním rolníkům. Právě pojem malí a střední

⁵⁶ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

⁵⁷ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

⁵⁸ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

⁵⁹ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

rolníci byl klíčový ve všech člancích, je viditelná neustálá snaha jasně vymezit třídního nepřítele. „V posledních měsících a týdnech nastal na našich vesnicích veliký obrat směrem k budování jednotných zemědělských družstev. Drobní a střední zemědělci se rozhodli odhodit starý, nevyhovující způsob hospodaření a přejít ke společné rostlinné a živočišné výrobě v JZD. (...) Během překotného růstu jednotných zemědělských družstev vetřeli se nám do nich četní vesničtí boháči. Naši drobní a střední rolníci zapomněli na bdělost a ostražitost, zapomněli na to, jak se vesničtí boháči chovali dříve a jak nyní změnili taktiku, aby alespoň na čas oddálili svůj spravedlivý konec. (...) Dnes tito nepřátelé našli však kromě sabotáží ještě jinou – novou taktiku. Když viděli, že růstu JZD nezabrání, že jejich odpor je marný, zorganizovali se a vstupují do družstev. Tváří se jako pokrokoví zemědělci a spekulují. Tak jako zmije, sotva se ohřeje, uštkne, tak i oni počítají s tím, že se v družstvu zmocní vlády, vytlačí poctivé drobné a středí zemědělci z vedení a nastolí staré časy, kdy měli ruce v kapsách a drobní a střední zemědělci na ně dřeli.(...) Vesnický boháč nepatří do JZD a nepatří také do vesnice, aby družstvo nenarušoval, protože se s dnešním stavem věcí nikdy nesmíří. Když v první republice honili staré a chudé, zubožené lidi šupem z obce do obce, z pastoušky do pastoušky, nikdo – a nejméně vesničtí boháči – pro ně neplakal. Náš dělnický režim takové věci nedělá. I vesnickému boháči a jeho rodině přiznává právo na práci a slušný život, jestliže se poctivě zapojí. Není tedy důvod aby pro vesnického boháče někdo plakal a litoval ho. Půda, které ho po zásluze zbavujeme, mu ve skutečnosti dávno nepatří. Ta patří těm, kteří se na ní desítky let nelidsky dřeli – drobným a středním rolníkům, do jejichž právoplatného vlastnictví se dnes díky komunistické straně a lidově demokratické vládě vrací.“⁶⁰

V novinách se objevovaly i tzv. **závazky**, které se konaly buď na počest nějaké osobnosti, nebo události, např. Velké revoluce, případně během žní. Další specialitou VN byly **výzvy**, v kterých se navzájem vyzývaly veřejně přes tisk různé obce okresu k lepším výkonům, nebo soutěžím, kdo dřív něco udělá (například sklídí obilí). „Naše pokroková obec Sv. Ján, která díky uvědomění rolníků přešla v krátké době letošních žní od založení přípravného výboru JZD až k přijetí provozního řádu JZD III. typu a k provedení HTÚP, vyzývá sousední obec Líchovy, která se dosud otázkou založení JZD vážně nezabývala, ačkoliv hraničí s úspěšnými družstvy ve Zvíroticích a Dublovicích, aby na počest 35. Výročí Velké Říjnové socialistické revoluce její organizace Komunistické strany Československa spolu s Místním národním výborem zahájili v době co nejkratší založení PVZ JZD a jeho rychlý rozvoj k vyššímu typu.“⁶¹

⁶⁰ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

⁶¹ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

Dále se v novinách objevovala rubrika **Bodlák píchá**, určitý druh satirických a šourajících poznámek ohledně lidí, či vesnic, které sice měly pobavit, ale všichni věděli, že je to ostrá kritika. Autoři se kolikrát na provinilce na stránkách novin přímo obraceli a žádali vysvětlení: „*Sabotáž nebo neschopnost? Zjistili jsme, že v obci Vysoká na poli 50ha kulaka pana Holuba bylo ještě v pondělí 15. Září spoustu panáků žita. Nemusíme poznamenávat, že ztráty na této poněkud opožděné sklizni jsou obrovské. Tážeme se funkcionářů MNV ve Vysoké, kdo tak neodpovědně organizoval žňové práce v obci a nezajistil, aby toto množství obilí bylo včas vymláceno a dodáno do státního skladu, Velmi se těšíme na odpověď, kterou zcela určitě očekáváme.*“⁶² Někdy jim bylo dokonce odpovězeno v tzv. rubrice: **Ohlas naší kritiky**. Čas od času vycházela spolu s novinami i **Satirická příloha**. I tam si téměř vždy dělali legraci výhradně z kulaků.

Pravidelně se noviny věnovaly významným jubileům, ať už šlo o výročí Velké revoluce: „*Blíží se listopad, měsíc nad jiné významný pro novodobé dějiny všeho lidstva. Je to měsíc, ve kterém se před 36 lety změnila provzdy tvář světa, měsíc Velké říjnové socialistické revoluce, měsíc v němž v roce 1917 soudruh Lenin prostými slovy oznámil na sjezdu Sovětů: Začínáme budovat socialistický řád. Již po třetí budeme i v našem městě slavit toto období jako měsíc Československo-sovětského přátelství.*“⁶³, 1. máje: „*Blíží se neslavnější svátek všech pracujících – 1. Máj. Když si vzpomeneme, že popud k vyhlášení 1. Máje za den manifestaci a demonstraci za práva a požadavky dělnické třídy vyšel před šedesáti lety z Ameriky, nepřekvapuje nás to, právě naopak. Ukazuje to jasně na bezohlednost tehdejšího amerického zřízení „svobody“, kdy pro zájmy kapitalismu musela téci dělnická krev a museli být popraveni nejvěrnější synové dělnické třídy.(...) Vidíme, má-li oslava 1 máje vyznít jako mohutný projev vůle lidu po míru, že ani jeden občan okresu nemůže stát stranou v předmájovských přípravách.*“⁶⁴, či Mezinárodního dne žen.

Spíše sporadické bylo vyjadřování k aktuální mezinárodní situaci, ale i k tomu párkrát došlo. V létě 1950 se ve Vesnických novinách píše: „*Mezinárodní situace a boj za mír. Hlavním podněcovatelem nové světové války jsou američtí imperialisté, kteří usilují o světovou nadvládu. Vládnoucí kruhy USA zaslepeny nenávistí k táboru míru, demokracii a socialismu přešly na cestu nových dobrodružství vojenských, politických i hospodářských a v případě války k přímé vojenské agresi proti řadě asijských zemí. V intervenční válce v Koreji ukazují svoji pravou tvář a ve snaze dosáhnout svých cílů, neštítí se páchatí nejhorší*

---

⁶² Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

⁶³ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

⁶⁴ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

zvěrstva na korejském národě, nevyjímaje ani děti, žen starců, bombardují nemocnice ničí města a vesnice.⁶⁵ Občas si noviny přibarvovaly dějiny. „Ve druhé světové válce jedině armády Sovětského svazu byly s to zastaviti smrtelné fašistické nebezpečí v Evropě i na Dálném východě. Rudá armáda svým jednoznačným vítězstvím nad hordami fašistických otrokářů a vrahů zachránila svět před temnotami fašistického hrobu a otroctví. (...) Vítězství Rudé armády nad japonskými fašisty přineslo svobodu a právo na šťastný život pěti stům milionů čínského lidu a zbavilo jej staletého zbídačování imperialistickými otrokáři!“⁶⁶

Tisk informoval i o úmrtích předních představitelů Komunistické strany Československa a Sovětského svazu. Zatímco J. V. Stalin dostal celou první stranu a rozsáhlý epitaf, K. Gottwald si zasloužil dokonce celé jedno mimořádné číslo Vesnických novin. „Pracující lid sedlčanského okresu s hlubokým pohnutím a nesmírným hořem přijal zprávu o úmrtí předsedy komunistické strany Československa, presidenta republiky soudruha Klementa Gottwalda. Všichni si uvědomujeme, jaká nenahraditelná ztráta stihla naši vlast, náš národní život. Po nezměrné bolesti, která zachvátila naše srdce úmrtím geniálního budovatele komunismu na šestině světa J. V. Stalina, stihá nás v několika dnech nový žal(...) Nad vykonaným dílem soudruha Klementa Gottwalda přísaháme, že s novu a mocnou energií budeme pracovat na budovatelských úkolech naší první pětiletky, a tak abychom ji splnili, jak nás učil soudruh Klement Gottwald. Přísaháme, že zvýšíme svoji ostražitost a budeme nemilosrdně drtit každého, kdo by se pokoušel narušit jednotu našeho pracujícího lidu, bezpečnost a mír naší vlasti, neboť tak nás tomu učil soudruh Gottwald.(...) Ať žije Komunistická strana Československa, nositelka Leninsko-Stalinského odkazu soudruha Klementa Gottwalda!“⁶⁷

Bolestná smrt prezidenta republiky zřejmě velmi otřásla autorem článku, dokonce to v něm probudilo básnické vlohy. „Stříbrná tříška tvárněné oceli na soustruh přestala se odvíjet, lanovka doběhla k mrtvému bodu, těžní věž zmlkla, traktor se zastavil, inženýr odložil výkres. Zemřel soudruh Klement Gottwald. Proč v předjaří, kdy naše zem otvírá svou náruč plnosti života, proč v předjaří socialismu odchází soudruh Gottwald, proč nedočkal se bohaté žně rudých květů socialismu, jichž tolik rozséval?“⁶⁸ A vzpomínka na tohoto velkého muže rezonovala i na stránkách dalších vydání VN. „Na 8 tisíc pracujících se zúčastnilo oslav letošního prvního máje v Sedlci a v Sedlčanech. Byla to opravdu radostná

⁶⁵ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

⁶⁶ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

⁶⁷ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

⁶⁸ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

*přehlídka síly a budovatelských úspěchů pracujících celého našeho okresu. Byl to první máj bez s. Stalina a bez milovaného s. Klementa Gottwalda. Bolest nad jejich ztrátou je příliš živá, abychom si ji denně nepřipomínali a bude třeba, abychom měli stále na mysli přísahu, kterou jsme složili nad jejich rakvemi a abychom na ní nezapomínali hlavně nyní v době, kdy jsme si z oslav prvního máje přinesli nový elán do své denní práce. Bude třeba se také kriticky podívat zpět a pak jistě zdaleka jeden každý z nás nemůže být se svou prací spokojen.*⁶⁹

Z výše uvedených úryvků je zřetelné, že Vesnické noviny se velmi podílely na propagandě komunistického režimu. Metoda cukru a biče zde fungovala na jedničku. Nejdřív sladká odměna, pak fatální kritika. S kulaky se jednalo bez skrupulí. Do novin psali zejména sami občané. Posílilo to vlnu udavačství, závisti, nenávisti. Hlavní redaktor s. Jarůšek se pravidelně účastnil schůzí předsednictva OV KSČ a plně se ve svém psaní přizpůsoboval režimním potřebám.

5.2. divadlo a film

Okresní výbor KSČ měl samozřejmě dohled i nad touto oblastí lidské činnosti. *„Čsl. státní film zaslal resultát, ve kterém shrnul poznatky při prohlídce státního kina v Sedlčanech ve kterém konstatoval, že kino v Sedlčanech jest nejhorsím kinem v celém kraji Praha. Jsou zde nevkusné vyzdobené stěny místnosti, nábytek již v desolátním stavu, projekční plátno stálým snímání, opotřebované a konečně, že místnost jest většinou využívána nájemcem místnosti p. Brožkem k jiným podnikům a tancovačkám. Správa Čsl. Státního filmu navrhuje, aby na hostinec byla uvalena národní správa a dosažen jiný národní správce. Jest ochotna vybavit projekční místnost vlastními prostředky i nábytkem. Chce, aby tento hostinec a místnosti pro kino sloužily čistě ke kulturním podnikům, nikoliv pro taneční zábavy apod.*⁷⁰ Všechno, co se týkalo kulturních akcí, měla na starosti kulturně-propagační komise. *„S. Zemánek konstatuje, že se na různých místech v okrese hrají špatné divadelní hry na ochotnických jevištích. Jest schválen návrh, aby všechny divadelní hry byly kontrolovány osvětovou a školskou komisí a OV-KSČ.*⁷¹ Okresní výbor tedy rozhodoval, jaké filmy se budou v Sedlčanech a v celém okrese promítat i jaké divadlo se bude na místních jevištích hrát. Od roku 1952 pravidelně okresní výbor pořádal Festival mládeže, kde se během kulturního programu pořádaly krátké besedy s funkcionáři OV KSČ.

---

⁶⁹ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

⁷⁰ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 4, i. č. 24, III. Zápisy z předsednictva

⁷¹ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 4, i. č. 24, III. Zápisy z předsednictva

5.3. pořádání oslav, manifestací

OV KSČ také často organizoval velké manifestační akce. *„Bude neprodleně vypracován plán protestních tezí proti válce v Koreji a Borské smlouvě na důležitých pivištích. Plán bude nejdéle příštího týdne projednáván v OV OM a ihned realizován/první polovina dubna.“*⁷²

V prvních letech se jejich agitační záměry omezovaly jen na pořádání 1. máje či výročí Velké říjnové revoluce, atd. Tyto plány také proto zabraly velkou část schůzí OV KSČ, zatímco v letech 1952/1953 se sice členové výboru také věnovali oslavám, ale naplánování například 1. máje zvládli během jedné schůzky. Komunističtí funkcionáři totiž měli plné ruce práce s problémy v JZD, akci Kulak, nedostatečným zásobováním a vzrůstajícím znepokojením obyvatelstva. Komunistická iluze se totiž pomalu ale jistě začala rozplývat. Zatímco v dubnu 1949 vznikaly přesné plány na zajištění účasti na oslavu 1. máje a členové předsednictva měli na starosti několik obcí, kde museli zajistit dobrou účast. *„Sedlec - s. Zemánek – vypravý 4 aleg. Vozy, oslav se zúčastní 250 osob. Prčice – 160 osob. Divišovice – 20 osob. Přestvalky – 50 osob. Uhřice – 15 osob. Šanovice – 14 osob. Jetřichovice – 30 osob. Vrchotice – 40 osob. Ze škol zúčastní se oslav 400 dětí. Dále bude připraveno 21 hesel které vytvoří školy za pomoci učitelů. Pokud se týče celookresní účasti škol na oslavách, byl vydán oběžník na všechny školy, ve kterém se žádá, aby školy druhého a třetího stupně se zúčastnily povinně a školy prvního stupně jen z místních škol / Sedlčany, Krásná Hora, Sedlec/. Žákovská samospráva RG Sedlčany vyzdobí svůj aleg. Vůz. Pokud se týče buffetu připraví si jej jednotlivé přípravné výbory sami.“*⁷³ V lednu 1953 referoval s. Počepický: *„Budeme vycházet ze zkušeností z loňského roku. Byl zde i takový návrh, zda by nešel letos udělat 1. Máj také v Krásné Hoře. Ovšem nemělo by to narušit účast v Sedlčanech. Je třeba zamezit opakování nedostatků předmájové soutěžení – loni se nám to vymklo z rukou / byly závazky ke konferenci/ S tím už je třeba začít teď. Řazení průvodu, letos napravit, seřadiště označit čísly, a ty oznámit organizacím aby věděli kam si mají stoupnout. Předvečer 1. Máje věnovat opět celý ČSM – Vyzdoba města- vzaly si loni za úkol závody a nedopadlo to tak jak bylo potřeba Letos lépe v záv. Org. Zajistit. Akční trojka loni špatně pracovala, letos musí být znát náprava – zajistit dobrý kulturní program na odpoledne, spojit s výročním trhem. Ustavit předběžnou májovou komisi.“*⁷⁴ Samozřejmě po oslavách následovalo každoroční zhodnocení oslav. Rok od roku se zvyšovala jak účast, tak celá výprava akce.

⁷² SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 6, i. č. 28, III. Zápisy z předsednictva

⁷³ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 4, i. č. 24, III. Zápisy z předsednictva

⁷⁴ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 6, i. č. 28, III. Zápisy z předsednictva

V roce 1949 se průvodu v Sedlčanech zúčastnilo 2 383 osob, v roce 1953 to bylo 6 190. V roce 1949 byli funkcionáři spokojení ani reorganizace okresu nesnížila počet účastníků 1. máje. V roce 1953 se sice určité výhrady objevovaly, avšak jak poznamenal s. Hruška: „Diskusi je třeba zaměřit z politického hlediska. Už jen zmobilizovat dobrou účast byl kus dobré politické práce. (...) Otázka závodů – ujíždí nám hlubší přehled o evidenci hospodářských výsledků. Nestáčí jen mít závazky, ale i jak jsou plněni. Bude třeba vytvořit komisi, která hlouběji zjistí všechny nedostatky, abychom se jich vyvarovali příští rok.“⁷⁵ K 1. máji se pak dále OV KSČ vracel jen v souvislosti se závazky. „Hodnocení předmájového soutěžení v závodech a zemědělství. Soc. soutěžení na našem okrese dosud v JZD neodpovídá tomu čemu má sloužit-s. Svoboda

s. L.: dosud jsme nevytvořili podmínky. Soutěžení musí se dostat do krve lidem a to se stane jen na základě hmotného odměňování.

s. Hruška: někdo musí řídit propagaci a agitaci a vést evidenci soutěže, s. Jarůšek jako redaktor Vesnických novin může v tomhle udělat kus práce.

s. Hruška: chybí nám popularizace a pravidelná kontrola závazků.“⁷⁶

Velmi si zakládali na tom, jak vypadají před širokou veřejností, zračila se viditelná snaha vystupovat jednotně jako jeden muž. A pokud se někdo vychýlil z naučeného a předepsaného scénáře, byl okamžitě stížen silnou kritikou. „S. Hruška poukázal přítomným na jejich nesprávnou diskusi na aktivu NF s tou připomínkou, že není takto možno vystupovat před bezpartajní veřejností, zvláště s nepravdivým hodnocením pomocí okresních funkcionářů, taková diskuse vede k demobilizaci mas, a k rovnostářství (...) při této příležitosti tvoje diskuse nebyla správná. Zabíje tím agitační neděli. Místní tajemníci jsou podle Pudila také flákači a tím jsi jim podrazil nohy. Tvůj příspěvek byl otázkou líbivosti a ty k tomu máš sklony.

S. Jarůšek: já už nebudu nikdy nic říkat, když se to také bere.

S. Hruška: za toto tě nemůže nikdo pochválit. I když jsi se nechtěl zavděčit podlehl jsi tlaku z dola. Ty když chceš máš VN v ruce jsi neměl takto mluvit.“⁷⁷

OV KSČ spolu s redaktorem Vesnických novin sestavoval i obsah jednotlivých čísel. Funkcionáři se podíleli na mnoha prohlášeních a pozvánkách na různé akce. Snažili se smíchat tradici s nacionalistickým duchem a nalákat tak lidi do různých nově vznikajících spolků. „Velká Říjnová revoluce zrodila nebojácného, tvrdého člověka, který s puškou v ruce rozbil starý zpuchřelý carský režim pak odhodil pušku a dal se do práce. Vystavěl zahradu

---

⁷⁵ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 6, i. č. 28, III. Zápisy z předsednictva

⁷⁶ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 6, i. č. 28, III. Zápisy z předsednictva

⁷⁷ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 5, i. č. 27, III. Zápisy z předsednictva

*Sovětů. (...) Po boku tohoto vojáka stál od slavné bitvy u Sokolova voják náš. Náš voják, voják lidu, voják hájící a bojující za práva tohoto lidu, voják zocelený bojem o skutečnou vlast pracujících, voják ozářený a prodchnutý ohněm Velké revoluce. (...) Je proto naší vlasteneckou povinností, abychom Den armády, který bude v Sedlčanech 5. Října 1952 odpoledne na sokolském hřišti, využili k uzavírání závazků k splnění a překračování dodávek, k zvyšování branné zdatnosti zakládáním kroužků SVAZARMU.*⁷⁸

Na okresní konferenci 1951 vytyčil Okresní výbor v Sedlčanech novou vizi svojí agitační politiky: „*Přejdeme k formám masové agitace, abychom všem občanů, vysvětlili nebezpečí vyplývající ze znovuvybrojování a obnovy fašistického armády Západního Německa a seznamoval je s konkrétními formami boje za udržení světového míru, z nichž nejdůležitější je obětavá práce pro socialistické budování naší vlasti. K tomu použijeme dobře vybudovaného sboru agitačních důvěrníků. Zaktivizujeme masové organizace Národní fronty a zajistíme, aby boj za mír se stal hlavní náplní jejich práce. (...) Věnujeme všichni pozornost našich nejmladším bojovníkům za světový mír a budovatelů socialismu - našim pionýrům.*“⁷⁹

Z výše napsaného úryvku je patrné zostření mezinárodní situace, kterou reflektoval i okres. Postupem času se různá provolání a hesla zintenzivnila a prohloubila. Štvavá propaganda se dostávala na svůj vrchol. V srpnu 1953 se na schůzi OV KSČ vypracoval tento článek, který později nechal vytisknout ve VN: „*Letošní žně probíhaly více než kdy jindy ve znamení boje za mír a za udržení míru ve světě ! Nepřátelé – američtí váleční paliči- zuří vzteky nad úspěchy mírumilovného lidstva, které se projeví zejména uzavřením příměří v Korei. Zuří vzteky nad projevy nesouhlasu s politikou válečných příprav, kterou maří lid ve Francii generální stávkou a kterou projevila mládež celého světa na Mírovém festivalu mládeže v Bukurešti. Poslední velikou ránu obdrželi váleční paliči rozhodným a významným projevem s. Malenkova, proneseným v nejvyšší sovětu SSSR. Soudruh Malenkov znovu jménem sovětského lidu otevřeně a poctivě podává ruku všem národům a všem vládám se spoluprací a k obraně míru. Na druhé straně však soudruh Malenkov říká tvrdě, jasně a otevřeně na adresu válečných štváčů, že snaha po míru není slabostí, ale silou Sovětského svazu, a že se Sovětský svaz s každým rušitelem míru a pokoje rázně vypořádá.(..) I my jsme povinni každý na svém úseku přispět ve velikém zápase o naši budoucnost. A nyní je zvláště na vás, na zemědělcích, abyste přispěli svým podílem tomuto boji. Jde o splnění vaší povinnosti k lidově demokratickému státu, o splnění státních dodávek obilí.*“⁸⁰

⁷⁸ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

⁷⁹ SOA Příbram, OV KSČ Sedlčany 1948-1953, kart. 1, i. č. 3, I. Okresní konference

⁸⁰ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

Tehdy se už naplno projevila nová forma agitační práce, během žní se vysílaly rozhlasové relace, vydávaly se bleskovky, konaly se estrády a vyvěšovaly se agitační tabule. Propagandisti si stěžovali jen na nedostatek spolupracovníků.

6. SPOLEČENSKÁ SITUACE V LETECH 1948-1953, ANEB UTVÁŘENÍ PODMÍNEK PRO KOMUNISTICKOU EXPANZI

Komunistický režim se pokoušel o absolutizaci sociálních jistot i za cenu potlačení svobodné ekonomické iniciativy. Splynula politická a ekonomická moc. Omezila se suverenita sociálních objektů a tím se nakonec i tyto jistoty staly závislými na politické moci a vůli.⁸¹ Sociální jistoty byly jedním z triumfů politiky KSČ, po útrapách druhé světové války prahla většina obyvatel země po bezpečí a jistotách. Nový komunistický režim získal moc a nárokoval svoji legitimitu právě tím, že dokázal tyto jistoty věrohodně slíbit. Léta 1948–1953 jsou nejdramatičtější dobou komunistické diktatury, od nadšení a nadějí se postupně přešlo ke skepsi, rozčarování a zklamání. Asi nejpálčivější otázka zní, jak je možné, že se po prvních opatrných krůčcích nového režimu všechno tak zvrtilo? Proč najednou byla společnost ochotna tolerovat nedemokratické zásahy do svého života? Právě tato změna postojů, nálad a chování obyvatel stojí za prozkoumání.

Jak se měnilo a vyvíjelo uvědomování obyvatel Sedlčanska? Jak se lidé cítili krátce po převratu, a jak přicházely změny s přibývajícími lety? Reflektovala to nějak komunistická strana na okrese? Jak řešila náladu obyvatelstva? Čím se je snažila strana naklonit, téměř podplatit? Mělo chování komunistických funkcionářů vůči lidem v Sedlčanech nějaká specifika? Nebo si občané nechali komunistickým aparátem kontrolovat a plánovat život? Dobrovolně, či lhostejně?

Po únoru 1948 se uplatňovaly diferencované nástroje vládnutí vůči obyvatelstvu: represe vůči zbytkům majetných tříd a středním vrstvám, ideologické a sociální manipulace s ostatním obyvatelstvem. Charakter té doby umožňoval získat část obyvatelstva na vidinu sociálních jistot i za cenu omezování demokratických svobod.⁸² Komunistická strana si zřejmě na všech úrovních své správy uvědomovala sílu sociálního zabezpečení a jistoty a zároveň její dvousečnost. Jakmile by komunistický aparát nebyl schopen uspokojovat primární potřeby společnosti, hrozilo by nebezpečí vzpoury širších mas, dokonce i od kterých

---

⁸¹ KALINOVÁ, LENKA; Společenské proměny v čase socialistického experimentu, K sociálním dějinám v letech 1945-1969, Lenka Kalinová, Academia, Praha 2007, s. 14

⁸² KALINOVÁ, LENKA; Společenské proměny v čase socialistického experimentu, K sociálním dějinám v letech 1945-1969, Lenka Kalinová, Academia, Praha 2007, s. 16

si odvozoval svoji moc - dělnické třídy. Hlavní krédo všech organizací, zejména těch na okresní úrovni, znělo: „*Chránit obyvatelstvo před sociálním a ekonomickým ohrožením a vytvářet podmínky pro jeho rozvoj, a tím i rozvoj společnosti.*“⁸³

Vedení strany se otevřeně hlásilo k budování socialismu a jediným receptem, jak ho přijatelně dosáhnout, byl boj proti zbylým ostrůvkům kapitalismu a proti některým intelektuálním, středním vrstvám, které by se mohly pokusit kapitalismus vrátit. Sociální politika se tak záhy stala neoddelitelnou součástí mocenské komunistické politiky. Na úkor politických reprezentantů dříve majetných tříd se posílil hospodářský a politický vliv dělnictva, odborů a celkově komunistické strany. Léta 1948-1953 lze považovat za nejdramatičtější období dějin socialistického experimentu, v tomto období proběhla hlavní etapa politické, ekonomické a sociální transformace. Rok 1948 představoval dvojí obrat. V únoru se změnil politický systém a v listopadu téhož roku byl pod vnějším tlakem přijat tzv. „**tvrdý kurz**“. Změna, která přišla, signalizovala radikální obrat v hospodářské a sociální politice. Charakteristickým postupem bylo urychlené přebírání sovětského modelu regulace ekonomických procesů, sovětizace dalších společenských oblastí, zahajování principů kolektivizace a celková změna hospodářského a společenského klimatu. Ekonomický a sociální systém vytvořený v této době se sice později poněkud modifikoval, ale mnohé jeho parametry přetrvaly do následujících let. Ustanovila se třídní politika, jejímž obsahem bylo omezování a potlačování střední vrstvy. Jaké byly důsledky pro obyčejné lidi na malých vesnicích v nedůležitých zemědělských okresech, když se ekonomika plně podřídila centrálnímu plánování a tzv. **Ocelové koncepci**? S touto problematikou souvisí přesun pracujících do těžkého průmyslu se všemi katastrofálními hospodářskými a sociálními důsledky. Zpomalovala se schopnost výroby v dalších odvětvích, zejména lehkého průmyslu, služeb a nakonec se to projevilo v celkové stagnaci výroby, která předznamenávala příchod hlubší krize.

Zestátnilo se sociální pojištění, zdravotnictví a dokonce i vzdělávání. Důležitý byl značný stupeň loajality nových pracovníků. Po únoru 1948 již nepůsobil tlak obyvatelstva tak silně jako v prvních revolučních letech, vedle lhostejnosti části dělnictva ještě působily iluze o socialismu jako o automatické záruce sociálních jistot.⁸⁴ „*Ekonomická úroveň Československa umožňovala při všech omezeních v době vypjaté výstavby těžkého průmyslu*

---

⁸³ KALINOVÁ, LENKA; Společenské proměny v čase socialistického experimentu, K sociálním dějinám v letech 1945-1969, Lenka Kalinová, Academia, Praha 2007, s. 17

⁸⁴ KALINOVÁ, LENKA; Společenské proměny v čase socialistického experimentu, K sociálním dějinám v letech 1945-1969, Lenka Kalinová, Academia, Praha 2007, s. 119

relativně lépe uspokojovat základní potřeby obyvatelstva než v méně vyspělých zemích.“⁸⁵ Přebíraly se sovětské zkušenosti v centralizaci a zestátnění sociálního zabezpečení, zdravotnictví, v pracovněprávních vztazích, ve mzdové soustavě, ve vzdělání, zkrátka v celé sociální politice. Zdrojem pracovních sil v průmyslu byla právě likvidace soukromého podnikání, řemesel a kolektivizace. Hospodářský vývoj narážel v zemích RVHP na politické překážky.⁸⁶ Protože kapitalismus byl chápán jako systém stojící v zásadním protikladu k socialismu, měla opatření založená proti němu u značné části především dělnictva podporu i proto, že byla jednoduchá, logická a bylo s její pomocí možné vysvětlit mnohá opatření.⁸⁷

6.1.kolektivizace

6.1.1. dějiny zemědělského stavu

Selský stav byl odjakživa pilířem naší společnosti a státu. Zemědělské usedlosti se vždy dědily z generace na generaci po několik staletí. Rolníci byli poctiví, většinou silně věřící, přátelští a stávali se tak váženými občany každé obce. Právě kolektivizace toto jádro národa osekala na dřeň vlastního bytí a způsobila nenapravitelné škody ve veškerém zemědělském stavu.

Svébytnost českého venkova se vytváří už v sedmnáctém a osmnáctém století. Od druhé poloviny 19. století přichází mechanizace a technická racionalizace zemědělství, elektrifikace, motorizace, střídavý osev a pěstování technických plodin jako je cukrová řepa nebo chmel. Zemědělská malovýroba stagnovala, zatímco selská hospodářství prosperovala. „*Selský stav tak se svými kořeny a tradicemi z dávné minulosti vesnice tak vstupoval do nové podoby a éry své existence.*“⁸⁸ Tady už také mnozí sedláci a rolníci vstupovali do veřejného života jako starostové obcí, jako uznávaní aktivisté sokolského hnutí, vlasteneckých ochotnických spolků, raiffeisenek a kampeliček a jako celek vytvářeli tak silnou a vlivnou součást středního stavu novodobé společnosti.⁸⁹ Nabytá volnost pohybu za prací nebo z rodinných důvodů a vyvázání rolníků z poddanských povinností se stalo ventilem, kterým se uvolňovalo vnitřní

---

⁸⁵ KALINOVÁ, LENKA; Společenské proměny v čase socialistického experimentu, K sociálním dějinám v letech 1945-1969, Lenka Kalinová, Academia, Praha 2007, s. 119

⁸⁶ KALINOVÁ, LENKA; Společenské proměny v čase socialistického experimentu, K sociálním dějinám v letech 1945-1969, Lenka Kalinová, Academia, Praha 2007, s. 125

⁸⁷ KALINOVÁ, LENKA; Společenské proměny v čase socialistického experimentu, K sociálním dějinám v letech 1945-1969, Lenka Kalinová, Academia, Praha 2007, s. 127

⁸⁸ JECH, KAREL, Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy, Vyšehrad 2008, s. 24

⁸⁹ JECH, KAREL, Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy, Vyšehrad 2008, s. 26

napětí mnohačetných rolnických rodin i přelidněných vesnic. U těch, kteří zůstávali doma, bylo možné pozorovat zesílený vlastnický vztah k „rodné hroudě“, prosycený značným patriotismem a úctou k dědictví předků.⁹⁰

Povahové rysy rolnického lidu a selského stavu se utvářely právě během událostmi nabitého 19. století. Vstup do 20. století zase signalizoval dobu neustálých a obrovských změn, hlasovacím právem počínaje, konkurenčním tlakem dováženého zámořského obilí a počátečními družstevními aktivitami konče. Byl patrný technický pokrok, vynalezly se nové typy strojů jako traktory nebo kombajny a objevila se nová chemická hnojiva. Na tvář venkova se zejména nasmazatelně zapsala hospodářské krize a světové války. Po 1. světové válce a vzniku Československa se vytvořil téměř multikulturní státní útvar s početnými národnostními menšinami. *„Žili a hospodařili však ve smíšených obcích a okresech vedle sebe v rámci možností, které jim poskytovalo poměrně stabilní demokratické uspořádání společně sdíleného státu a společně utvářené ekonomické prostředí, které prodělávalo jak příznivé, tak nuzné doby.“*⁹¹ Agrární a průmyslová krize zapříčinila katastrofické sociální dopady i na zemědělce, zejména na agrární, národnostní menšiny. Jejich nespokojenost se plně projevila ve zfanatizování německého zemědělského obyvatelstva, z řad těchto menšin se rekrutovali Hitlerovi nejobětavější přísluhovači jak v předválečném období, tak zejména za protektorátu. Za druhé světové války se místní hospodářství německy mluvícího obyvatelstva na hranicích republiky včleňovala do velkoněmeckého hospodářského systému. Po okupaci zbytku Československa byly nakonec postiženy i ryze české zemědělské oblasti, které byly násilně vyklizeny pro potřeby výcviku zbraní SS. *„(...) vyhnáno a vykázáno veškeré obyvatelstvo, v němž převažovali zemědělci, kterým byla odebrána půda i s obytnými a hospodářskými budovami.“*⁹² Vysídlenci neměli ani práci, ani střechu nad hlavou. Do struktury zemědělského obyvatelstva nejvíce zasáhly odsuny německého obyvatelstva po druhé světové válce. Zhruba tři miliony osob německé národnosti byly nakonec v letech 1945–1948 odsunuty.

6.1.2. pozemková reforma za první republiky

Pozemková reforma vzala do záboru zemědělskou a lesní půdu, kterou vlastnila církev, velkostatkáři či katolická církev. Bezzemci a drobní zemědělci ovšem nedostali téměř nic, takže hlad po půdě nejnižších vrstev stále přetrvával. Hlavní politickou roli nejen

---

⁹⁰ JECH, KAREL, Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy, Vyšehrad 2008, s. 26

⁹¹ JECH, KAREL, Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy, Vyšehrad 2008, s. 27

⁹² JECH, KAREL, Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy, Vyšehrad 2008, s. 29

v pozemkové reformě hrála Agrární strana, která vznikla v 80. letech 19. století, velmi záhy si vytvořila početnou voličskou základnu a pod vedením předsedy Antonína Švehly si vydobyla hlavní slovo na politickém jevišti prvorepublikové politiky. Heslo *Venkov jedna rodina* hlásala sounáležitost malých a velkých, chudých a bohatých zemědělců, avšak skutečnost byla taková, že propast mezi velkými velkostatkáři a drobnými rolníky se stále zvětšovala. Velkým zklamáním se pro voliče nakonec stala následující agrární kapitalistická politika pod vedením nového předsedy Rudolfa Berana. Někteří představitelé této politické strany se propůjčili kolaborantskému paběrkování v protektorátní nacistické vládě.

Tiživá agrární krize dorazila do Československa v roce 1928 a trvala několik let. Protikrizová opatření prospívala jenom statkářským podnikatelům, zatímco vliv na malovýrobce byl spíše zdrcující. Dlouho po překonání krize tato traumata přetrvávala a dá se tím vysvětlit i příklon obyvatel vesnic k levicové politice. Nejpočetnější zemědělské obyvatelstvo byli tzv. Drobní, chudí rolníci, kteří neměli dostatek půdy, často byli zadlužení a zemědělská činnost byla hlavním zdrojem obživy. Dále tu byli domkáři a chalupáři, kteří hospodařili na nevelké vlastní nebo pronajaté půdě a pouze pro vlastní potřebu. Kovorolníci a stavorolníci tvořili zvláštní skupinu, která primárně nepracovala v zemědělství, a výnos z kousku půdy sloužil jen na přilepšenou. Hospodaření středních rolníků záleželo na činnosti celé rodiny. Sedláci (gazdové) patřili k nejvýznamnějším představitelům selského stavu. Byli nejstabilnější a konkurenčně schopní hospodáři i v období nepřízně.

Za selské hospodářství byla ve 30. a 40. letech považována usedlost s pozemky okolo 15 – 50 hektary. Jedna z příčin úspěšného selského hospodaření spočívala v tom, že mnozí sedláci získávali již v minulosti kvalitní vzdělávání v odborných rolnických školách a kurzech a že je umožňovali i svým potomkům.⁹³ Z principu hájili existenci soukromého hospodaření, které by se opíralo o spolehlivě fungující nejrůznější formy zemědělského družstevnictví, měli však výhrady k riskantním kolektivistickým experimentům a zejména odmítali propagaci sovětského kolchozního a sovchozního systému.⁹⁴

6.1.3. začátek kolektivizace po převratu v únoru 1948

Po válce zazněla nejpálčivěji otázka, jak zrevidovat meziválečnou pozemkovou reformu. Po válečných útrapách jistě mnoha lidem znělo jako pohádka vyjádření o záboru a rozparcelování území. Nejprve se sice muselo vypořádat s různými obtížemi, například jak dodávat zemědělské výrobky a jak bude fungovat celkový zemědělský odbyt

---

⁹³ JECH, KAREL, Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy, Vyšehrad 2008, s. 42

⁹⁴ JECH, KAREL, Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy, Vyšehrad 2008, s. 45

v budoucnosti. Ale jedno bylo jasné. Po roce 1945 bude stát podporovat rozvoj malovýroby a pozemkové přídělky do 13 ha. Bývalé zkonfiskované německé usedlosti získaly dotace od státu. Dokonce už v malém počtu vznikala zemědělská družstva. Ve volbách 1946 zvítězila u zemědělského voličstva s jasnou převahou strana komunistická a na Slovensku pak demokratická strana. Ďurišovy zákony z roku 1946 měly zajistit příznivější výchozí situaci a nadějně vyhlídky pro mnoho občanů, ať už dlouholetých bezzemků, nebo lidí poznamenaných válkou, kteří měli dostat nové přídělky půdy z konfiskovaných velkostatků. Zde se plně rozvinula snaha komunistů získat na svoji stranu malé a střední rolníky. S podobným cílem vznikl i Hradecký program v roce 1947. Citlivým tématem se stalo ohraničení vrchní sazby držby půdy v rukou jedné osoby. Musel se najít přijatelný strop vhodný pro všechny. Podpora zemědělců byla pro výhru komunistické strany klíčová. Na celostátním stotisícovém sjezdu rolnických komisí 28. a 29. února 1948 přinesla komunistická politika konečně plody své práce, avšak nikdo z účastníků této velké, komunisty dobře naplánované manifestace bohužel ani nepomyslel na to, že všechny sliby, které doteď KSČ slíbila, se rozplynou v prachu kolektivizace zemědělství.

V říjnu 1948 se konalo tajné jednání věnující se zemědělské politice, na kterém přijali nejvyšší funkcionáři sovětský model kolektivizace, která se ihned stala absolutním vzorem pro československé zemědělství. Malé rolníky chtěli komunisté využít ke konfrontaci se zbylými sedláky. Nejbližší plány vypadaly následovně: omezit kapitalistické živly, přebudovat individuální malovýrobu na kolektivistickou velkovýrobu a organizovat socialistickou velkovýrobu. Musel se najít a pojmenovat třídní nepřítel. Kapitalistický živel na vsi zněl moc obecně, kategorie statkáře už po válce téměř neexistovala a sedlák byl spíše tradiční pojem malozemědělců. Pojmenování kulak pocházelo ze SSSR a označovalo zámožnějšího samostatného zemědělce, v ČSR se začalo používat pro vesnického boháče, pro československou veřejnost měl ten správný negativní příděch. Kdo jím byl? Podle Zápotockého ten, kdo neodvádí, podle Kopeckého ten, který vykořisťuje.

Na podzim 1948 byla vydána první skupina nařízení ohledně soukromého vlastnictví, v květnové ústavě bylo zaručeno držení půdy do 50 ha, ale všichni komunisté to uměli dobře obcházet. Jestliže zemědělec neplnil dodávky, dostával sankce, až mu nakonec byla odejmuta půda. Zejména funkcionáři okresních a místních národních výborů mohli zkonfiskovat majetek nebo udělit národní správu s výše napsaným odůvodněním. Stroje těchto zemědělců v první řadě využívali družstva a malorolníci, oni směli používat vlastní stroje až jako poslední. Kulaci se ovšem museli smířit se zvýšenými cenami téměř za všechno. Aparát KSČ, který nad nimi bděl, jim zvyšoval zemědělské daně i úrokové sazby. Sjezd KSČ

v květnu 1949 potvrdil politiku omezování a potlačování vesnických kapitalistů, pokračovaly vysoké dodávky, soudruzi vylučovali tzv. „kulaky“ z národních výborů a zemědělských svazů. Dále jim vykupovali mechanizační prostředky, pokud neplnili smlouvy. Zkonfiskovaná půda se přidělovala JZD, sice dostávali náhrady půdy, ovšem jen na okraji honů a katastru. Dále museli snášet obvinění z černého obchodu a neplnění dodávek. A to byl ten nejmenší přestupek, z kterého vůbec mohli být obviněni. Tyto přečiny spadaly do kompetence okresních národních výborů. Vznikaly trestní komise na okresních i krajských NV, které rozhodovaly o trestech. V okresech také docházelo ke kulackým procesům. Členové OV KSCČ aktivně vyhledávali osoby k postihu, udání, svědectví. Vzrůstala atmosféra strachu a nejistoty, někteří rolníci pod nátlakem podepisovali přihlášky do JZD. Na sklonku roku 1950 byli vedoucí funkcionáři KSCČ nespokojení s dosavadním průběhem kolektivizace. Kritizovali hlavně nedostačující postihy kulaků, zdálo se, jakoby snad v kauzách vůbec nerozhodoval třídní prostoje. Ústřední výbor KSCČ vydal nové nařízení týkající se udílení trestů, stálo v něm, že soudu a prokurátorovi navrhne délku trestu okresní politický tajemník a prokurátor jen přetlumochí dané rozhodnutí členům trestního senátu. Tak vypadala politická každodennost v životech obyčejných lidí. Ideologie byla určena, jasně nasměrována a přísně dodržována.

V únoru 1949 byl vydán Zákon o jednotném zemědělském družstvu. Vesničtí boháčů nesměli patřit do družstev a JZD, a když někde náhodou byli, museli být do dvou let vyhozeni. Otázka půdy byla vyřešena tak, že půda nesmí být nikdy vyvlastněna, ale na neurčito přidělena do užívání JZD, nebo státním statkům. Vesnický boháč neměl zejména překážet. Ti, kteří odevzdali celé své hospodářství (půdu a inventář), si mohli ponechat obytné místnosti a krávu, ale zařadili je na jiné pracoviště. K vysídlení kulaků docházelo ze začátku jen ve výjimečných situacích. Sedláky považovali komunisté za kulackou přítěž, a proto měli být z existujících JZD vytlačeni a do nových je nepřijímali. Na vesnicích se rozprostřela mlha strachu, mnoho vážených občanů vesnice komunistická mašinérie označila za kulaka, existenčně ho rozcupovala, někdy ho vyhnala, jindy zavřela, uštvala ho k smrti. Vzrůstající paranoia zapříčinila obrovský odliv zemědělských pracovních sil do měst a průmyslového sektoru. Najednou bylo všude půdy na rozdávání, ale co s ní? Většina JZD ještě nefungovala, a pokud ano, zemědělci v družstvu neměli chuť nebo sílu se o půdu postarat.

V Sedlčanech se o JZD začalo jednat velmi záhy po vydání zákona. V březnu 1949 na schůzi předsednictva to byla jedna z nejožehavějších otázek. „*A konečně říká s. Smejtek, že 6. a 7. dubna proběhnou ve 26 organisací I. etapy výborové schůze místních organizací,*

kde se bude projednávatí ustavení jednotných zemědělských družstev. O slovo se přihlásil s. Herynk a v úvodu apeloval na předsednictvo, aby se více přitáhlo k práci, poněvadž zdejší okres pokulhává stále ve svých akcích za ostatními okresy. V přítomnosti se musí zabývatí předsednictvo v první řadě otázkou jednotného zemědělského družstva. Do konce dubna musí býti I. etapa hotova. Jest bezpodmínečně nutná zvláště vnitrostranická příprava, aby se všichni naši soudruzi seznámili se zásadami jednotných zemědělských družstev. Po této přípravě ihned připraviti plán výborových schůzí, na kterých připravit kandidátku výboru těchto družstev. Ve výboru má býti zastoupeno 4/5 zemědělců, ale skutečně uvědomělých (z řad drobných zemědělců, nikoliv statkářů apod.) Ostatní 1/5 může býti složena z řad dělníků, inteligence apod. Referenti, kteří tyto schůze budou obsazovati, musí býti připraveni zvláště po stránce kádrové, aby otázka jednotných zemědělských družstev na vesnici byla posazena na správný základ. Po těchto výborových schůzích ihned konat veřejné projevy, které bude ovšem formálně svolávat okresní rada družstev, ale stana bude za to osobně zodpovědna. Potřebné pokyny, jakož i plakáty ODR již dostala. Tyto veřejné projevy musí proběhnout ve dnech od 11. – 24. Dubna. Každý přípravný výbor jednotných zemědělských družstev musí býti nejdříve schválen předsednictvem OV-KSČ. Za tímto účelem usnází se předsednictvo, že toto bude provedeno před konáním veřejných projevů a sice a mimořádné schůzi předsednictva, která se sejde v pátek den 8. IV. Budově ONV o 19. Hodině. Dále říká s. Herynk, jest třeba připraviti diskusi z řad soudruhů zemědělců, kteří by působili pěkně na ostatní zemědělce a váhavce strhli sebou. Pro vedení administrativy družstva jest rovněž vyhledati schopného člena, nebo i nečlena, který by po stránce administrativní splnil všechny předpoklady zdárného chodu družstva. Pro členy výboru jednotných zemědělských družstev proběhne v měsíci květnu dvoudenním školení.“⁹⁵Tak zněla oficiální instruktaž během porady újezdních tajemníků veřejné správy. Právě újezdní tajemníci nesli největší břemeno, oni byli v neustálém kontaktu se zemědělci, oni měli schopnost je přemluvit, nalákat na JZD. Úspěch celého projektu stál na nich.

„S. Chmátal konstatuje, že 21.3.1949 byl konán aktiv zemědělců-komunistů v Sedlčanech. (...) Průběh těchto chůzí byl dobrý. (...) Ze schůzí bylo patrné, že nálada u některých zemědělců – nekomunistů jest namnoze větší, nežli u příslušníků strany. Přípravný výbor na okrese pro jednotné zemědělské družstvo stojí zatím pouze v Minarticích a ve Štětkovcích. S. Ježek připomíná, aby do přípravných výborů jednotných zemědělských družstev byly přibírány i ženy, které budou v těchto venkovských družstev hráti důležitou úlohu. Akce se tedy rozeběhla velmi úspěšně. JZD – přípravných výborů máme na okrese

⁹⁵ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 4, i. č. 24, III. Zápisy z předsednictva

19, 6 přípravných výborů jest již schváleno (Dublovice, Kňovice, Nedrahovice). Které již žádají o povolení konání valné hromady.“⁹⁶ Situace v polovině května se vyvíjela ke komunistické spokojenosti. Během následujících měsíců vznikaly desítky přípravných výborů, na konci roku 1949 i první JZD I. typu.

6.1.4. vrchol kolektivizace 1951–1952

V lednu 1951 byl zahájen 3. rok pětiletky, hlavní úkol spatřovali komunisté ve zvyšování daných úkolů, zejména zostřování třídního boje a prohlubování kolektivizace. Dosud vzniklo jen 3 868 JZD vyššího typu, stále víc jich přecházelo na třetí a čtvrtý typ JZD, kde se navyšovaly svody dobytka a vytvářela se společná živočišná výroba, ale spousta vesnic odmítala jednotná zemědělská družstva zakládat. Stále existoval někdo, koho je potřeba získat na svoji stranu, přemluvit ho. Kolektivizace byla v plném proudu. V těchto letech i na Sedlčansku zakládaly další obce nová družstva a ta starší JZD přecházela k vyššímu typu. Nejpokrokovější byla JZD ve Zvíroticích, Dublovicích a Příčovech, která během roku 1950 a 1951 přešla na JZD III. typu. V červenci 1952 se rekapitulovala situace na okrese: „*Usnesení strany a vlády o JZD je významnou událostí celostátního významu v řešení zemědělské otázky. Široce se dotýká a i našeho okresu, který v zemědělství pokulhává za ostatními okresy Pražského kraje. (...) Jediným možným řešením je forma zemědělské velkovýroby v našich JZD. Družstevní velkopodnikání dle sovětského vzoru zaručuje blahobyt všem poctivým drobným a středním rolníkům, kteří se rozhodli společně hospodařit.(...)* Již máme na našem okrese deset JZD III. typu, dvě JZD II. typu, sedm JZD I. typu a tři přípravné výbory JZD.“⁹⁷

O skvělém fungování JZD informovaly často Vesnické noviny, ze stránek týdeníku si čtenář mohl přečíst o nejlepším traktoristovi na okrese, o nejvýkonnější pracovníci JZD a zejména o nejproduktivnějším JZD na okrese. Během let si největší renomé vysloužilo JZD ve Zvíroticích, které bylo několikrát vyhlášeno jako nejlepší JZD pražského kraje, a v polovině roku 1952 JZD Zvírotice usnesením plenární schůze družstevníků přešlo na IV. typ jako první družstvo na sedlčanském okrese. Na konci roku 1952 už bylo v okrese 31 obcí s JZD. Svoje úspěchy na tomto poli chtěli komunističtí funkcionáři i následně předvést a udělat si reklamu. „*Aby mohla JZD ukázat zemědělcům z celého kraje své výsledky*

⁹⁶ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 4, i. č. 24, III. Zápisy z předsednictva

⁹⁷ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

*z letošních žní, bude uspořádána celookresní dožínková slavnost v Sedlčanech 10. Září, spojená s mezinárodním družstevním dnem. (...) V neděli 10. Září dopoledne nastoupí všichni družstevníci na Sedlčansku do manifestačního průvodu, který bude zakončen na náměstí projevem a vyhlášením výsledků žní, dosažených JZD.*⁹⁸

V letech 1951-1952 byla kolektivizace na svém vrcholu. Silná propaganda spolu s narůstajícím tlakem ze strany místních a okresních národních výborů a i určitá paranoia a strach, který se šířil mezi obyvatelstvem ohledně kulaků, třídních nepřátel apod., donutila mnoho lidí do vstupu do JZD. Procesy s kulaky zase sloužily jako dobrý donucovací a přesvědčovací prostředek. Funkcionáři KSČ mohli být spokojeni. Bohužel během roku 1952 se prohloubila krize, zásobování vážlo a mnoho sedláků v družstvu nebylo spokojeno. Začalo narůstat procento nespokojených členů, někteří chtěli z JZD dokonce odejít. Usnesení OV KSČ v lednu 1953 řešilo: „Ukládá se určeným komisím, aby znovu s výb. Strany a s představenstvem JZD projednali otázku družstevníků, kteří z JZD chtějí vystoupit s tím závěrem, aby byli v JZD ponecháni v případě, že by k dohodě nedošlo budou vytyčeny po sklizni a do té doby jim budou předepsány dodávky zvlášť.“⁹⁹ Na jaře 1960 se několik funkcionářů vyjádřilo nejen ke stavu JZD: „S. Kocura: Mnoho nepopulárních opatření jsme např. v r. 1951 vysvětlili. Ale dnes – veřejnost ví o nich dříve než strana. (...) Není tu uplatněna vůdčí úloha strany. Členové organizace ani JZD nemají vědomí příslušnosti k vedoucí straně.

s. Holan: V zásadě po konferenci a po likvidaci Slánského nezhoršil se stav organizací. Je ovšem rozdíl mezi r. 1948 a 1953. Dostáváme se do přelomu na vesnici a to se nám odráží i na členských masách. V r 1951 opatření se citelně netýkala našich členů na vesnici. Dnes třeba otázka cukru se projevuje citelněji, přelom na vesnici přináší těžkosti. Najednou jsme před řadou nedostatků, které jsou důsledkem podvratné činnosti Slánského bandy. Vesnice žije ve větším varu než v r. 1951.

*s. Vrba: Kádrů nám mnoho nevyrostlo. Třídní boj se stupňuje a někteří soudruzi selhávají.*¹⁰⁰ Konečně jsem si poprvé přečetla i reálnou situaci zhoršujícího se zásobování a zostřené politické situace roku 1953. Ze zápisů schůzí je patrné, že komunističtí funkcionáři si uvědomují vážnost situace a že nic nejde tak snadno, jak se doposud domnívali (viz. socializace vesnic). Trochu sami sebe shodili alibistickým odsouzením Slánského, ale možná to prostě patřilo k duchu doby.

⁹⁸ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

⁹⁹ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 6, i. č. 28, III. Zápisy z předsednictva

¹⁰⁰ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 6, i. č. 28, III. Zápisy z předsednictva

6.2.zprůmyslnování a zakládání nových podniků

V poválečném období chyběla pracovní místa a celkové pracovní podmínky byly katastrofální pro celý okres. Jedna z prvních záležitostí, kterým se rada ONV i předsednictvo OV KSČ tehdy zabývalo, bylo zprůmyslnování některých částí Sedlčan. Největší zájem měl okresní výbor o založení několika průmyslových podniků. Na konci roku 1948 byl schválen přesný plán na podporu průmyslu:

„Zprůmyslnění Sedlčanska a Sedlecka, získáním lehkého průmyslu.

Získání 300 pracovních sil pro stavbu přehrady ve Slapech.

Provést racionalizaci sektoru kamene a zemin.

Získat mládež pro kamenoprůmysl.

Zvýšit produktivitu práce prověrkou pracovišť a zmechanizování výroby.

Zapojit závody a jednotlivce do socialistické soutěže.

Vytvořit na pracovištích závodů úderky.“¹⁰¹

První byl založen nový moderní mlékařský závod Madeta (dnes Povltavské mlékárny), o které se postaral stejný podnik z Tábora. Stavěl se od roku 1947 a provoz zahájil 1.1.1950. Koncem roku 1950 se sešli na schůzi pracovníci dvou malých nožířských provozoven ze Sedlčan a z Benešova a ustanovili výrobní družstvo, tzv. Kovodružstvo. Dodnes oba podniky poměrně dobře prosperují. Dalším podnikem byly Středočeské dřevařské závody, které vznikly na místě původní a po válce znárodněné Burianově pile. Nejdůležitější činností představitelů sedlčanského okresu byla ovšem v padesátých letech socializace zemědělství, které je ale věnována samostatná kapitola dále. Na okresní konferenci v roce 1951 se k průmyslové otázce vyjadřují takto: *„Pokud se týče průmyslu uvedl s. Homola, že pro naše zvýšené úkoly je pro průmysl rozhodující nábor pracovních sil do těžkého průmyslu. Síly tyto musíme plánovat a těžký průmysl budovat tam, kde pro něj jsou podmínky. Zde bylo uvedeno že je na okrese 7 400 lidí zaměstnáno v zemědělství. Lehce si tak můžeme spočítati, že je 1 pracovník na 3 ha Zde bude třeba umět těmto lidem ukázat oč se jedná a že pro tuto dobu je nutno jít pomoci našemu průmyslu“¹⁰².*

Vyvíjela se i jiná odvětví, zejména drobný obchod. V roce 1950 zahájil svoje působení Sdružený komunální podnik, který přebral dřívější soukromé živnosti na území celého sedlčanského okresu. Tento podnik nebyl moc úspěšný, některé dílčí provozy byly ztrátové a na konci padesátých let se rozpadl na tři celky. Nejprogresivnější změny v Sedlčanech jsou

¹⁰¹ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 4, i. č. 23, III. Zápisy z předsednictva

¹⁰² SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 1, i. č. 3, I. Okresní konference 8 – 9. dubna 1951

patrné ve stavební činnosti. Na periférii města vyrostlo několik budov průmyslových závodů a zejména palčivá bytová otázka zaznamenala brzo po válce úspěch, v roce 1947 započala výstavba obytných domů na sídlišti jižního stavebního obvodu. Došlo i k vydláždění a úpravě prostranství kolem náměstí a školy. Akce Z, která předpokládala pracovní výpomoc samotných občanů, dovedla do konce výstavbu vodovodu v letech 1949–57 a v letech 1950–1952 se zasloužila o sportovní stadion.

6.3. veřejný život, společenské spolky a kultura

Reálné gymnázium bylo založeno už v roce 1946. Ve škole probíhala spousta mimoškolních aktivit, například se hrálo divadlo, vystupovalo se s pěveckým a recitačním kroužkem a konaly se sportovní akce. V poválečné složité situaci naštěstí obyvatelé města dostávali potraviny, šatstvo, ale i dárky pro děti díky pomoci UNRA. Právě pomoci UNRA OV KSČ v Sedlčanech uměl mistrně zneužívat. *„Pokud se týče otázky vyplácení podpor z akce UNRA, navrhuje s. Chmátal, aby v první řadě byly vypláceny jen v těch obcích, kde jsou již ustaveny přípravné výbory JZD.“*¹⁰³ Nový školský zákon z roku 1948/1949 změnil obecnou školu na školu národní, z měšťanské školy a počátečních 4 let gymnázia se udělala škola střední a vyšší ročníky zůstaly samotným gymnáziem. Ve stejném roce odešel i dlouholetý ředitel Novotný. Od roku 1948 se přejmenovala i zemědělská střední škola na základní odbornou školu zemědělskou. Pokud jde o zdravotnictví, situace na Sedlčansku nebyla moc dobrá. Až do sedmdesátých let ve městě chyběla nemocnice, naštěstí se alespoň v roce 1950 ve městě usídlili lékaři – odborný pediatr a gynekolog. V Prčici již nemocnice fungovala a na začátku padesátých let bylo zřízeno další odborné oddělení – interna. Vznikaly i okresní ústavy národního zdraví.

Po válce se postupně obnovovaly i kulturní spolky. Na přelomu 40. a 50. let vyvrcholila činnost hudebního sdružení Suk a pěveckého sboru Záboj. Obnovila se přerušovaná činnost ochotnického souboru a znovuotevřela se dobře zásobovaná knihovna. Nově se zkoušelo loutkové divadlo. Probíhaly sokolské letní karnevaly nebo letní slavnosti. Po roce 1950 je však spolkový život reorganizován a kulturní spolky postupně ochabují ve svých aktivitách. Do konce roku 1953 skončily svoji činnost jak Suk, tak Záboj, ale i loutkové divadlo. Největším kulturním zážitkem se pro obyvatele Sedlčanska po několika letech výstavby stalo otevření nového kulturního domu v roce 1954. Součástí kulturního centra města se stalo i kino, které doposud sídlilo v sále nejvýznamnější restaurace U Karla IV.

---

¹⁰³ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947–1960, kart. 4, i. č. 23, III. Zápisy z předsednictva

7. NESOUHLAS OBYVATELSTVA S KOMUNISTICKÝM REŽIMEM A NÁSLEDNÁ PERZEKUCE NEPOHODLNÝCH LIDÍ NA SEDLČANSKU

Nesouhlas obyvatelstva se začal promítat do všech složek společenského života okresu. K různým formám protestů patřily stávky dělníků na pracovištích, demonstrace v ulicích měst i neposlušnost při plnění příkazů shora. Neřídili se například osnovami marxismu- leninismu ve školách. Jen málo lidí se odhodlalo k nějaké protirežimní akci. Ti nejstatečnější se pustili do domácího odboje.

7.1.vymezení pojmu – třetí odboj

Třetí odboj je složitý pojem. Jak ho můžeme charakterizovat? Co víme o lidech, kteří se ho účastnili? Známe viníky a jejich oběti? Tušíme, co tyto lidi k odporu vedlo? Můžeme dokonce časově vymezit toto období? Jak se lišil od dřívějších forem odboje během první a druhé světové války? Jaké byly jejich cíle a požadavky? Nastínila jsem jenom zlomek otázek, které se s tímto označením pojí. Problém tohoto výrazu je v jeho nejednoznačnosti.

Pokud se dnes mluví o odboji, vytane lidem na mysl spíše druhý=protifašistický, maximálně první=protihabsburský. Žijeme v době, kdy vědomí třetího odboje ztrácí na naléhavosti. Lidé, kteří ho zažili, postupně umírají, aniž by se dochovaly jejich vzpomínky. Ve státě, kde 15 % občanů volí Komunistickou stranu Čech a Moravy a ¾ obyvatel soudí, že za komunismu *“nebylo zas tak zle“*, je obtížné vést věcnou diskusi na toto téma. Po 40 letech komunistické diktatury mluvíme o třetím odboji jako o historickém faktu, který nemá v současnosti žádnou platnost. Zatímco o prvním a druhém odboji se můžeme dočíst v učebnicích dějepisu, vychází značný počet knih na toto téma a vedou se zasvěcené historické diskuse o jednotlivých událostech, třetí odboj takovou publicitu nemá. A přitom by si ji zasloužil, na rozdíl od habsburské monarchie nebo hrozby nacismu je totiž komunismus stále aktuální a životaschopný proces. Pokud dnes vysoce postavení členové KSČM tvrdí, že žádná perzekuce ze strany komunistické diktatury během těch čtyř desítek let nebyla a násilné akce třetího odboje byl bohapustý terorismus, o to víc se o třetím odboji musí mluvit, psát, diskutovat. Jinak lidé nikdy nic nepochopí a neudělají si na to vlastní názor.

Byl to odpor vládou zrazených občanů, diktovaný jen jejich svědomím a mravními hodnotami. Jejich snahou bylo obnovit předešlý pořádek, zavést zpátky demokratické principy a postavit se komunistické zlovůli. Ačkoliv vykazuje třetí odboj podobné rysy jako

předcházející dva (za první a druhé světové války), má svá zvláštní specifika. Postrádá nejen silné české osobnosti v čele odboje (jako byl v minulosti T.G. Masaryk nebo E. Beneš), popřípadě absenci řídicího vnitřního orgánu, ale znatelná je především ztráta podpory v zahraničí. Třetí odboj lze charakterizovat jako činnost několika menších ilegálních skupin, které jednaly samostatně, odděleně a bez kontroly shora. Čím větší a důmyslnější byly akce této hrstky lidí, tím více vykazovaly znaky teroristicky zabarvené činnosti, čímž jen nahrávaly svým protivníkům. Následná atmosféra strachu a hysterie nakonec úplně pohltila jejich oprávněné cíle a požadavky a vytrácel se všechn prvek politické angažovanosti. To nakonec vedlo k diskreditaci a kriminalizaci jejich činnosti a jmenované skupinky tak přicházely i o zbytky podpory obyčejných lidí.

7.1.1. mezinárodní i domácí situace po roce 1948

Samozřejmě, šlo o velmi složitou situaci. Doba, která nastala po únorovém převratu, vypadala podstatně jinak než údobí světových válek. Na konci čtyřicátých let a po celá léta padesátá sice panoval v Československu mír, ale poněkud zkalený neustálou hrozbou třetí světové války a všudypřítomnou Studenou válkou. Může se tedy říci, že šlo o bezpečí spíše relativní. Navíc hrdinové třetího odboje nebojovali proti cizímu nepříteli jako v minulosti, ale šli proti vlastním lidem, svým rodinám, přátelům, sousedům. Tito občané, zmanipulování novou ideologií a naivní vidinou lepší beztřídní společnosti, pod tlakem a zastrahování neustále přítomným komunistickým aparátem, se dopouštěli nejen udavačství, ale spolupodíleli se i na obžalobě těchto osob a právě díky nim se komunistická diktatura mohla tak pevně zakořenit v české společnosti.

Třetí odboj by se mohl rozdělit i do několika fází. Prvních pět let po slavném Únoru 1948 by se dalo datovat jako nejprogresivnější období třetího odboje, počítalo se totiž nejen ve světě, ale i uvnitř Československa s další válkou, popřípadě jiným měřením sil a s novým přerozdělením světa. Ilegální skupiny se nejen vyzbrojovaly, ale už promýšlely i nový politický program. Někteří odbojníci byli zároveň i pamětníky prvního a druhého odboje a přinášeli do nově vznikající revolty i prvky, které se uplatnily dříve (někdy ku prospěchu věci, někdy ovšem ne). Většina důležitých akcí už je dneska zdokumentována, ať už se jedná o dva pokusy o vojenský puč, nebo o sabotáže v průmyslu, zemědělství, dále informace o nelegálním přecházení občanů, utváření skupin agentů chodců, pokusy o vytváření zpravodajských sítí a snaha o napojení na agenty cizí rozvědky. Lidé, kteří se proti novému systému postavili, si ovšem neuvědomovali, že pro nim stojí mnohem lépe organizovaný a nebezpečný aparát komunistické strany StB, který měl vydatnou oporu v zákoně

č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky vydaný v říjnu 1948. Aktivní odpor trval do roku 1955. Za vrchol těchto tendencí je považován útek bratří Mašínů na západ. Další odpor spočíval v různých manifestacích, veřejných projevech nespokojenosti, demonstracích a letákových akcích.¹⁰⁴

Existovaly i snahy o vytvoření koordinačního centra v exilu. Dne 25. února 1949 byla ustanovena Rada Svobodného Československa, která měla za úkol reprezentovat stát v zahraničí, avšak nikdy nebyla plně uznána západními mocnostmi. Přesto se o této organizaci nějakou dobu dá hovořit jako o vůdčí postavě zahraničního odporu. Měla hlavní slovo v interpretaci třetího odboje, vedení tvořilo 12 - ti členné předsednictvo a výkonný výbor, skládající se z 30-ti členů, kteří se rekrutovali povětšinou z nekomunistických stran. Šlo o významné politické, diplomatické osobnosti, jak české tak i slovenské. V čele stál Petr Zenkl jako předseda Rady a jeho zástupcem byl zvolen Josef Lettrich. Jejich hlavním cílem byla snaha udržet korektní vztahy se západními státy, vydávat exilová periodika v těchto destinacích, podporovat politické aktivity a zejména pak pomáhat uprchlíkům, kteří se po únorovém převratu shromažďovali v nouzových táborech v Německu.

Proti komunistickému systému v Československu bojovaly samozřejmě i další zahraniční skupiny např. Ústředí svobodných československých odborů, Křesťansko-demokratická unie, Socialistická unie, Liberální unie nebo třeba Selská unie rolnických stran střední a východní Evropy. Všechny tyto organizace spolupracovaly především s Rádiem Svobodná Evropa v Mnichově, s redakcemi v Mnichově a NY a dalšími jako Hlas Ameriky ve Washingtonu, BBC v Londýně, Rádia Vatikán, nebo Deutsche Welle. Přes rozsáhlou činnost, zejména z počátku, se nikdy nestala Rada Svobodného Československa mohutným a dobře slyšitelným hlasem nekomunistické, exilové republiky. Problém zahraničních institucí spočíval především v politické roztržitosti a později i v celosvětovém ovzduší. Zatímco počátek padesátých let se nesl v duchu příprav na třetí světovou válku a podpora československého protikomunistického hnutí se jevila jako dobrá strategie západu, jehož cílem bylo rozložit nepřítele zevnitř. V polovině padesátých let dochází k určitému zklidnění celosvětové krize a poražení SSSR je předpokládáno spíše na poli vojenskopolitickém a ekonomickém (v 80. letech se tyto prognózy ukazují jako správné a dochází k rozpadu SSSR). Právě v této

---

¹⁰⁴ Více o třetím odboji: RADOSTA, PETR, Protikomunistický odboj. Historický nástin. Str. 12, Praha 1993; ČAPEK, MILOSLAV, Poražení vítězové. Kapitoly z třetího odboje. Praha 2003. DVOŘÁKOVÁ, ZORA, Z letopisů třetího odboje. Hříbal, Praha 1992 HEJL, VILÉM, Zpráva o organizovaném násilí. Universum, Praha 1990. MASIN, BARBARA Odkaz. Pravdivý příběh bratří Mašínů. Praha 2005 NĚMEČEK, JAN, Mašinové – zpráva o dvou generacích. Praha 1998

době, v polovině padesátých let, pak už přestává Rada Svobodného Československa být pro západ přitažlivá a užitečná a ztrácí významnější podporu. Ačkoliv i dále podniká různé protirežimní akce a formuje odpor, ztrácí na účinnosti.¹⁰⁵

Tehdy dochází k oslabení protikomunistických akcí i na území Československa, většinu ilegálních skupin komunisté totiž odhalili, jejich členy pozatýkali a v lepším případě je poslali na mnoho let do vězení. V druhé polovině padesátých let už tolik projevů třetího odboje není známo, přesto protikomunistické postoje a nálady v části společnosti přetrvávají dále a naplno vypuknou opět v roce 1968. Ani dvacetileté období, které následovalo po srpnu 1968, už se neneslo v duchu aktivního protikomunistického odboje, ovšem bylo by schematické a nepravdivé tvrdit, že třetí odboj v této době zaniká úplně nebo je pasivní. Svá doba si žádá i své specifické formy odporu. V normalizačním socialismu ke slovu přichází další etapa protikomunistické resistance-disidentské hnutí, zejména Charta 77, dále K 231, KAN a několik dalších.¹⁰⁶

7.1.2. zhodnocení třetího odboje

Hlavním cílem probádání protikomunistického odboje není jen upozorňování na to, čeho se komunistická represivní složka dopouštěla (nedůstojné a nelidské vyšetřovací metody StB, zmanipulované politické procesy, většinou na politickou objednávku, nesnesitelná situace v komunistických věznicích a táborech nucených prací, nezákonnosti soudních procesů a překročení výkladu práva a ústavy, ponížení a degradace politických vězňů, vyloučení těchto osob ze společenského života a jejich následný odsun na dno společnosti). Hlavním zájmem studia třetího odboje a všeho, co s tím souviselo, by mělo být vytvoření základní charakteristiky třetího odboje. Mělo by se jasně a zřetelně říct, jaká pozitiva ale i negativa tato netolerance ke komunistické diktatuře přinesla a v čem tkví zásluha všech účastníků třetího odboje, protože snaha o zachování demokracie jak v Československu, tak v lidském myšlení a konání si vždy zaslouhuje pozornost, obdiv, ale především kritické zhodnocení.¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ BABKA Lukáš – VEBER Václav (eds.): Za svobodu a demokracii III. Třetí (protikomunistický) odboj. Univerzita Hradec Králové a Evropské hnutí v ČR, Praha 2002

¹⁰⁶ Více o normalizačním odporu : BLAŽEK, PETR (ed.), Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968–1989. Praha 2005.

¹⁰⁷ DVOŘÁKOVÁ, ZORA, Z letopisů třetího odboje. Hříbal, Praha 1992.

7.2. Černý lev 777

Zvolila jsme poněkud širší úvod, abych osvětlila nejen význam, ale i samotnou podstatu třetího odboje, který ji utvářel. Vystala zde velmi komplikovaná situace pro obyvatelstvo, které se odmítalo smířit s komunistickou perzekucí. Lidé, kteří přežili hrůzy druhé světové války a fašistické diktatury byli najednou vrženi prakticky do té samé situace nemnoho let po skončení války. Do období, kdy jedna strana, jedna ideologie si opět osvojuje právo na lidský život, jednání i myšlení. Možná se většina z nich cítila jako ve zlém snu, určitá část obyvatelstva byla otupena, další zfanatizována, a nakonec jen malá část byla odhodlaná bojovat. Znova!! Těžší a beznadějnější se jim musela zdát jejich situace bez organizace, struktury, vedení a podpory. Pro mnoho lidí bylo proto mnohem jednodušší podvolit se systému, raději si nezpůsobovat těžkosti, a nikomu to nemůže být vyčítáno. Přesto se po celém území republiky našlo dost lidí, kteří byli ochotni nejen riskovat vězení, ale položit i svůj život za zachování demokracie a svobodné republiky.

Okolí Sedlčan bylo považováno za zemědělský kraj, navíc se silnými náboženskými tendencemi. Kolektivizace zde probíhala těžko a složitě, většina drobných rolníků se nechtěla vzdát svých usedlostí, která se dědila z generace na generaci po celá staletí a většina současných majitelů měla ke svému dědictví vřelý, hluboce zakořeněný vztah.

7.2.1. kdo byl kdo

Přesně z takového prostředí pocházeli hlavní členové ilegální skupiny Černý lev 777. Tato skupina vzniká někdy během prvního půl roku 1949. Původ jejich označení není jasný, pravděpodobně je tu jistá souvislost s podobným jménem odbojové organizace, působící za 2. světové války. Nicméně číslu 777 doplňují členové až o něco později, zřejmě pro lepší zapamatovatelnost a odlišení se od jiných podobně zaměřených skupin. Jejich úsilí by se dalo shrnout do několika základních tezí:

- shromažďovat zbraně, střelivo, munici=>zbrojení, příprava na válečný konflikt
- zavražďování funkcionářů KSČ
- bránit kolektivizačnímu úsilí KSČ na vesnicích, zabránit vytváření JZD
- pokusy navázat kontakt se zahraničními agenty

Hlavními iniciátory Černého lva 777 byl Jiří Řezáč a Jaroslav Sirotek, kteří brzy zapojili do svých plánů i Bohumila Šímu a postupně svoji skupinu rozšířili o Josefa Nováka, Jiřího Dolistu, Karla Kotheru a Ladislava Šimka. O jejich činnosti ale zřejmě vědělo mnohem více lidí, kteří jim buď aktivně pomáhali (např. sháněním zbraní) nebo alespoň pasivně přihlíželi.

Za jejich vrcholné akce je považováno vyhození sekretariátu Okresního výboru KSČ v Sedlčanech v červenci 1949 a velmi podobná akce v Milevsku v květnu 1950, kde navíc zahynul příslušník SNB. Jejich působení by se dalo vymezit hranicemi středních a jižních Čech: Sedlčansko, Petrovicko a Milevsko.

Pár biografických informací o hlavních aktérech:

Jiří Řezáč

- *1928
- rodiče vlastnili polnost o rozloze 4,5 hektaru nedaleko Obděnic
- otec byl starosta Obděnic
- v roce 1947 vstoupil do Sdružení katolické mládeže
- důvěrník okresního oddělení ministerstva vnitra v Milevsku, důvěrník při okresní zemědělské komisi v Milevsku, vedoucí Svazarmu v Obděnicích
- v roce 1951 si podal přihlášku do KSČ, zamítnuto

Jaroslav Širotek

- *1923
- soukromý zemědělec-v roce 1950 převzal rodinný statek v Radešicích o rozloze 3, 25 ha
- v roce 1946 vstupuje do sociální demokracie, po sloučení s KSČ je v roce 1950 z KSČ vyloučen, byl členem Akčního výboru Národní fronty v Obděnicích

Bohumil Šíma

- 1928
- žil na samotě Na Roudnici u osady Kojetín, obec Hrazany
- do r. 1951 vlastnila jeho rodina parní pilu, kde po celou dobu pracoval; poté se stal dělníkem v n.p. Janka v Milevsku
- sympatizoval s Československou stranou lidovou

Josef Novák

- 1923
- rodiče vlastnili statek o 30 ha v Pořešíně, po roce 1948 měli problémy plnit odvody, hospodářství upadalo; v polovině 50. let byla rodina ze statku vystěhována
- byli přívrženci Československé strany lidové
- švagr Jiřího Řezáče

Jiří Dolista

- *1929
- v Pořešíně měl hospodářství o 3 ha
- obchodním příručím v družstvu Družka Praha; od roku 1953 úředníkem v Posádkové správě Kbely
- nebyl politicky organizovaný; členem ROH

Karel Kothera

- 1927
- žil v Hrejkovicích
- vyučený zedník, po roce 1948 se stal střelmistrem
- byl členem KSČ v letech 1945-1948

Ladislav Šimek

- 1912
- žil v Milevsku
- vyučil se puškařem; od roku 1950 pracoval jako vedoucí prodeje loveckých potřeb
- nebyl politicky organizovaný, názorově měl nejbližší k sociální demokracii

Dalo by se u nich najít mnoho společných znaků. Byli vychováni v převážně katolickém prostředí a po celý život vykazovali silné náboženské cítění, zejména tedy Jiří Řezáč a Karel Kothera. Všichni pocházeli ze zemědělských rodin, to znamená, že se jich stejně jako většiny obyvatel sedlčanského-zemědělského okresu silně dotýkala násilná kolektivizace. Prošli si i stejnými fázemi nesouhlasu s politikou KSČ, poslouchali zakázané rádio Svobodná Evropa nebo odevzdali při volbách bílé lístky. Jejich zradikalizování přichází až po zkušenostech reálné politiky nové nomenklatury.

7.2.2. průběh akcí

První jejich společnou akcí se stalo přerušení elektrického vedení do obce Nechvalice v noci z 29. na 30. dubna v roce 1949. To tehdy provedl jen Jiří Řezáč s Jaroslavem Sirotkem (vůdčí osobnosti ČL 777, další se přidávali postupně, proto největší zodpovědnost a rizika stále nesli tito dva muži). Na této schůzi se mělo projednávat založení JZD, Řezáč a Sirotek se tomu tak snažili zabránit.

Dále následovala 17. května mezi Nechvalicemi a Bratříkovicemi střelba na Stanislava Čiháka, újezdního tajemníka pro obce Nechvalice, Ředice, Počepice, Vysoký Chlumeč, Pořešice, Hrabří, Oříkov a Libíň. Zdál se jim příliš horlivý, a proto ho chtěli zastrašit, ovšem nezamýšleli ho zabít. Ačkoliv tento incident vyšetřovaly příslušné orgány, nebyly moc

úspěšné. Možná i proto, že formou letáků bylo obyvatelům blízkého okolí vyhrožováno, aby nevypovídali nějakým ukvapeným svědectvím. Tehdy se už podepisují plným jménem Černý lev 777. V průběhu jara / léta se ke skupině přidává Bohumil Šíma, Josef Novák a Jiří Dolista. První úkol, který je čekal, byla nutnost opatřit municí, střelivo a zbraně.

O následující akci v Sedlčanech bude pojednávat další kapitola samostatně, proto automaticky navážu na události po tomto incidentu z léta 1949. Po prvním útoku v Sedlčanech si uvědomili, jak velký ohlas vzbudili, ale zároveň pochopili, že ojedinělý případ útoku nic nezmuže. Chtěli pokračovat v dalších bombových útocích. Problém nastal v okamžiku, kdy se mělo rozhodnout, kde to provést. Sekretariát v Sedlci-Prčici nedostačoval díky malé velikosti, navíc hned vedle bydleli civilisté. Sekretariát v Neveklově zase nevyhovoval pro svoji značnou odlehlost. Kvůli všem těmto skutečnostem se nakonec rozhodli pro sekretariát ÚV KSČ v Milevsku.

Akce v Milevsku se účastnili Řezáč, Sirotek, Šíma, Dolista a Novák. V noci ze soboty na neděli 13. – 14. května 1950 spáchali atentát na sekretariát ÚV KSČ na náměstí čp. 123 téměř identickým způsobem jako v Sedlčanech. Kromě zdemolované části přízemí a zničeného vybavení sekretariátu, výbuch smrtelně zranil příslušníka SNB Josefa Skopového. Případ začala okamžitě vyšetřovat Státní bezpečnost z Krajské správy ministerstva vnitra v Českých Budějovicích. Touto akcí vyvrcholila odbojová činnost skupiny Černý lev 777. Odbojáři se stahují do bezpečí, nastává útlum, ukrývají zbraně, střelivo i municí.

Co je vedlo, k tomuto kroku? Většina účastníků protikomunistického odporu pokračovala ve svých akcích až do konce, dokud je nechytili, nezavřeli či nepopravili. Můžeme zřejmě správně usuzovat, že pro muže z ČL 777 bylo obtížné srovnat se s usmrcením lidské bytosti a vlastní zjevnou vinou v této záležitosti. Ani situace Československa na mezinárodním poli nevzbuzovala moc nadějí, pomoc ze zahraničí byla téměř minimální a stále klesala. O to horší se jevila napjatá atmosféra doma. Komunismus se v českém prostředí už plně zabydlel, mnoho lidí se s vyvstalou politickou praxí smířilo, většina odpůrců byla definitivně nebo alespoň nadlouho umlčena a vyhlídky do budoucnosti se nelepšily.

Navíc jak Bohumil Šíma, tak Dolista i Řezáč absolvovali v letech 1951-1953 povinnou vojenskou službu a neměli tak příležitost ani čas pokračovat ve svých akcích. Přesto neustále zůstávali ostražití a i nadále se vyzbrojovali (například při pokusu o vloupání do MNV v Obděnicích, při kterém byli vyrušeni). V noci z 30. dubna na 1. května napsali na silnici mezi Petrovicemi a Milevskem několik výhrůžných výroků: **Poslední komunistický 1. máj, Ať žije Amerika a Den odplaty se blíží, víme o všech komunistech.**

7.2.3. chyčení Černého lva 777 a následný trest

Jak to, že došlo k zatčení celé skupiny až po pěti letech od jejich vzniku a jejich nejdůležitějších akcí? Těch důvodů se najde hned několik. Na začátku padesátých let se vyrojilo mnoho nepříjemných incidentů na sedlčanském okrese. Ve Voticích byl 8. června 1951 zavražděn zemědělský tajemník Václav Burda. Navíc se v okolí hojně vyskytoval František Slepíčka, označovaný jako agent Luboš/někdy i Luděk1929, vojenský zběh a rodák z Voticka. Pohyboval se na mnoha okresech: Sedlčany, Dobříš, Milevsko i Votice. Právě o něm se předpokládalo, že je zapletený do vraždy Burdy. Dále vyhrožoval funkcionářům KSČ a MNV a vydával se za agenta západní rozvědky. V nepřítomnosti s ním byl veden monstrproces a ve dnech 12. – 14. února 1952 byl odsouzen k trestu smrti. Nakonec byl zastřelen v obci Dubno funkcionářem příbramského okresního národního výboru Františkem Brabcem 4. května 1955.

Po povinné vojenské službě byl Jiří Řezáč zaměstnán v Československé plavbě labsko-oderské a plavil se až do Hamburku, kde údajně navázal kontakt s cizí zpravodajskou službou (o spojení na západní rozvědku chybí důkazy, ačkoliv se tyto styky zřejmě zakládají na pravdě, avšak je zde i reálná možnost, že agenti, které Řezáč považoval za západní byli ve skutečnosti členové české kontrarozvědky).

A poslední, zřejmě nejzávažnější událost, která vedla k zatčení, nakonec ani nezpůsobil nikdo z členů Lva. Kamarád Bohumila Šímy, František Pešička znal pravdu o aktivitě Černého lva 777, možná dokonce s touto skupinou spolupracoval. On udělal největší chybu v momentě, kdy se chlubil svojí slečně Zdeně Řezáčové, že zná velmi dobře členy ČL 777. Tato slečna ovšem pracovala na Okresním oddělení MV v Milevsku jako písařka a jako příkladná občanka vše nahlásila na okresní oddělení SNB.

Nedlouho poté 3. července došlo k tajnému zatčení Bohumila Šímy a Františka Pešičky. Během několika dalších dní 3. – 5. července 1954 byl zatčen i zbytek skupiny: Sirotek, Novák, Dolista, Kothera, Šimek a jako poslední Jiří Řezáč. Následovaly výslechy, domovní prohlídky, bylo zatčeno další množství lidí (ať už se nějak angažujících v této iniciativě nebo jen proto, že se znali se zatčenými). Během velmi krátké doby byli podezřelí transportováni do Českých Budějovic ke krajskému soudu.

Byl jim přidělen prokurátor JUDr. Karel Červený, který vypracoval obžalobu stojící na jednom zásadním bodě: spolčili se, aby rozvrátili lidově demokratickou republiku. Hlavní líčení probíhalo ve dnech 25. – 26. října 1954 před Krajským soudem ČB, který byl ale díky tomuto případu speciálně přesunut do Milevska. Za přesunem pojednávacího místa procesu stálo především propagandistické hledisko, lidé měli být vystrašeni a měli ztratit odvahu

k pokusům stavit se proti režimu. Proces se navíc jevil jako vhodný nástroj na donucení lidí k souhlasu s kolektivizací a dokonce i k vstupu do JZD. Předsedou senátu byl Karel Kapoun a jednalo se o veřejný proces.

Bohumil Řezáč, Jaroslav Sirotek a Bohumil Šíma dostali trest smrti. Josef Novák a Jiří Dolista byli odsouzeni k doživotí, Ladislav Šimek na 22 let a Karel Kothera na 21 let. Nejvyšší soud v Praze 3. prosince potvrdil všechny rozsudky s poukázáním na vysokou společenskou nebezpečnost. O milost prezidenta republiky Antonína Zápotockého žádali marně. *„Rozsudek smrti nad Jiřím Řezáčem, Bohumilem Šímou a Jaroslavem Sirotkem byl vykonán 10. Února 1955 ve věznici č. 2 v Praze na Pankráci v odpoledních hodinách. Jejich těla byla zpopelněna následující den a urny pod čísly utajení 62(Řezáč) 63 (Sirotek) 64 (Šíma) byly uloženy ve věznici č. 2 v Praze na Pankráci. O charakteru komunistického režimu svědčí to, že ještě 10. dubna 1955 matka Bohumila Šímy Marie nebyla o osudu svého syna informována a ještě jednou žádala prezidenta republiky o milost pro svého syna, který však byl již dva měsíce po smrti.“*¹⁰⁸

7.2.4. bombový útok na sekretariát OV KSČ v Sedlčanech

Proč si na začátku své odbojové kariéry vybrali zrovna sekretariát OV KSČ? Zřejmě byli inspirováni podobným útokem v Ústí nad Labem, kde byl také vyhozen sekretariát okresního výboru do povětří. I když neměli mnoho zbraní, sebevědomí jim rostlo přiměřeně jejich čím dál smělejšími činy. Jiří Řezáč a Jaroslav Sirotek si vlastnoručně vyrobili nálož v Sirotkově domě. K Sedlčanům je dovezl na motocyklu Bohumil Šíma a zanechal je na okraji Sedlčan, pěšky se dostali až k sekretariátu, tehdy sídlícího v Palackého ulici č. 42.

Sirotek krátce po zatčení popisuje akci takto: *„Před budovou okresního sekretariátu KSČ jsme se zastavili [Jiří Řezáč a Jaroslav Sirotek] a prohlédli jsme si okolí, zda se v blízkosti někdo nenachází. Když jsme zjistili, že nikdo nablízku není a [že] je všude klid, vytáhl jsem z aktovky připravenou nálož, zápalkami jsem zapálil zápalnou šňůru a nálož jsem vhodil zavřeným oknem do místnosti okresního sekretariátu KSČ, a to do trojdílného okna z ulice. Okno se nárazem nálože rozbilo a nálož spadla na do místnosti. [...] Ještě než jsme přiběhli na konec města, uslyšeli jsme výbuch“.*¹⁰⁹

¹⁰⁸ BURSÍK, TOMÁŠ, Osud odbojové organizace Černý lev 777; str. 71; Odbor archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra České republiky; Praha 2007, s. 112

¹⁰⁹ Archiv bezpečnostních složek, f. vyšetřovací spisy, a.č. V-854 Č.B., Řezáč Jiří a spol., skup. sv.: protokol o výpovědi s Jaroslavem Sirotkem ze dne 4.7.1954

Po výbuchu oba v klidu odešli směrem ven z města, na okraji Sedlčan je vyzvedl opět Šíma a společně pak všichni tři odjeli domů. Výbuch zdemoloval celou místnost i s vybavením z vedlejší místnosti. Újezdní tajemník Josef Kymla, který měl tu noc pohotovostní službu, byl naštěstí ve vedlejší místnosti, čímž si patrně zachránil život. Jiří Řezáč o tom zpětně informoval Nováka a Dolistu.

Tato akce způsobila na Sedlčansku očekávaný rozruch, ihned po výbuchu příběhlo k místu incidentu několik lidí. V té době byl okresním tajemníkem KSČ František Kupeček. Ve své zprávě SNB označil obyvatele sedlčanského okresu za reakční, neopomněl se zmínit o těžké transformaci zemědělského okresu a poukazoval na stále silné náboženské vlivy. Kdo může stát za tímto útokem? Nikdo nevěděl a nikdo si ani netroufl hádat. Vyšetřování nepřinášelo prakticky žádné výsledky, ačkoliv byl prověřován poměrně velký počet lidí, kteří byli známi vůči republice negativním až protikomunistickým postojem. Zatímco občané vyvozovali divoké spekulace, kdo je tajemným atentátníkem a SNB horečně hledala viníka, skupina okolo Jaroslava Řezáče přemýšlela, co dál a pomalu se začala připravovat na další útok v Milevsku.

7.2.5. pohled ze strany OV KSČ

Už známe pohnutky hlavních aktérů i průběh všech akcí, jak ale vypadala situace na druhé straně tohoto měření sil? Jak reagovala místní KSČ? Očekávala tento útok? Podle zápisů ze schůzi předsednictva OV KSČ se komunističtí představitelé cítili minimálně znepokojeně. Ale proč? Přerušení elektrického vedení by se dalo považovat za vandalský čin a střelba na újezdního tajemníka zase jako vyřizování soukromých sporů. Přesto během června sílila nervozita předsednictva OV KSČ. Poslední schůze před inkriminovaným útokem proběhla 29. 6. 1949. Řešily se zde kromě běžných věcí jako sklizeň obilí, technizace statků nebo pokračování v zakládání JZD i velmi zajímavé věci jako kádrové posudky, nebo nedostatečné výsledky protikatolické akce. Nejdelší část jednání byla nakonec věnována otázce vnitřního zabezpečení strany.

Cituji: „K otázce vnitřní zabezpečení strany vyzdvihl [současný předseda OV KSČ Kupeček] ostrážitost a bezpečnost okresních sekretariátů a důsledné provádění nočních služeb na okresních sekretariátech. Konání schůzi OAV-NF a OV-KSČ jest věcí důvěrnou a tajnou. Bude postaráno aby vchody do místností, kde se tyto schůze budou pořádat, byly zabezpečeny a stráženy. Nedovolit přístup nepovolanych osob do těchto schůzi. – Nikomu nepodávat zprávy o státní bezpečnosti nebo straně samé. Každý funkcionář okresu bude bezpodmínečně vykonávat důsledně všechny svěřené funkce úkoly z nich vyplivající a zachová o všech těchto

věcíh naprostou mlčenlivost a důvěrnost. Dále přečetl s. Kupeček plán nočních služeb na okresním sekretariátě a plán služeb ve svátečních dnech na dobu jednoho týdne. Tento plán byl jednomyslně předsednictvem schválen beze změny.“¹¹⁰

Seznam služeb na hlídání sekretariátu byl schválen. Je zřejmé, že příslušníci nejužšího vedení OV KSČ v Sedlčanech tušili, že situace na okrese není nejkldnější. Napětí a nesouhlas obyvatelstva, které se nechtělo smířit se socializací vesnic, následovanou tuhou kolektivizací, právě vrcholilo. Hrozba místní protikomunistické odbojové skupiny jim jistě tanula na mysl, obzvláště když takové skupiny vznikaly všude v republice v hojném počtu a jejich činy byly stále smělejší a nebezpečnější. “Nehody“, které se stávaly na okrese, se tak v jiném světle mohly jevit buď jako nesmyslná paranoia nebo jako menší sabotážní útoky, které jsou jen předzvěstí většího, pro stranu fatálnějšího ohrožení. Následující události daly za pravdu obávajícímu se předsednictvu OV KSČ. Dne 3. července byl Řezáčem a Sirotkem vyhozen do vzduchu sekretariát, kde ještě před 4 - mi dny rokovalo vedení okresní KSČ.

V zápisu schůze byl jeden odstavec kompletně zabarven, taková cenzura je v příslušných dokumentech vidět poprvé, většina schůzí plynula ve stejném duchu, bod po bodu podle zavedených pravidel. O čem se tam vlastně psalo, dnes můžeme už jen spekulovat.

7.2.6. informační temno

Ještě mnohem zajímavější je skutečnost, že z následujícího měsíce se žádné zápisy ze schůzí OV KSČ nedochovaly. Lze předpokládat, že se schůze po zničení budovy okresního sekretariátu neměly kde konat, ale Sedlčany jako okresní město mělo určitě k dispozici několik vhodných prostor. Je na pochybách, zda by se kvůli útoku přerušila veškerá činnost a agenda OV KSČ. Pokud se schůze konaly, hlavním tématem se stal zajisté atentát, jeho příčiny a především následky pro celý okres. Alespoň zčásti nám tyto materiály mohly reflektovat první kroky předsednictva, míšení paniky se strachem vedoucích funkcionářů OV KSČ. Škoda, mohli jsme se dozvědět, jakým směrem se rozběhlo pátrání po pachatelích.

Jediným zdrojem se tak stávají zprávy vyšetřovacích orgánů. Ministerstvo vnitra v Praze hned 3. července 1949 obdrželo dálnopis, ve kterém stálo: „*Hlásím, že dnes 3. 7. 1949 kolem 1.25 hod. Byly neznámým pachatelem vhozeny do okresního sekretariátu v Sedlčanech 2 granáty nebo 2 pumy. Sekretariát byl úplně zdemolován. K úrazu neb o život nepřišel nikdo. Po pachatelích bylo okamžitě zahájeno usilovné pátrání. Krajské velitelství NB Praha, krajský velitel NB plk. Jahelka.*“¹¹¹

¹¹⁰ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 4, i. č. 23, III. Zápisy z předsednictva

¹¹¹ ABS, f. Různé bezpečnostní spisy po roce 1945, sign. 304-273-2, dálnopis krajského velitelství Praha č. 197

Po této zprávě se rozběhlo pátrání, které vyvrcholilo o pět let později zatčením lidí ze skupiny Černý lev 777. Řezáče a spol. čekala v červenci 1949 ještě dlouhá cesta k “popravčí čtetě“. Dalo by se spekulovat, zda si plně uvědomovali, kam až je může tato nelegální činnost dovést a zda byli připraveni nést následky, které jim to přineslo. Bojovali za zachování demokracie a svobody člověka a přitom člověku vzali život. Hrdinové nebo zločinci? To si každý musí zodpovědět sám.

7.2.7. dozvuky skupiny Černý lev 777

Závěrečnou podkapitolu bych chtěla věnovat posledním zmínekám o činnosti ČL 777. Je to zajímavý exkurs do myšlení té doby. Jak lehko se nechá zneužít spravedlivý boj proti diktatuře k boji s třídním nepřítelem. Ti, kteří chtěli zlepšit svět, vrátit do života hodnoty spojené s mírem a demokracií byli naopak označeni jako velezrádci a zločinci. Jsme zde svědkem typického posunu pojmů tzv. pedagogiky lži, která tak určovala dobu, v níž žili. Lež je pravda, pravda je lež, dobro je zlo, zlo je dobro, odbojář je zločinec, soudruh je hrdina. Naproti tomu, aby svojí odbojovou činností něčeho významného dosáhli, naopak upevnili komunistický systém. Tak jako všichni ostatní účastníci třetího odboje se stali vítaným a dobrým nástrojem k zakořenění zhoubné komunistické totality.

„Odhalit hmušnou tvář vlastizrádné reakce, vytáhnout ji na světlo z jejich špinavých podzemních děr, včas zmařit a zmařit i každý sebemenší pokus o zdržení a stížení našeho skvělého nástupu v před – k socialismu – to je důležitý úkol všech komunistů a nejen komunistů, ale všech vlastenců. Ať pracují kdekoliv.“¹¹² Na okresní konferenci, konané v dubnu 1950, se už mnohem více účastníků profiluje proti vnitřnímu nepříteli, než o rok dříve, kdy většina delegátů jákala nad Vítězným únorem a zmohla se na nemastnou neslanou kritiku imperiálního západu. Ale v roce 1950 už se komunisté cítili silní ve svých pozicích, nadeřinovali své nepřátele a tvrdě se proti nim postavili. *„Do bezpečnosti a ostražitosti musí se zapojit široké masy, neb se nemůžeme spoléhat jen na SNB nebo nějakou vojenskou stráž. (...) Je proto na nás, abychom do širokých mas přenesli boj a nenávisť proti všem našim nepřátelům, kteří se snaží přerušit naši cestu k socialismu.“¹¹³*

K samotnému incidentu se vyjádřil jen předseda OV KSČ s. Řezáč: *„Vybombardování sekretariátu v létě minulého roku upozornilo naše soudruhy, že třídní nepřítel tu je a že se nešití použít proti nám i takovýchto prostředků. Přesto setkáváme se s případy, kdy soudruzi opomíjejí zásady bdělosti. Zvýšit bdělost a ostražitosť předpokládá zbavit především stranu*

¹¹²SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany, 1947-1960, kart. 1, i. č. 2, Okresní konference 15. – 16. dubna 1950

¹¹³SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany, 1947-1960, kart. 1, i. č. 2, Okresní konference 15. – 16. dubna 1950

všech kazů. ¹¹⁴ Tendencí komunistických funkcionářů ohledně této události byla snaha spíše o tom moc nemluvit a dělat, že se nic nestalo. Zarážející je i skutečnost, že si atentát na sekretariát OV KSČ nepamatují i leckteří pamětníci. Věděli, že se něco stalo, ale prý se o tom nesmělo mluvit a žádné podrobnosti nevědí.

Co se týče místních novin – Vesnické noviny začaly pravidelně vycházet až v roce 1950. Ačkoliv vzniklo i pár čísel v roce 1949, ty se ještě plně věnovaly zemědělské činnosti okresu, zpolitizování a “*hon na čarodějnice*“ začíná až v následujících letech. Zmínka v novinách o činnosti Černého lva 777 byla v předposledním čísle roku 1954, kde byl článek pojednávající o politickém procesu se členy Černého lva. Procesu v Písku se zúčastnila delegace ze Sedlčan. Tvořila jí různorodá směsice lidí z průmyslu, zemědělství a státní sféry, výlet dostali zřejmě za zásluhy. Článek byl plný záště, nenávisti a zloby, autor článku byl nadšený, že hlavní viníci dostali trest smrti a podivoval se nad shovívavostí nad ostatními obžalovanými. Prý 20 let vězení ani doživotí nebyl dostačující trest pro třídní nepřátele, záškodníky, rozvraceče republiky a velezrádce.

7.3. Katolická akce

Tzv. **Katolická akce** byla státem řízená organizace založená dne 10. června z popudu představitelů KSČ za pomoci tzv. vlasteneckých kněží. Nejednalo se o skutečnou Katolickou akci, pouze využívala věhlasu původní Katolické akce vzniklé v roce 1922 na popud tehdejšího papeže Pia XI. Účelem komunistické Katolické akce (KA) mělo být získání podpory pro novou dohodu mezi československým státem a katolickou církví. Komunisté si přáli udělat z katolické církve národní církev nezávislou na Vatikánu, ale na státu. Představitelé církve samozřejmě nehoráznou dohodu odmítli, ale “vlastenečtí“ kněží měli manifestovat názor tzv. pokrokových kněží a samotných věřících. Celá akce vznikla za účelem přijetí této smlouvy pražským arcibiskupem Beranem.

Katolická akce se ustavila za účasti přibližně 70 duchovních a údajně ji mělo podporovat mnoho dalších. Záhy vznikaly krajské a okresní výbory Katolické akce. Nejmasověji se získávala podpora pro Katolickou akci mezi nekomunistickými věřícími, sbíraly se podpisy a pořádaly se souhlasné manifestace. Akce skončila naprostým nezdarem. Biskupové velice ostře odmítli novou Katolickou akci a vydali její kritiku v pastýřském listě *Hlas biskupů a ordinářů věřícím v hodině velké zkoušky*. Vzápětí Vatikán exkomunikoval lidi, kteří do tzv. “Katolické akce“ vstoupili, nebo ji nějakým způsobem podporovali. Celá akce

---

114 SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany, 1947-1960, kart. 1, i. č. 2, Okresní konference 15. – 16. dubna 1950

se zdiskreditovala, když vyšlo najevo, že mnoho podpisů bylo získáno podvodným způsobem. Komunistický režim tvrdě postihoval kněze, kteří četli v kostelích zakázané pastýřské listy nebo “neplnili své povinnosti“. Někteří z nich dokonce skončili ve vězení. Na jaře 1950 ve vší tichosti byla organizace pro téměř nulovou podporu veřejnosti rozpuštěna.

Průběh Katolické akce na zdejší okrese se samozřejmě řešil i na chůzi předsednictva: „S. Kratochvíl konstatuje, že podle zatím došlých hlášení toto prohlášení podepsalo 1 150 věřících ze 28 obcí a 2 závodů. Při průběhu této akce dále konstatuje s. Kratochvíl, že tuto věc např. v okresní národní pojišťovně nepodepsali ani ti nejpovolanější z řad našich soudruhů. Kromě toho s. Jarůšek, který obcházel s podpisovým archem úřady a občanstvo v Sedlčanech se nepěkně o této věci vyjádřil, že je to násilí, páchané na lidech a nemá naprosto kladný poměr k dnešnímu lidově-demokratickému usnesení.“¹¹⁵ S. Jarůška samozřejmě kvůli takovým řečem propustili ze služeb ONV v Sedlčanech a bylo proti němu zavedeno i disciplinární řízení. Dále se projednává: „Pastýřské listy tuto neděli byly čteny ve všech kostelích. Pouze v Kamýku, Svatém Jáně a ve Vojkově čteny nebyly. Záleželo na přesvědčení kněží, a neměli být nikým upozorněny, aby tyto pastýřské listy nečetli. Z přesvědčení tento pastýřský list nečetl jen farář ve Vojkově. V Kamýce byl na tuto věc farář upozorněn členem SNB a ve Sv. Jáně farář nebyl přítomen“¹¹⁶. O měsíc později se o stavu Katolické akce informuje v tom smyslu, že v současné době je Katolická akce v klidu a mezi lidmi není diskuse o vatikánském vylučování komunistů a jejich přívrženců z církve. „Katoličtí činovníci jsou v akci, pořádají přednášky o církvi se zaměřením proti lidově demokratickému řádu. Na nedělní kázání 17 t. m. četlo prohlášení katolického duchovenstva zaměřeného proti katolické akci 10 farářů. 5 farářů prohlášení katolického duchovenstva nečetlo. Jest utvořen výbor katolické akce v okrese, který ihned zahájí činnost. Složení tohoto výboru je schváleno předsednictvem KSČ.“¹¹⁷ Právě výbor Katolické akce sehrál svoji smutnou roli i v případě odsouzení děkana F. Bučila. Stejně tak jako vyprchala Katolická akce na republikové úrovni, přestali o ní mluvit i okresní funkcionáři v Sedlčanech na přelomu roku 1949/1950.

---

¹¹⁵ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 4, i. č. 24, III. Zápisy z předsednictva

¹¹⁶ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 4, i. č. 24, III. Zápisy z předsednictva

¹¹⁷ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 4, i. č. 24, III. Zápisy z předsednictva

7.4. akce Kulak

Ve chvíli zakládání nových zemědělských družstev se stal vesnický boháč úhlavním nepřítelem JZD. Vina zpomalování kolektivizace padala na hlavu kulaků. Stále více se ozývaly námitky, aby se za stroje vesnickým boháčům vůbec neplatilo, nedávalo jim úvěr, a požadovalo se okamžité vrácení půjček. V březnu 1951 byly vydány další směrnice, jak by se prostý občan měl chovat k nepříteli. Nejradikálněji se vyslovil ministr Ďuriš, který měl s vesnickými boháči vlastní plány. Chtěl, aby byli vystěhováni a nezůstávali na svém místě, pokud by na ně byl uvalen nucený acht. O vystěhování mělo rozhodovat tzv. oknové schéma s členěním zemědělců na různé zemědělské oblasti-řepařské, obilnářské atd. Vesnickým boháčem byl označen i ten člověk, který si po válce vybojoval nejlepší hospodářství po Němcích, ačkoliv dříve býval bez půdy a majetku. Přišla další rezoluce o vyloučení všech zemědělců z JZD a z KSC, kteří vlastní usedlost o výměře nad 15 ha. Týkalo se to počtu 6 482 rolníků. V květnu 1951 se vydalo tajné usnesení, že mají být vysídleni, že se s nimi jednalo doteď moc benevolentně. Vedení strany žádalo přísnější postihy a tresty. Veškerou hospodářskou činnost takto označených sedláků stát zpochybnil a zkriminlizoval, došlo ke konfiskaci jejich majetku a uvalení nucené správy. V ČSR se začal vyostřovat problém se zásobováním, chyběly základní potraviny jako maso, sádlo atd. Zásah proti kulakům přišel komunistům docela vhod. Hlavním cílem komunistických pohlavárů bylo obrátit občanskou nespokojenost proti vesnickým boháčům. Vydal se „*Výnos o postupu proti sabotérům zásobování obyvatelstva masem*“, který měl zabránit v rozvracení zásobování obyvatelstva. Každý okres měl vytipovat jednu či dvě obce s větším počtem vesnických boháčů a najít proti nim dostatečné usvědčovací důkazy. Všechna opatření byla zatím tajná. Došlo k okamžitému rozdmýchání nenávistné propagandy, která pracovala se závistí, záští, nenávistí a sobeckostí obyčejných lidí. V červenci bylo vydáno nepopulární zásobovací opatření, údajně kvůli kulakům. Veřejnost byla propagandou připravena, funkcionáři znali své úkoly a tak se jen čekalo se na pravý okamžik.

Dne 3. července vypukla aféra Babice, která nastartovala akci plnou zatýkání. Od léta 1951 přibývalo souzených sedláků, každý okres měl absolvovat alespoň jeden veřejný proces. „*Obžaloby přímo stereotypně opakovaly trestné činy neplnění a sabotáže dodávek zemědělských výrobků, kritické výhrady ke kolektivizaci zemědělství, spolčování rolníků proti vstupu do JZD nebo údajnou rozkladnou činnost v JZD a státních statcích.*“¹¹⁸ Během přelíčení se ukazovaly nalezené zásoby obilí, masa atd., zloba občanů překročila veškeré

---

¹¹⁸ JECH, KAREL, Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy, Vyšehrad 2008, s. 111

hranice a přerostla až do panické hysterie. Veřejné procesy jitrily vědomí lidí, občané pak přijímali různá opatření, která sedláky a jejich rodiny diskriminovala v zásobování. Procesy s vesnickými boháči tak splnily svůj hlavní úkol. Zastrály vzdorující sedláky a menší zemědělci podepisovali vstup do JZD. Okresní soud přesto jen zřídka uložil trest k vystěhování z obce.

Tak vypadala situace v polovině roku 1951. Kontrolovalo se zejména plnění výrobních a výkupních úkolů, protože to technologicky nebyl takový problém uhlídat. Řada sedláků byla proto odsouzena za velezrádnou a protistátní činnost. Okresní soudy odsoudily v lednu – dubnu 1951 za činy proti zemědělské politice celkem 389 lidí, z toho 44 zemědělských dělníků, 292 rolníků do 20 ha a 53 sedláků nad 20 ha.¹¹⁹ Vesniční boháči byli považováni za hlavní viníky nedostatečného zásobování, přesně této formuli uvěřila široká veřejnost díky nenávislné a štvavé kampani komunistického režimu. Mohlo tak docházet ke stále smělejším nařizením vůči zemědělcům. Akci upravovaly Směrnice tří ministrů: Směrnice ministra národní bezpečnosti, ministra vnitra a ministra spravedlnosti o uspořádání některých poměrů rodinných příslušníků odsouzených vesnických boháčů.¹²⁰ Ta byla poslána v říjnu na kraj a stala se na dva roky závazným předpisem na všech úrovních KSČ. V kulackých kauzách se požadovalo zvýšení počtu trestů na vystěhování z obcí a mělo se to týkat i celých rodin. V ČSR začala éra absolutního zavádění represivních norem. Nejprve přišlo udání nebo označení sedláka za vesnického boháče, ten byl následně vzat do vazby, majetek mu byl zkonfiskován a po vynesení rozsudku měl tři dny na vystěhování. Soud se stal jenom představením pro veřejnost a tisk. Dohlíželo se na členy rodiny během odpykávání trestu zločince. Od 1. listopadu 1951 bylo tato nařizení koncipováno jako celostátní úkol, očekávalo se vystěhování několika tisíc selských rodin. Odsun se nesetkal ani s projevy nesouhlasu místních vesničanů. Za neplnění dodávek bylo viněno až 60 procent sedláků. V polovině roku 1951 se komunistická nomenklatura pokoušela zbavit nejmladší selské pokolení možnosti vzdělání, to se ovšem společnost ještě vzbouřila, proběhly demonstrace a nesouhlas mnoha škol, komunisté tak prosadili svou vůli až o rok později. Postupně docházelo k vyřazení spisovatelů ze společenského prostředí, protože ve svých dílech měli náboženské a vesnické náměty. V roce 1952 začaly probíhat procesy, kde padaly tresty doživotí i smrti. Na vesnicích vznikaly seznamy sedláků, kteří měli výměru 20-50 ha a ve svém okolí nebyli oblíbeni, dříve byli členy zakázaných stran a neplnili dodávky. Právě ti měli být určeni k hromadnému vystěhování.

---

¹¹⁹ JECH, KAREL, Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy, Vyšehrad 2008, s. 92

¹²⁰ JECH, KAREL, Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy, Vyšehrad 2008, s. 119

K dočasnému pozastavení přesídlování došlo vyhláškou ze dne 5. Května 1952 tajemníkem ÚV KSČ Jindřichem Eherem. Přesto už na jaře 1952 se zahájily kampaně, které měly za úkol nedovolit selským dětem odborně se vzdělávat, dále odstranit vesnické boháče, veřejně je zostudit, zesměšnit a postupně je dostat na okraj komunistické socialistické společnosti. Snahy odstranit děti ze středních zemědělských škol se setkal s lepším úspěchem než vloni. Děti nejen vlastníků výměry nad 20 ha, ale menších zemědělců v obilnářských nebo ovocnářských oblastech byly vyloučeny ze studia a umístěny na manuální práce, kde měly být převychovány. Během prověrek léto- zima 1952, bylo vyloučeno 505 žáků, děti musely opustit i všechny typy vysokých škol. Během kolektivistické krize 1953-1954 vylučování neprobíhalo a později prostě děti kulaků nebyly vůbec připuštěny k přijímacím zkouškám na střední či vysoké školy. Důvod vyloučení zněl „student nevyhovuje podmínkám kladeným na dnešní studenty vysoké školy.“ Postupně dochází k další reorganizaci MNV v roce 1952, kdy se tak likviduje činnost různých zemědělských sdružení a své postavení ztratila i kampaň. Od listopadu 1951 přicházejí na řadu vytvořené seznamy kulaků. Nakonec došlo k definitivnímu zrušení tvorby seznamů v prosinci 1953.

Pozastavení akce „Kulak“ z jara až do podzimu 1952 zapříčinil nedostatek vhodných pracovních a ubytovacích prostor, ačkoliv procesy dále probíhaly. Sítila bezradnost okresních funkcionářů. Probíhala další jednání a vytvářela se mnohá opatření. K plnému obnovení akce došlo v listopadu 1952, kdy vydali směrnice tři ministři zemědělství, vnitra a spravedlnosti. Byl vydán tajný rozkaz o vysídlování rodinných celků odsouzených vesnických boháčů. Zahájila se tedy tak další fáze akce, která měla mít především zastrasovací záměr, od srpna se úspěšně zvyšoval počet zemědělců, kteří vstupovali do JZD. *„Mocenské mechanismy se stále ještě cítily dostatečně silné k tomu, aby vnutily venkovu svoji politickou vůli a aby přitom podle potřeby libovolně využívaly nátlakové metody a silové nástroje.“*¹²¹ S druhou fází, která byla mnohem razantnější a silně se projevila i na Slovensku, se pojily značné hospodářské a politické problémy. Půdě se nedostávalo takové péče, jakou potřebovala, projevoval se hospodářský úpadek, špatně se obdělávala půda. Během vyvrcholení kolektivizační posedlosti a fanatismu, tak zároveň docházelo k nesmírné hospodářské ztrátě. Akce Kulak byla ve své podstatě velmi spleťtá a tajná. V kraji Praha, kam patřil i sedlčanský okres, bylo vysídleno 102 rodin. Chování přihlížejících vesničanů se projevovalo různě, příbuzní a nejbližší sousedé pomáhali s balením, ostatní postávali a přihlíželi nedaleko. Mnoho z nich to přijímalo jako hospodářskou a politickou nutnost. Postižení sedláci, kteří nebyli postiženi první fází vysídlování, buď hrdě vzdorovali, jiní

se spíše utápěli v depresích, dokonce žádali národní výbory, ať je zbaví půdy, že jsou stejně jednou nohu v kriminále, a někteří tak raději odcházeli do velkých měst věnovat se průmyslu. Nutno vidět náznaky radikálních snah přecházet k plošné likvidaci selského stavu jako třídy.¹²²

Jaro/ léto 1953 přineslo politické změny, došlo k amnestii nového prezidenta Antonína Zápotockého, vypukla měnová reforma, a zejména pokles politický kredit režimu mezi prostými vesničany. Hrozba propuknutí politické a sociální krize visela ve vzduchu, bylo potřeba uklidnit obyvatelstvo, projevit trochu mírnosti a vřelosti v politickém jednání. Akce byla nakonec pozastavena v červenci 1953 ministrem národní bezpečnosti, k formálnímu a úřednímu zastavení došlo až v roce 1954.

7.4.1. situace kulaků v sedlčanském okrese

„I další kulak Josef Kopka z Chramost č. n14 má stále obavu, čím bude po celý rok krmit, aby mohl správně dodávat mléko. Na předepsaných 10,260 listrů mléka dodal do července 1059l. Není divu, má-li krávy v tak špatném stavu. Za to však výborně krmí 3 kozy, které mu dají více mléka než 6 podvyživených krav. Ani vepřové maso neplní. Na 1795 kg dodal pouze 222 kg. Ale také z čeho by je dodal, když jmenovaný má tři svině, od kterých neměl za celý rok ani jedno sele. Hovězí dobytek se mu taky nedaří. Na celkovou dodávku 3475 kg dodal jen 222kg. Dobytek ve stáji je ve velmi špatném stavu. Na koně si však potrpí, ty má pěkné.“¹²³

Podobných článků si na stránkách Vesnických novin mohl tehdejší občan užít dosytosti. Objevovala se s pravidelnou přesností. Jedno číslo znamenalo alespoň jeden případ. Akce Kulak se tedy nevyhnula ani okresu Sedlčany. Vesnické noviny pravidelně přinášely soupisy “zákeřných“ zemědělců. V článcích se objevovala plná jména s adresou bydliště a plným rozsahem obvinění. Hromadila se obvinění proti vesnickým boháčům, zvyšovala se paranoia: „Již v minulém ročníku Vesnických novin seznamovali jsme naši veřejnost se sabotážemi, kterými kulaci, nepřátelé socialistické vesnice narušují náš hospodářský plán a těžce poškozují zásobování pracujících. Když naše země nastoupila cestu k socialismu, kulaci ze svých třídních zájmů se postavili proti socialistické výstavbě, proti lidu, a rozhodli se, že budou sít jen pro sebe, a že republika budou dávat málo nebo nic.(..) S některými kulaky se naše lidová vláda vypřádala, zvážila jejich vinu, škody, které napáchali našim zásobování a tam, kde jejich činnost ohrožuje cestu vesnice k socialismu, výstavbu družstev, bylo

---

¹²¹ JECH, KAREL, Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy, Vyšehrad 2008, s. 169

¹²² JECH, KAREL, Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy, Vyšehrad 2008, s. 189

¹²³ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

rozhodnuto kulaky přestěhovat. O Františku Hrdinkovi, 21 ha kulakovi z Uhřic, který byl překážkou rozvoje JZD v obci a rozvracel jednotu drobných a středních rolníků, jsme již psali v loňském ročníku Vesnických novin. Ukázali jsme jeho charakteristiku jako typického vesnického vykořisťovatele, který za blahých časů agrární vlády zaměstnával kočího, služebnou, mladčinku a pasáka. Byl organizován samozřejmě v agrární straně, po roce 1945 byl místním důvěrníkem Nár. soc. strany a těšil se na plodnou agrární spolupráci s panem Feurabendem. Ale výrobní plán a plnění státních dodávek mu na srdci neleželo.(...) Trestní komise ONV skončila neblahé působení pana Hrdinky vyslovením trestu 2 měsíců vězení, 5000- Kč pokuty a propadnutím majetku ve prospěch státu. Protože pro další rozvoj JZD je pobyt Hrdinky v obci škodlivý, přestěhuje se pak Hrdinka z okresu jinam, kde bude užitečně pracovat.¹²⁴ Často informovaly o potrestání kulaků a nestyděly se psát ani o vyhnání dotyčného ze svého bydliště. „Letošního jara se zde náš lidově demokratický řád vypořádal s kulakem Lacinou, který byl za své „lidumilné“ skutky vůči pracujícím a státu po zásluze potrestán a vystěhován.“¹²⁵

Samozřejmě i na Sedlčansku vznikaly soupisy kulaků: „Podle vypracovaného seznamu kulaků a základě získání podkladů bude ve výběrech organizací a v radách MNV znova projednáno proč tito zemědělci byli právem označeni jako kulaci.“¹²⁶ Funkcionáři se snažili plnit nařízení z ústředí, ale kolikrát si nevěděli rady: „S. Vinkl: K soupisu – máme dělat trestní oznámení máme postihovat toho, kdo nemá zástav prasat. Je jich spousta, jak to vyřešit. Bylo by postiženo hodně lidí. Dáme to k vyjádření k byru.“¹²⁷ Místní komunisté si byli vědomi nereálnosti požadavků, pokud by se řídili příkazy: jak poznat kulaka, museli by obvinít spoustu malých a středních zemědělců. Například plnění dodávek nezvládalo mnoho „normálních“ zemědělců. Přesto seznamy vytvořili a postupně docházelo k vytipování vesnic a zdejších vesnických boháčů. „Zemědělské odd. ONV vypracuje krátkodobý plán na vystěhování kulaků v těchto obcích: a to do žní Bezmíř, Křečovice, Hrachov, Minártice, Příčovy, Kňovice v úzké spolupráci referátu III. a VB.“¹²⁸

OV KSČ bojoval především s vypuzením kulaků z JZD. Okresní výbor sice jedním dechem vyzdvihoval přednosti JZD a zlepšování celého družstevnictví, ale zároveň vzápětí mnoho těchto zemědělských družstev zkritizoval za to, že si dovolila do JZD přijmout

¹²⁴ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

¹²⁵ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

¹²⁶ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 5, i. č. 27, III. Zápisy z předsednictva

¹²⁷ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 6, i. č. 28, III. Zápisy z předsednictva

¹²⁸ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947—1960, kart. 6, i. č. 28, III. Zápisy z předsednictva

i nenáviděné kulaky: „V Kňovicích přistoupili v minulém týdnu do JZD III. typu všichni rolníci. Také v této obci podařilo se družstevníkům získat pro myšlenku socialistické velkovýroby všechny rolníky. Tuto radostnou zprávu narušuje však závažná skutečnost, že totiž do družstva byli přijati i místní kulaci, v čele se Štěpánem Pinkasem. Překvapuje nás, že představenstvo družstva, které má svou tradici průkopníků socialistické přestavby vesnice, a v jehož představenstvu a v členstvu jsou osvědčení funkcionáři, budovatelé socialistické vesnice, z nichž jeden je dokonce členem rady ONV, mohlo se dopustit tak závažné politické chyby, po té, kdy krajský výbor kritisoval za podobný postup Hrabří a Minartice. (...) Musí si již jednou jasně uvědomit, že kulak do JZD ze zásadních důvodů nepatří proto, že nemůže se nikdy smířit se socialistickou výrobou, protože socialismus zbavil jej jeho třídního panství na vesnici.(...) Ten kdo otvírá kulakům dveře do družstva, uplatňuje neblahé heslo bývalé agrární politiky „Venkov jedna rodina“ a jde tedy cestou smíru s třídním nepřitelem. Domníváme se tedy, že družstevníci v Kňovicích i v ostatních družstvech své rozhodnutí o přijímání některých členů zrevidují a družstva očistí a zbaví kulaky jakékoliv možnosti ovlivňovat členy JZD a družstva vnitřně oslabovat.“¹²⁹

Pokud se podíváme na činnost okresního soudu, svoje vlastní počínání si soud v případech s kulaky většinou chválilo: „Rozhodnutí lidového soudu má příznivý vývoj k poměru odsouzených podmíněně a nepodmíněně s přihlédnutím k třídnímu původu souzených osob. Lidový soud bez výjimky zastával přísnou linii při ukládání trestů třídním nepřítelům a zásadně ukládal nepodmíněné tresty jak na svobodě tak na penězích.“¹³⁰

7.4.2. shrnutí akce Kulak

Nejdříve se zrušily zemědělské statky s výměrou nad 50 ha, které vznikly po první světové válce. Později přišli na řadu tzv. kulaci nebo přesněji v novinách označováni jako vesničtí boháči. Likvidovala se tak vlastně veškerá soukromá zemědělská malovýroba. Jak to dělali? Promyšlená opatření, která zhoršovala podmínky, ba je dokonce znesnadňovala do takové míry, že je nešlo splnit, například požadavky na vysoké dodávky. Zakazovali jim najímání sil, odebírali zemědělské stroje, budovy a půdu při úpravách katastru. Když nesplnili, což se u tak nereálných povinností stávalo často, následoval tvrdý trest. V rychlém soudním procesu byli odsuzováni vysokými tresty, ztrátou svobody, peněžní pokutou a od roku 1951

---

¹²⁹ Archiv Městského muzea Sedlčany, neuspořádaný fond Vesnické noviny 1949-1953

¹³⁰ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 5, i. č. 27, III. Zápisy z předsednictva

i trest propadnutí jmění a zákaz pobytu v místě bydliště. Takto vystěhovali nejen „provinilého“ zemědělce, ale celou jeho rodinu včetně dětí, rodičů a mnohdy i sourozenců. Někteří se dokonce museli vystěhovat nejen z obce, ale i okresu či kraje.

V akci Kulak od listopadu 1951 do léta 1953 bylo k vysídlení vytipováno celkem 8 246 osob – z toho 3 246 mužů, 2 722 žen, 1 606 dětí a 672 starých a práce neschopných osob.¹³¹ Vystěhováno tak bylo minimálně 1629 rodin a poslední se uskutečnilo 28. září 1953. V některých případech bylo rozhodnutí o vystěhování zrušeno, odloženo nebo provedeno jen v rámci vlastního kraje. Smrt Klementa Gottwalda a J.V. Stalina zřejmě tento jev ukončila.

7.5. Akce K

Akce K byla nezákonná a násilná likvidaci klášterů a mužských katolických řeholních řádů, která proběhla v dubnu v roce 1950. Plynule navazovala na neúspěšnou Katolickou akci. Akci předcházela monstrproces s představiteli řádů, který měl celou akci ideologicky odůvodnit před veřejností. Během akce bylo v Československu zlikvidováno 219 řeholních domů a internováno 2376 řeholníků, fakticky byl zabaven movitý i nemovitý majetek řeholí. Krátce po ní následovala podobně koncipovaná, ale mnohem pozvolnější akce R, která byla namířena proti ženským řádům. Akce B, která měla vést k formální likvidaci všech řádů, se už z větší části neuskutečnila.

7.5.1. proces s představiteli řádů

Aby byla brutální akce nějak odůvodněna, bylo rozhodnuto, že řády a jejich představení musí být v očích veřejnosti zdiskreditováni a obviněni z činů proti republice a dalších ničemností. V rámci této diskreditační kampaně bylo rozhodnuto, že bude uspořádán monstrproces s významnými představiteli řádů. Předseda Státního úřadu pro věci církevní Alexej Čepička osobně vybral sedm čelních představitelů řeholí (plus několik náhradníků, kdyby to u některých náhodou nevyšlo). Během března byli pozatýkáni František Šilhan (provinciál jezuitů), Adolf Kajpr (jezuita, šéfredaktor Katolíka), František Mikulášek (jezuita, vůdčí osobnost Mariánských družin a Sdružení katolické mládeže a šéfredaktor Dorostu), Jan Evangelista Urban (františkán), Silvestr Braitto (dominikán, zakladatel a šéfredaktor filosof.-teologické revue Na hlubinu), Ivan Mastiliak (redemptorista) a Jan Blesík (redemptorista, spisovatel a misionář). K nim byli přidáni již dříve zatčení Vít Tajovský (premonstrát, opat Želivského kláštera) a Augustín Machalka (premonstrát, opat Novoříšského kláštera).

---

¹³¹ RŮŽIČKA, MILOSLAV, Vyhnaní Akce „Kulak“ Zločin proti lidskosti, 2008, s. 7 a 8

7.5.2. ThDr. Stanislav Bohuslav Jarolímek

Stanislav Bohuslav Jarolímek se narodil 14. ledna 1900 ve Vilíně u Sedlčan. Teologická studia absolvoval v Římě a na kněze byl vysvěcen v listopadu 1926. Od roku 1939 zastával funkci koadjutora strahovského opata, roku 1942 byl jmenován opatem. Za války podporoval protinacistický odboj, za což byl po válce vyznamenán. V roce 1945 byl jedním ze tří kandidátů na arcibiskupský stolec v Praze. Byl zatčen jako poslední oběť pro připravovaný český monstrproces s biskupy a jejich pomocníky až 16. září 1950, zatímco někteří jeho spoluobžalovaní byli už rok ve vyšetřovací vazbě. Tento pozdější termín zatčení nevyplýval ovšem z ohleduplnosti StB, nýbrž z toho, že byl v posledních letech už velmi vážně nemocen, v roce 1949 se podrobil operaci žaludku a lékaři u něj zjistili rakovinu v pokročilém stádiu. V roce 1950 byl na léčebném pobytu a vzhledem ke zdravotním komplikacím byl hospitalizován v nemocnici v Bratislavě. Brzy po propuštění z nemocnice byl zatčen a obviněn z velezrádných kontaktů s bývalými ministry české protektorátní vlády, tedy z kolaborace (!), ze snah o revizi pozemkové reformy, ze zabránění realizace nového školského zákona (snažil se díky kontaktům v nejvyšších politických kruzích interpelovat proti likvidaci církevního školství), z kritických postojů proti komunistickému zřízení a jeho církevní politice (varoval ostatní premonstrátské opaty Machalku a Tajovského před hrozícím útlakem církve a doporučoval jim podniknout patřičná obranná opatření: ukrytí cenností, ostražitost před provokatéry a informování věřících o nadcházejících těžkých dobách pro církev.)

Jako "protistátní" byla při soudu také označena jeho účast při koncipování a organizaci distribuce pastýřských listů v roce 1949, čtení pastýřského listu "Hlas čsl. biskupů v hodině velké zkoušky" 18. června 1950 v klášterním kostele na Strahově, jeho kritická vystoupení proti státní Katolické akci. Jako špionáž označili vyšetřovatelé opatovo dopisování s historikem a bývalým poslancem lidové strany Bohdanem Chudobou, který odešel do emigrace, zasílání zpráv "z hospodářského a politického života v ČSR" generálovi řádu Nootsovi a internunciovi Ritterovi a odeslání pastýřských listů, "které obsahovaly štvavé výmysly o pronásledování církve v ČSR", do zahraničí. V monstrprocesu Zela a spol. byl odsouzen u Státního soudu v Praze 2. prosince 1950 za velezradu a špionáž na 20 let. Už 18. ledna 1951 musel být z věznice převezen vzhledem k těžkému zánětu plic (objevilo se u něho chrlení krve) a finálnímu stadiu rakoviny (metastázy v celém těle) do pankrácké vězeňské nemocnice, kde 31. ledna 1951 zemřel.

7.5.3. případ děkana Bučila

František Bučil se narodil v malé obci Smolotely na Příbramsku do rodiny sedláka. V roce 1914 začal studovat na pražské teologické fakultě Univerzity Karlovy, takže se 1. světové války neúčastnil. Na kněze byl vysvěcen v červenci 1918. Onemocněl španělskou chřipkou, sice přežil, ale s trvalým následkem anginy pectoris. Začal provozovat pastorační činnost a v roce 1925 byl ustanoven definitivním katechetou v Sedlčanech, kde učil děti náboženství. V roce 1937 byl jmenován administrátorem a během 2. světové války byl jmenován děkanem. V roce 1943 musel spolu se všemi obyvateli Sedlčan opustit město. Po válce byl dokonce zvolen prvním předsedou Národního výboru v Sedlčanech, této funkce se kvůli svojí zaneprázdněnosti (měl na starosti 4 farnosti) vzdal.

Po válce uspořádal několik sbírek na opravu kostela. Když se měla konat slavnostní pontifikální mše za kostel dne 22. listopadu 1949, místní komunisté se rozhodli zneužít situace pro uspořádání tehdy oblíbené „mírové manifestace“. Iniciativu měl převzít Okresní výbor Katolické akce v Sedlčanech. Po slavnostní mši svaté měl být „mírový projev pokrokového duchovního z Prahy“ P. J. Máry. Děkan Bučil zachovával věrnost svým legitimním představeným, proto po odsloužení ranní mše svaté odjel na Chlum, kde měl ohlášenou další mši svatou. Slavnostní mši v Sedlčanech, ač značně nerad, potom celebroidal narychlo přivezený administrátor z Kosovy Hory P. Jindřich Hasík, který na protest „nepodal našim milým hostům duchovním z Prahy ruku“, jak si stěžoval okresní výbor Katolické akce na své schůzi 15. listopadu 1950. Děkan P. Bučil byl místním komunistům trnem v oku. Církev si v Sedlčanech díky pevné organizaci stále udržovala vliv na věřící, navíc s charismatickým knězem a místním politikem, který měl značnou přirozenou autoritu.

Proces s kněžími se stal osudným i sedlčanskému děkanovi Bučilovi. V soukromém rozhovoru se třemi studenty místního gymnasia se jen zmínil o páterovi Josefovi Toufarovi, který byl ubit u výslechu. Tehdejší Okresní oddělení Státní bezpečnosti v Sedlčanech se o tom záhy dozvědělo a ihned se chopilo příležitosti. Na základě výpovědi studenta Josefa Calty na něho podalo trestní oznámení, jež na základě příkazu ministerstva (ne)spravedlnosti převzala Státní prokuratura v Praze. Po dvou hodinách byl 28. prosince 1950 děkan Bučil odsouzen na jeden rok odnětí svobody a k peněžitému trestu 10.000 korun. Okresnímu výboru se to zřejmě zdálo málo, proto vznikla výstava podvržených a kompromitujících „důkazů“ ve výlohách 13 obchodů na náměstí, fotografie i štvavé letáky o „nepříteli pracujícího lidu“ až vše vyústilo v novou žalobu na děkana Bučila. Tentokrát senát pražského státního soudu pro větší propagandistický úspěch zasedal 2. února 1950 přímo v sedlčanské sokolovně před organizovanou veřejností. Tentokrát byl odsouzen podle nového trestního zákoníku

za „sabotáž“, spočívající v údajně „nadměrných potravinových zásobách“, na devět let těžkého žaláře, k peněžitému trestu 20.000 korun a dále mu byla vyslovena konfiskace celého jmění, ztráta občanských práv na deset let. Nalezené věci pocházely z řady charitativních pomocí, jež byly válkou těžce postiženému Sedlčansku darovány. Nový prezident Antonín Zápotocký mu sice prominul část trestu ale vážně P. Bučilovi to nebylo moc platné. Zemřel 30. prosince 1955, ve věku nedožitých dvašedesáti let. Jeho ostatky byly zřejmě uloženy do neoznačeného a společného hrobu na hřbitově v Ďáblicích.¹³²Jediná zmínka o děkanovi Bučilovi v zápisech schůzí OV KSČ pochází z května 1949: „Vzhledem k tomu, že děkan Bučil arogantně postupoval vůči školní mládeži, že se nezúčastnila bohoslužeb na 1. Máje a dal jim 1 000 krát napsati za trest, že mají choditi do kostela a dokonce některé žáky tloukl, rozhodlo předsednictvo, aby okresní akční výbor NF s okamžitou platností zarazil děkanovi vyučování na škole do té doby, než se celá záležitost vyřeší. – Za provedení, jakož i sepsání protokolu s jmenovaným zodpovídá s. Kratochvíl.¹³³

Komunistické akce proti náboženství pokračovaly během dalších let. Vedení strany zřejmě naléhalo na ostřejší postup proti katolické církvi. Na konci roku 1952 se rozhořel lýtý boj mezi OV KSČ v Sedlčanech a katolickou veřejností: „Ukládá se ZO na školách, aby do konce ledna projednali a podali podrobnou zprávu o plnění usnesení v otázce náboženství z 9.10. 1952.

S. Zemánek předloží přehled vyučovacích hodin v náboženství na všech školách do konce ledna.

S. Soběslavská do konce ledna přeloží byru seznam všech okres. Funkcionářů strany a veřejných, kteří provedli odhlášení z církve jakož i přehled o stavu bezvěrců v poslední době v okrese.

Na základě tohoto seznamu bude jednati byro s těmi funkcionáři, kteří dosud setrvávají v církvi.“¹³⁴Situace se pro věřící zhoršovala den ode dne: „Někteří funkcionáři však dosud nechápou nutnost vysloviti se k otázce náboženství a je nutno dosud hovořit jak přímo jejich poměr tak odhlášení jejich dětí.“¹³⁵ A pak se někdo diví, jak to, že jsme nejateističtější národ na světě. Po takové ideologické masáži se není čemu divit.

---

¹³² Více o životě Františka Bučila: VALIŠ, ZDENĚK: Památce Františka Bučila – děkana v Sedlčanech. Sedlčany 2005.

¹³³ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 4, i. č. 23, III. Zápisy z předsednictva

¹³⁴ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 5, i. č. 27, III. Zápisy z předsednictva

¹³⁵ SOA Příbram, f. OV KSČ Sedlčany 1947-1960, kart. 5, i. č. 27, III. Zápisy z předsednictva

8. ZÁVĚR

V předcházejícím textu jsme sledovali politické dějiny jednoho okresu v letech 1948–1953. Nazírali jsme na události poněkud tendenční perspektivou, skrze uplatňování komunistické moci v okrese Sedlčany. Snažila jsem se o komplexní uchopení komunistické problematiky. Tehdejší život populace v Československu se odvíjel jen v intencích strany, a proto i moje práce měla postihovat život obyvatel na Sedlčansku ve stínu tohoto monstrózního kolosu jménem komunismus. Člověk byl tím, koho z něj udělala strana.

Dnes se Komunistická strana Čech a Moravy pravidelně umísťuje na předních příčkách volebních výsledků. Jak je to možné, když přitom stovky historiků každoročně sepisují knihy o hrůzách 50. let a celé mnou popisované období považují za dobu nejhlubšího temna? Právě tento paradox mě nutí neustále se zabývat minulostí. Jednou jsem někde zaslechla, že žijeme v zajetí minulých dnů, 40 let v komunismu nás všechny nějakým způsobem poznamenalo, a každý člověk by měl najít vlastní cestu, jak se s vlastní historií vyrovnat. Psala jsem zároveň o něčem tak blízkém, protože v Sedlčanech žiji a mám pocit, že je znám jako své boty, a přesto tak vzdáleném, protože 60-ti letá propast je opravdu jiná dimenze.

Práce se pokoušela o rekapitulaci změn, které v okrese Sedlčany probíhaly. Snažila jsem se postihnout aparát OV KSČ, jeho strukturu a postavení v celém soukolí KSČ. Chtěla jsem poznat vliv strany na jednoho jediného občana. Zkoumala jsem, zda všechno, co se o dějinách 50. let napsalo, opravdu fungovalo i na okresní úrovni. Dějinám okresu sice chybí monstrózní, krvavé procesy nebo obrovské politické pády, přesto i v menším měřítku probíhalo všechno tak, jak to známe z učebnic dějepisu. Bádání o tomto tématu mě fascinovalo, a ačkoliv jsem prošla stovky materiálů, mnoho toho přede mnou zůstává stále ukryto.

SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

Archiv Městského muzea Sedlčany

– *neuspořádaný fond Vesnických novin 1949–1953*

Státní okresní archiv Příbram

- *fond Okresní výbor KSČ Sedlčany 1947–1960*

I. Okresní konference

III. Zápisy z předsednictva

- *fond ONV Sedlčany 1947–1960*

- *fond Vesnických novin 1954–1958*

- *neuspořádaný fond Okresní soud 1948–1955*

- *neuspořádaný fond Okresní prokuratura 1948–1955*

BABKA Lukáš – VEBER Václav (eds.): Za svobodu a demokracii III. Třetí (protikomunistický) odboj. Univerzita Hradec Králové a Evropské hnutí v ČR, Praha 2002.

BARTOŠEK, Karel: Zpráva o putování v komunistických archivech; Praha – Paříž (1948–1968). Paseka, Praha 2000.

BESANCON, Alain: Nemoc století. Komunismus, nacismus a holocaust. Themis, Praha 2000.

BESANCON, Alain – FURET, Francois: Komunismus a fašismus (uspořádal Miroslav Novák). ISE, Praha 2002.

BLAŽEK, Petr (ed.): Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968–1989. Dokořán, Praha 2005.

BURSÍK, Tomáš: Okresní výbor KSČ v Příbrami a jeho místo ve struktuře aparátu Komunistické strany Československa v letech 1948–1955, In. Podbrdsko Sv. XII. (2005), Příbram.

BURSÍK, Tomáš: Osud odbojové organizace Černý lev 777. OABS MV, Praha 2008.

CUHRA Jaroslav – VEBER Václav (eds.): Za svobodu a demokracii I. Odpor proti komunistické moci. Evropské hnutí v ČR, Praha 1999.

ČAPEK, Miloslav: Porážení vítězové. Kapitoly z třetího odboje. Mladá fronta, Praha 2003.

DVOŘÁKOVÁ, Zora: Z letopisů třetího odboje. Hříbal, Praha 1992.

FROMM, Erich: Strach ze svobody. Naše vojsko, Praha 1993.

- GEBAUER, František – KAPLAN, Karel – KOUDELKA, František – VYHNÁLEK, Rudolf: Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948–1989. Statistický přehled. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, č. 12. ÚSD, Praha 1993.
- HEJL, Vilém: Zpráva o organizovaném násilí. Universum, Praha 1990.
- HOFFMANOVÁ, Jaroslava, JUNĚCOVÁ, Jiřina: Zřizování cvičiště zbraní SS Benešov a poválečná obnova území. Praha 1985.
- JECH, Karel: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008.
- JÁNSKÝ, Petr: Totalita slovem, písní a obrazem. Music Cheb, Cheb 2004.
- KALINOVÁ, Lenka: Společenské proměny v čase socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945–1969. Academia, Praha 2007.
- KAPLAN, Karel: Nekrvavá revoluce. Mladá fronta, Praha 1993.
- KAPLAN, Karel: Největší politický proces. „M. Horáková a spol. ÚSD – Doplněk, Praha – Brno 1995.
- KAPLAN, Karel: Kádrová nomenklatura KSČ 1948–1956. Ústav pro soudobé dějiny AVČR, Praha 1992.
- KAPLAN, Karel, KOSATÍK, Pavel: Gottwaldovi muži. Paseka, Praha – Litomyšl 2004
- MALÝ, Karel (ed.): Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989. Karolinum, Praha 2004.
- MASIN, Barbara: Odkaz. Pravdivý příběh bratří Mašínů. Mladá fronta, Praha 2005.
- MATES, Pavel., MATULA, Miloš: Kapitoly z dějin a teorie veřejné správy. Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha 1998.
- MĚCHÝŘ, Jan, Komunistická strana Československa 1945–1989. In: Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861–1998. Pavel Marek a kol. (ed.), Olomouc 2000.
- NĚMEČEK, Jan: Mašínové – zpráva o dvou generacích. Torst, Praha 1998.
- PACNER, Karel: Československo ve zvláštních službách. III. a IV. díl. Themis, Praha 2002.
- PERNES, Jiří: Krize komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století. CDK, Praha 2008.
- PERNES, JIŘÍ; POSPÍŠIL JAROSLAV; LUKÁŠ ANTONÍN. Alexej Čepička – šedá eminence rudého režimu. Brána, Praha, 2008.
- RADOSTA, Petr: Protikomunistický odboj. Historický nástin. Egem, Praha 1993.
- RATAJ, Jan: KSČ a Československo I. (1945–1960). Oeconomica, Praha 2009.
- REIMAN, Michal: O komunistickém totalitarismu a o tom, co s ním souvisí, Karolinum, Praha 2000.

- RŮŽIČKA, Miloslav, Vyhnanci Akce "Kulak" Zločin proti lidskosti, 2008.
- RUPNIK, Jacques: Dějiny Komunistické strany Československa; od počátků do převzetí moci. Academia, Praha 2002.
- SOUČEK, Josef: Sedlčany včera a dnes; Pohled na hospodářský a kulturní rozvoj města od roku 1945. In: Sedlčanský sborník, Sedlčany 1971.
- SCHELLE, Karel. Vývoj veřejné správy v letech 1848–1948. PEUROLEX BOHEMIA s.r.o., Praha 2002.
- ŠEDIVÝ, Zdeněk F.: Velká operace. Pokus Státní bezpečnosti o likvidaci třetího odboje. Vimperk 1996.
- VALIŠ, Zdeněk: Památce Františka Bučila – děkana v Sedlčanec. Sedlčany 2005.
- VOREL, Jaroslav – ŠIMÁNKOVÁ, Alena – BABKA, Lukáš: Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech. Díl I–III. ÚDV, Praha 2003, 2004.
- ZAVACKÁ, Marína; Kto žije za ostnatým drótom?, vydavateľstvo SAV, Bratislava 2005.